

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Katedra mezinárodních vztahů

Připravenost institucí EU na zahraniční mise

Diplomová práce

Bc. Pavel Novák

Studijní obor: bezpečnostní studia

Vedoucí práce: PhDr. Vít Střítecký M.Phil

Praha 2012

ANOTACE

Novák, Pavel. *Připravenost institucí EU na zahraniční mise*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. 2012. Počet slov: 25 447. Počet znaků bez mezer: 152 909. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Vít Střítecký M.Phil

Tato práce se zabývá institucionální strukturou a procesy Evropské Unie, které působí v zahraničních misích této mezinárodní organizace v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky. Na základě funkční analýzy institucí jsou zde rozebrány příslušné instituce a kodifikované procesy, jejichž praktické uplatnění je analyzováno na vybraném vzorku dvou vojenských operací a dvou civilních misí. Na základě zjištěných problémů institucionálního charakteru je vyvozen závěr ohledně připravenosti Evropské Unie vést různé typy zahraničních misí.

Klíčová slova: Evropská Unie – zahraniční mise – instituce

ANNOTATION

Novák, Pavel. European Union's Readiness to conduct foreign missions. Prague: Charles University in Prague. Faculty of Social Sciences. 2012. Number of words: 25 447. Number of letters: 152 909. Supervisor: Vít Střítecký M.Phil

This work deals with institutional structure and processes of the European Union which operate in foreign missions of this international organization under Common Security and Defence Policy. On the basis of functional analysis of institutions there are described relevant institutions and their codified processes. Practical exercise is analyzed on chosen sample of two military operations and two civilian missions. Conclusion is drawn from founded problems of institutional character.

Keywords: European Union – foreign missions - institutions

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci psal samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu. Text této práci jsem nepoužil k získání jiného titulu.

V Praze dne 9. ledna 2012

Souhlasím se zveřejněním této práce pro studijní a vědecké účely.

V Praze dne 9. ledna 2012

OBSAH

ÚVOD	1
1. Bezpečnost Evropské Unie	5
1.1 Ideje a vývoj bezpečnosti v rámci evropského sjednocovacího procesu	5
1.2 Působnost Evropské Unie na bezpečnostním poli	11
1.2.1 Bezpečnostní strategie EU	11
1.2.2 Politiky a agentury EU zabývající se bezpečností	15
1.2.3 Bezpečnostní vztahy k jiným mezinárodním organizacím	17
1.3 Mise a operace v rámci CSDP	20
1.3.1 Typy zahraničních misí	20
1.3.2 Zálžitosti řešené u misí	23
1.3.3 Přehled misí a operací	29
2. Institucionální zázemí zahraničních misí EU	33
2.1 Teoretické hledisko	33
2.1.1 Vývoj CSDP z teoretického pohledu	33
2.1.2 Funkční analýza institucí	35
2.2 Instituce krizového řízení	36
2.2.1 Vývoj institucionální struktury zajišťující zahraniční mise EU	37
2.2.2 Současný stav institucí EU zabývajících se misemi	45
2.2.3 Procesy krizového řízení	53
3. Struktury EU v zahraničních misích	60
3.1 Institucionální působení v zahraničních misích	60
3.1.1 Operace Concordia	60
3.1.2 EUFOR Tchad-RCA	63
3.1.3 EUPM BiH	67
3.1.4 EUBAM – Moldávie a Ukrajina	71
3.2 Zhodnocení působení zkoumaných institucí	74
ZÁVĚR	79
SUMMARY	80
Seznam použitých zdrojů	81
Projekt diplomové práce	91

SEZNAM ZKRATEK

AU	Africká Unie
CFSP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
CIVCOM	Výbor pro civilní aspekty krizového řízení
CMC	Koncept krizového řízení
CMCO	Civilně-vojenská koordinace
CMPD	Ředitelství pro zvládání krizí a plánování
CIMIC	Civilně-vojenská spolupráce
CONOPS	Koncept operací
CPCC	Útvar pro plánování a vedení civilních operací
CRCT	Koordinační tým pro odezvu na krizi
CSDP	Společná bezpečnostní a obranná politika
CSO	Civilní strategické možnosti
DG	Generální ředitelství
EU	Evropská Unie
EUBG	Bojová skupina Evropské Unie
EUMC	Vojenský Výbor EU
EUMS	Vojenský štáb EU
EUOC	Operační centrum EU
EUSR	Zvláštní představitel EU
EEAS	Evropská služba pro vnější činnost
FHQ	Velitelství uskupení
GAERC	Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy
IMD	Úvodní vojenská směrnice
MSO	Vojensko-strategické možnosti
NAC	Severoatlantická rada
NATO	Organizace Severoatlantické aliance
NRF	Síly rychlé reakce NATO
OHQ	Operační velitelství
OpCdr	Operační velitel
OPLAN	Operační plán
OSN	Organizace Spojených Národů

PoCo	Politický výbor
PSC	Politický a bezpečnostní výbor
PSO	Politicko-strategické možnosti
SHAPE	Vrchní velení spojeneckých sil v Evropě
SITCEN	Situační centrum
UNDP	Rozvojový program OSN
WEU	Západoevropská Unie
WUDO	Západoevropská obranná organizace

ÚVOD

Zahraníční mise Evropské Unie určené k posilování mezinárodní bezpečnosti a napomáhání v řešení krizových situací představují v nynějším světě výrazný prvek, kterým může Evropská Unie působit ve prospěch snižování bezpečnostního rizika svých členských států a to za jejich hranicemi. Počáteční definování úkolů humanitárních misí a krizové pomoci západoevropskými státy však bylo provedeno v rámci Západoevropské Unie v roce 1992. Zde vytvořené ideje byly převzaty Evropskou Unií v Amsterodamské smlouvě, která nabyla platnosti v roce 1999. Zároveň konference Evropské Rady v Helsinkách v téže roce stanovila kapacity, jichž má být dosaženo, aby bylo možné vést efektivní zahraniční mise v rámci nové Společné evropské bezpečnostní a obranné politiky, která byla vytvořena jako součást již existující Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Tyto vytyčené záměry Evropské Unie byly potvrzeny také v Lisabonské smlouvě z roku 2009, jmenující mise na udržení míru, prevenci konfliktů a posílení mezinárodní bezpečnosti, jako prostředky, které jsou Evropské Unii k dispozici.

V této práci jsou řešeny instituce Evropské Unie zabývající se zahraničními misemi vedenými v rámci bezpečnostní a obranné politiky. Cílem práce je analyzovat problémy zahraničních misí, které vycházejí z nedostatků institucí zabývajících se přípravou a vedením těchto misí. To je provedeno na základě zkoumání příslušné institucionální struktury a procesů, jejichž praktická činnost je zjišťována na základě zvoleného vzorku zahraničních misí. Vzhledem k vývoji, kterým prošly instituce EU od vzniku bezpečnostní a obranné politiky a výběru misí zde řešených z různých časových období, je zde podchycen také vývoj příslušných struktur, aby bylo možné vysledovat změny v institucích, které nastaly jako reakce na vzniklé problémy.

Zaměření práce je orientováno na vymezení institucionálního prostoru, jež zajišťuje existenci zahraničních misí Evropské Unie, s podrobnějším popisem příslušných struktur a procesů. Vzhledem k zaměření na bezpečnostní a obrannou politiku zde nejsou řešeny volební pozorovací mise Evropské Unie, které jsou jinak součástí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Naproti tomu jsou zde však uvedeny některé struktury spadající pod Evropskou Komisi, protože jejich

činnost v místech působení zahraničních misí má mnohdy podstatný význam a v určitých případech se tyto struktury přímo podílí na plánování a vedení civilních misí. Za příklady zahraničních misí byly v této práci zvoleny vojenská operace Concordia v Makedonii, vojenská operace v Čadu a Středoafričké republice, policejní mise v Bosně a Hercegovině a hraniční asistenční mise v Moldávii a Ukrajině. Tento výběr zajišťuje vyváženost z hlediska typů vedených misí a je vhodný vzhledem k cíli práce.

Základní rozdělení zahraničních misí na vojenské a civilní vede k diskuzi, který z těchto směrů je význačnější. Evropská Unie přitom není jedinou mezinárodní organizací vedoucí zahraniční mise, pročež nejrozsáhlejší působení na tomto poli zastává Organizace spojených národů, která skrze Radu bezpečnosti může schvalovat mandáty pro takový typ činnosti. Vojenské operace mimo území svých členských států rovněž vede Severoatlantická aliance, naproti tomu Africká Unie se soustředí pouze na teritorium svých členů. Vzhledem k omezeným vojenským kapacitám členských států Evropské Unie, které by byly schopny působit za hranicemi této organizace, jsou civilní mise viděny jako specifický nástroj, který může nabýt mimořádného postavení i díky zdrojům Evropské Komise, které sice nejsou součástí bezpečnostní a obranné politiky, ale jsou využívány v místech působení misí. To může vybízet k lepšímu hodnocení civilních misí Evropské Unie než její vojenské operace, ale hypotéza této práce naopak předpokládá, že vojenské mise mohou být úspěšnější v naplňování svých cílů než civilní, protože z důvodů omezených kapacit a rizika, zahájí Evropská Unie pouze takové operace, u kterých bude pravděpodobnost neúspěchu minimální.

Z metodologického hlediska je v této práci zvolen přístup funkční analýzy institucí jako metody vhodné ke zkoumání struktur ve společnosti a způsobu fungování institucí. Tato metoda je zaměřena na analýzu norem a to struktur institucí, působení institucí, norem sekundárně ovlivňujících mezilidské vztahy jedinců působících v institucích a norem, které vytváří institucionální reality, přičemž zde je výzkum omezen pouze na první dvě formy norem. Pro účely této práce je pod pojmem instituce chápána především struktura institucí, ale také formalizované procesy, které v těchto institucích probíhají. Podrobnější popis metody funkční analýzy institucí včetně jejího vycházení z obecnější funkční analýzy je proveden ve druhé kapitole.

Od doby vytvoření Evropské Unie vzniklo mnoho prací zabývajících se touto neobvyklou mezinárodní organizací a rovněž zrození evropské bezpečnostní a obranné politiky vyvolalo patřičný zájem. Počáteční práce zabývající se uvedenou politikou se zaměřovaly především na otázku kapacit potřebných k naplňování této politiky a teprve v posledních letech bylo vytvořeno určité množství prací popisujících a analyzujících instituce provádějící tuto politiku. Za zmínku stojí společná práce více autorů, kterou editovali Giovanni Grevi, Damien Helly a Daniel Keohane *European Security and Defence Policy: the first ten years (1999-2009)*, která uvádí, čeho dosáhl vývoj bezpečnostní a obranné politiky během dekády svého působení včetně uvedení institucí a popisu dosud vedených zahraničních misí. Vývoj evropské bezpečnosti je rozebrán v knize *European Defence Policy: Beyond the Nation State* od Frédérica Mérande, která rovněž obsahuje teoretické pohledy neorealismu, liberalismu a konstruktivismu. Dynamiku procesů utvářejících instituce bezpečnostní a obranné politiky popisuje Janne Haaland Matlary v díle *European Union Security Dynamics: In the New National Interest*, přičemž je zde poukázáno na zajímavý princip vytváření institucí jako nástrojů nesilového vnučování moci těm, kteří nemají dostatečný vliv na formování společných institucí.

Z autorů odborných článků, které vznikly v nedávné době, se institucemi krizového řízení Evropské Unie zabýval např. Petar Petrov v *Early Institutionalisation of the ESDP Governance Arrangements: Insights From Operations Concordia and Artemis*, kde je řešen počáteční vývoj struktur a procesů na příkladu dvou počátečních vojenských operací Evropské Unie. Plánovacím procesem vojenských misí se zabýval Luis Simón v práci *Command and control? Planning for EU military operations*, obsahující také zhodnocení plánování některých zahraničních misí. Souhrnný popis vojenského i civilního plánování a poukázání na některé přetrvávající problémy provedl Alexander Mattelaer v *The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls*, jež se zabývá rovněž spoluprací s jinými mezinárodními organizacemi. Samotným civilním krizovým řízením, včetně rozebrání dvou příkladů civilních misí, je provedeno v obsáhlejší práci *Civilian crisis management: the EU way*, kterou editovala Agnieszka Nowak. V této práci je dále čerpáno z dalších různých prací, které se zabývají různými aspekty evropské bezpečnosti.

Tato práce je rozdělena na tři kapitoly. První z nich slouží pro vymezení prostoru zkoumaného tématu, obsahuje tedy krátké uvedení historického vývoje společné evropské bezpečnosti jako základu, ze kterého se vyvinula idea zahraničních misí, dále osvětlení současného přístupu Evropské Unie k bezpečnostním otázkám, následované uvedením základní typologie a přehledu dosud vedených zahraničních misí. Druhá kapitola navazuje teoretickými přístupy k evropské bezpečnosti a rozebráním funkční analýzy institucí, jakožto metody užití v následujícím zkoumání struktur a procesů příslušných institucí. Vybraný vzorek čtyř zahraničních misí je zkoumán v poslední kapitole se zaměřením na zjištění strukturálních problémů vycházejících z institucionálního nastavení. Zjištění jsou poté rozebrána a zhodnocena v druhé části třetí kapitoly společně s řešením hypotézy práce.

1. Bezpečnost Evropské Unie

1.1 Ideje a vývoj bezpečnosti v rámci evropského sjednocovacího procesu

Druhá světová válka zanechala značnou část evropského kontinentu citelně poničenou válečným působením a na obzoru byly náznaky rozdělení na dva soupeřící bloky. Státy v poválečné Evropě tak stály před potřebou obnovy a zároveň potřebou vytvořit takové uspořádání, které by minimalizovalo riziko vzniku nové velké evropské války. Rozličné ideje hospodářské a bezpečnostní spolupráce evropských zemí, čerpající z historických zkušeností a idejí, se však mohly začít uplatňovat pouze v západní části Evropy, která byla od konce 40. let 20. století pevně rozdělena na západní státy podporované Spojenými Státy Americkými a Východní blok dominovaný Sovětským Svazem. Obě tato uskupení procházela vývojem zahrnujícím hospodářskou a bezpečnostní spolupráci, ale zatímco na Západě tato spolupráce vycházela ze vzájemné výhodnosti a dobrovolnosti účastníků, na Východě byla integrace součástí snahy Sovětského Svazu politicky a hospodářsky dominovat své nominální spojence.

Krátce po skončení druhé světové války docházelo na bezpečnostním poli k vytváření nových bilaterálních aliancí mezi vítěznými evropskými státy. Příkladem těchto aliancí byla např. Smlouva z Dunkerku z roku 1947 mezi Spojeným Královstvím a Francií (Mérand 2008: 45). Podobné bilaterální smlouvy byly uzavírány mezi jednotlivými státy, které byly osvobozeny či okupovány Sovětským Svazem. Po zformování Východního bloku byl tento systém bilaterálních spojeneckých smluv jediným formálním bezpečnostním systémem v rámci Sovětského bloku až do vytvoření Varšavské Smlouvy. V první polovině roku 1948 byla podepsána zástupci Belgie, Francie, Lucemburska, Nizozemí a Spojeného Království Bruselská smlouva pokládající tak základ aliančnímu systému více zemí, kdy se ostatní členské země zavazují pomoci jiné členské zemi napadené ozbrojenou silou v Evropě. Ještě v roce 1948 byl tento pakt institucionalizován pod názvem Obranná organizace Západní unie (WUDO).¹

Komunistický převrat v Československu, který následoval po ostatních zemích střední a východní Evropy, kde komunisté mnohdy s pomocí násilí

¹ Anglický název této organizace byl *Western Union Defence Organization*.

převzali moc a podřídili dané země Sovětskému Svazu, a blokáda Západního Berlína v půli roku 1948 ukázala představitelům států západní Evropy nebezpečí Sovětské hrozby, které mohli efektivně čelit pouze s podporu Spojených Států amerických. Smlouva podepsaná ve Washingtonu v dubnu 1949 členskými státy WUDO, Dánskem, Itálií, Islandem, Kanadou, Norskem, Portugalskem a Spojenými Státy vytvořila spojeneckou vazbu mezi Západní Evropou a Severní Amerikou. Tato smlouva byla institucionalizována jako Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) s hlavním úkolem zajistit bezpečnost svých členů proti vnější agresi, přičemž za tu byla považována vojenská hrozba Sovětského Svazu.

Vypuknutí Korejské války v roce 1950 znovu podtrhlo nebezpečí plynoucí z průběhu Studené války a potřebu posílit obranu západní Evropy skrze remilitarizaci Spolkové Republiky Německo. Návrh na znovuvyzbrojení Západního Německa se však setkal s opozicí založenou na nedávné zkušenosti světové války a strachu před německým militarismem. Návrh řešení přišel z Francie v podobě Evropského obranného společenství², ideově čerpající z již existující struktury Evropského společenství uhlí a oceli. Podle tohoto návrhu měly být ozbrojené síly některých evropských států včetně Západního Německa určené k obraně západní Evropy, podřízeny společnému Evropskému velení. Tento návrh byl však nakonec smeten v samotné Francii v roce 1954 (Mérand 2008: 27) a Západní Německo bylo, počínaje příštím rokem, remilitarizováno v rámci Severoatlantické aliance.

Díky znovuvyzbrojení Západního Německa došlo rovněž k přeměně WUDO na Západoevropskou unii (WEU), která rovněž zahrnuje Západní Německo a Itálii od roku 1954. Toto zahrnutí poražených evropských mocností z druhé světové války nebylo tak svazující jako zamítnuté Evropské obranné společenství, přesto umožnilo integrovat bývalé nepřátelské státy do evropských obranných struktur. V téže době v roce 1955 došlo na druhé straně Železné opony k zformalizování bezpečnostního prostoru vytvořením Organizace Varšavské smlouvy zahrnující Sovětský Svaz a jeho satelity. Vytvoření této organizace a z ní vyplývající instituce Spojených ozbrojených sil pomohlo do jisté míry zlegalizovat Sovětskou bezpečnostní dominanci ve východní a střední Evropě.

² Známé pod anglickým názvem *European Defence Community*.

Přestože i po dobu dalšího průběhu Studené války se objevovaly návrhy na zesílení západoevropské obranné spolupráce mimo struktury NATO jako např. vybudování společného evropského atomového odstrašení založeného na britském a francouzském atomovém arzenálu (Dietl 2003: 147), základní bezpečnostní a obrannou mezinárodní institucí zůstávalo NATO díky potřebě Spojených Států pro udržení rovnováhy s Organizací Varšavské smlouvy. Výsledek Suezské krize v roce 1956 rovněž negativně zapůsobil na eventuelní spolupráci západoevropských mocností, protože z původní spolupráce mezi Spojeným Královstvím a Francií došlo k upevnění bezpečností a obranné spolupráce mezi Spojenými Státy a Spojeným Královstvím, zatímco Francie hledala vytvoření vlastní nezávislé odstrašující síly.

Přelom 80. a 90. let přinesl radikální změnu bezpečnostního prostoru v Evropě díky rozpadu Východního bloku. Tato změna nebyla okamžitá, naopak počátek 80. let je díky Sovětské invazi do Afghánistánu a zavádění zbraní nové generace na obou stranách chápán jako jeden z vrcholů Studené války, avšak podepsání odzbrojovacích smluv o eliminaci balistických raket středního doletu³ a Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě⁴ a především politické změny ve Východní a Střední Evropě ve velmi rychlém sledu zcela změnilly dosavadní geopolitické uspořádání a z toho vycházející bezpečnostní a obranné potřeby.

V této době dochází také ke změně fungování západoevropského ekonomického společenství a to skrze Maastrichtskou smlouvu⁵ zakládající Evropskou Unii (EU). Struktura Evropské Unie byla založena na třech pilířích: Evropská společenství, Společná zahraniční a bezpečnostní politika⁶ a Justice a vnitřní věci.⁷ Vznik CFSP jako samostatného pilíře vycházel z potřeby širší spolupráce a koordinace zahraniční politiky členských zemí EU, což se už ukázalo při formalizování existence instituce Evropské politické spolupráce v roce 1987 (Mérand 2008: 80-81), která zůstávala mimo Evropská Společenství.

³ V této smlouvě z roku 1987 se Spojené Státy a Sovětský svaz zavázaly eliminovat své balistické rakety o doletu mezi 500 a 5500 km.

⁴ Smlouva uzavřená v Paříži v roce 1990 omezující konvenční síly členských států Severoatlantické aliance a Varšavské smlouvy na evropském teritoriu.

⁵ Tzv. Smlouva o Evropské Unii uzavřená v roce 1992.

⁶ Anglický název je *Common Foreign and Security Policy* (CFSP).

⁷ V roce 2003 změněno na Policejní a justiční spolupráci v trestních věcech.

Cíle CFSP byly ve Smlouvě o EU stanoveny jako ochrana společných hodnot a zájmů na základě principů Charty OSN, posílení EU ve všech směrech, zachování míru a posílení mezinárodní bezpečnosti a mezinárodní spolupráce a podpora a rozvoj demokracie, vlády práva, respektu k lidským právům a základním svobodám (Úřední věstník Evropské unie 2010: 28). V druhé polovině 90. let bylo praktické naplňování a provádění této politiky posíleno vytvořením pozice vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku s cílem zlepšit vedení a reprezentaci tohoto pilíře EU (Regelsberger a Wessels 2004). Tato nová funkce byla přijata společně s dalšími změnami v rámci Amsterdamské smlouvy podepsané v roce 1997 a platné od roku 1999.

Současně s vytvářením společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU vyvstal před její proponenty mimořádný problém v podobě kruté občanské války na území rozpadající se Jugoslávie. V rámci WEU byly v roce 1992 zformulovány ideje misí,⁸ týkajících se zahraničních intervencí na udržení či prosazení míru a humanitární pomoci, tedy takový přístup, který by mohl být uplatněn v situaci, do jaké se dostaly některé země bývalé Jugoslávie. Přes toto společné ustanovení byly členské státy neschopny účinné akce a efektivní zásah na území bývalé Jugoslávie, který by skutečně přispěl k ukončení konfliktu, bylo nemožné provést bez přímé účasti Spojených Států.

Společná francouzsko-britská deklarace ze Saint-Malo z 1998 obsahovala požadavek na zajištění schopnosti autonomní operace s dostatečnými vojenskými silami v rámci Evropské Unie. Kosovský konflikt v následujícím roce však jednoznačně ukázal nedostatečnost západoevropských vojenských kapacit především ve srovnání s ozbrojenými silami Spojených států. Otázka kapacit pro vojenské zahraniční mise byla řešena téhož roku na jednání Evropské rady v Helsinkách, kde byl stanoven cíl podoby vojenských kapacit sborové velikosti schopný působit jeden rok mimo teritorium EU. Samotné naplnění takového cíle se však ukázalo problematické jak z technického tak politického hlediska, přičemž cíle jsou zároveň upravovány z hlediska zkušeností a předpokladů nasazení sil (Mérand 2008: 36).

⁸ Stanovené v rámci tzv. Petersbergských úkolů.

Nástrojem CFSP zaštiťujícím obranné a vojenské záležitosti EU se stala Společná evropská bezpečnostní a obranná politika (CSDP),⁹ instituce vytvořená rozhodnutím Evropské Rady v polovině roku 1999 v Kolíně s upřesněním v prosinci v Helsinkách. Tato nová instituce do jisté míry navazující na působení Evropské bezpečnostní a obranné identity,¹⁰ působící jako platforma evropských států v rámci NATO, se stala zastřešující institucí, pod jejíž hlavičkou jsou vedeny vojenské, smíšené a civilní mise krizového managementu, tedy zahraniční mise EU. Od zahájení činnosti CSDP bylo již vedeno přes 20 misí různého typu za užití kapacit členských států EU. Kromě těchto misí byla rovněž v rámci CSDP prováděna činnost na podporu misí jiných mezinárodních organizací jako je OSN a Africká Unie. Koncept misí CSDP však také předpokládá i využití kapacit jiných organizací především NATO a zároveň došlo při vzniku této instituce k převzetí úkolů určených původně v roce 1992 pro WEU.

Reforma institucí EU potřebná díky rozšíření o nové členy ze střední a východní Evropy byla provedena skrze Lisabonskou smlouvu, která vešla v platnost ke konci roku 2009. Podstatnou změnou oproti dřívější institucionální struktuře EU bylo ukončení rozdělení na pilíře a na bezpečnostním poli vytvořením funkce vysokého představitele Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku (Úřední věstník Evropské unie 2010: 30). Smlouva rovněž obsahuje klauzule o provádění zahraničních operací v rámci CSDP, avšak přes výčet možností operací nejsou ve většině dané články smlouvy pevně závazné a rozhodnutí o zahájení a vedení konkrétní mise tedy nezávisí na této smlouvě, která je pouze umožňuje, ale nijak k nim nezavazuje.

Samotná idea zajištění míru v Evropě skrze nadnárodní instituci nebyla záležitostí pouze 90. let 20. století, ale nabyla nemalé podpory již po skončení druhé světové války. Většina spíše utopických myšlenek o federalizované Evropě se brzy ukázala nerealistická, ale přesto se podařilo zorganizovat Evropský kongres v Haagu v roce 1948, kde byly diskutovány různé ideje jednotné Evropy. Z bezpečnostního hlediska je zajímavá snaha integrovat především Německo jak politicky tak ekonomicky, s cílem zabránit eventuelní dominanci obnoveného Německa v budoucnu (Dib 2010: 8). Dá se říci, že hlavní motivací sjednocování

⁹ Původně známá také pod názvem Evropská bezpečnostní a obranná politika, nyní jmenována pouze jako Společná bezpečnostní a obranná politika (Úřední věstník Evropské unie 2010: 38). Uvedená zkratka odpovídá nynějšímu názvu.

¹⁰ Cílem tohoto projektu bylo zvýšit vliv evropských států v rámci NATO (Mérand 2008: 106).

Evropy po skončení války byly především bezpečnostní otázky zabránění vypuknutí nové války s řešením ekonomických otázek jako sekundárním cílem.

Strach jako určitá substance byla tedy hnacím motorem evropského sjednocovacího procesu ve svém počátku (Dib 2010: 10-11). Krátce po skončení války vycházel tento strach především z Německa, což motivovalo vznik Bruselské smlouvy a také návrhů na ekonomické sjednocování. Sovětská dominace států střední a východní Evropy však ke konci 40. let vytvořila novou představu hrozby a to jak přímou vojenskou, tak také skrytou v podobě podvratné činnosti, skrze kterou by se v západních zemích dostali k moci prosovětští komunisté jako například v Československu. Tento stav zapůsobil ještě jedním způsobem a to vytvářením určité společné identity takové, která pomáhala sjednocovat západoevropské státy a zároveň je odlišovala od hrozeb, založená na demokratických hodnotách a právech jedince (Dib 2010: 9).

I tyto důvody vedly ke vzniku Evropského společenství uhlí a oceli, jako nadnárodní evropské organizaci, která vytvářela společný trh s uhlím a ocelí mezi členskými státy. Přestože se totiž jednalo o primárně ekonomické uskupení, motivace pro jeho vytvoření vycházela ze snahy podřídít Německo určité instituci, jež by znemožnila, aby se nějaká nová totalitní moc dostala k vládě. Společenství uhlí a oceli představovalo také určitý symbolismus díky faktu, že po dlouhou dobu to byly podstatné suroviny pro vedení konvenční války a jako takové symboly byly i chápány. V tomto duchu argumentuje Laura Dib v případě EDC a to tak, že po smrti Stalina a uzavření příměří v Korejské válce došlo ke zmírnění strachu v západní Evropě, a tudíž klesla naléhavost projektu Evropského obranného společenství a toto následně nebylo schváleno (Dib 2010: 20).

Revoluce konce 80. let ve střední a východní Evropě ukončily do té doby v postatě stabilní rozdělení Evropy na dva bloky a zastihly západní společenství nepřipravené na nadcházející změny a opět vyvolávající strach pramenící z nejistoty toho, co bude. Evropský sjednocovací proces ač zažehnut bezpečnostními důvody se z většiny přeměnil na skutečný ekonomický projekt s bezpečnostními otázkami přenechanými Severoatlantické alianci. Zájem bývalých zemí Východního bloku po začlenění do společných struktur tak spíše vyvolával obavy západních zemí, že to co bylo doposud vybudováno, je nyní ohroženo a to ne vojenským působením, ale hospodářskou zátěží. A právě

z potřeby řešit toto nové specifické ohrožení, ale i jiná daná novou geopolitickou situací, vzniká CFSP jako bezpečnostní pilíř Evropské Unie.

Vznik Evropské Unie jako instituce, která se zabývá nejen hospodářskými problémy, ale také bezpečnostními a právními a která se dále vyvíjí, vznáší otázku a debatu, zdali směřuje EU stále jen k nadnárodní organizaci sdružující suverénní státy či k určitému typu federace. Tento vývoj, ať už jakýmkoli směrem má i bezpečnostní rozměr a přímo působí na schopnosti EU působit v bezpečnostních záležitostech. V současné době a tak tomu bude i v blízké budoucnosti není EU určitou federací nýbrž stále pouze sdružením samostatných států, přesto je tato otázka řešena a federalizace má své zastánce. Z hlediska struktury tohoto uskupení států je zajímavý způsob vytváření institucí, kdy je preferována mocenská vyváženost, aby bylo zabráněné nějaké části systému dominovat ostatní (Alesina a Perotti 2004: 27-28).

Z institucionálního uspořádání Evropské Unie rovněž vychází možnosti působení této instituce na mezinárodní scéně. Z tohoto pohledu je působení EU v této oblasti mnohými popisováno jako normativní, přičemž se myslí specificky odlišné od působení dosavadních mocností. Pod pojmem normativní politika ve svých cílech a metodách působení jsou viděny prvky jako předcházení konfliktům, podpora demokracie, prosazování lidských práv apod. Nicméně tato jakási přednost EU není považována za samozřejmou nýbrž za vycházející ze slabosti EU a tudíž neschopnosti působit na mezinárodní scéně jinak. Rovněž samotné normativní úmysly a působení jsou do jisté míry zpochybněny s tím, že záleží na konkrétních případech (Tocci 2008: 29-30).

1.2 Působnost Evropské Unie na bezpečnostním poli

1.2.1 Bezpečnostní strategie EU

Společně s vytvářením institucionálního základu a určování cílů bezpečnostní politiky je logické sestavení strategie, jak s pomocí existujících prostředků dosahovat stanovených cílů. Přijetí takové strategie však nebylo okamžité a do značné míry tomu napomáhaly události, jež ovlivnily bezpečnost zemí Evropské Unie. Určitou konkrétní snahou vytvořit společnou bezpečnostní strategii v Evropě po skončení Studené války a to v rámci Západoevropské Unie

byl tzv. Společný koncept v roce 1995. Členské státy WEU si zde uvědomují, že jejich bezpečnost je vzájemně závislá a tudíž spolupráce v bezpečnostních otázkách a strategiích týkajících se okolních oblastí je žádoucí. Nicméně další vývoj společné strategie na úrovni WEU nepokračoval z důvodu rozdílných názorů členských států (Biscop 2004: 11). Rovněž rozpory mezi členy EU komplikovaly vytvoření společné strategie pro CSDP, zesílené neshodami ohledně skutečné moci, která by měla být přenesena z národní úrovně na EU. Budování prvků bezpečnostní politiky EU tedy probíhalo tak, že byly schváleny ty záležitosti, ve kterých panovala shoda s tím, že sporné body se dořeší později v průběhu dalšího vývoje (Biscop 2004: 4).

Tak přes vytvoření CFSP jako druhého pilíře EU v 90. letech a později CSDP chyběl dlouhodobý záměr a vyjasnění společných zájmů. Sven Biscop k tomu dodává, že kromě úzkého akademického okruhu, zde prakticky nebyla strategická debata týkající se společné bezpečnosti členských zemí EU (Biscop 2004: 1). Konflikty na území bývalé Jugoslávie motivovaly formování společné evropské bezpečnostní politiky, ale přímou motivací k vytvoření a schválení evropské bezpečnostní strategie byly až teroristické útoky na Spojené Státy v září 2001 a následný rozkol mezi spojenci v NATO ohledně americké invaze do Iráku. Snaha znovu sjednotit bezpečnostní cíle států EU narušené vzniklými spory tak přispěla ke zrození evropské bezpečnostní strategie – Bezpečná Evropa v bezpečném světě.¹¹

Samotný dokument je rozdělen do tří částí zabývajících se hrozbami, strategickými cíly a politickými důsledky pro Evropskou Unii. V novém světě po skončení Studené války, kdy je díky globalizaci možné šířit demokracii a prosperitu, ale zároveň je zde stále nespravedlnost a frustrace, je za globální výzvy považováno chudoba, nedostatek potravin a šíření nemocí jako je např. AIDS, konflikty a organizovaný zločin a nedostatek surovin včetně vody. Na tomto základě je identifikováno pět klíčových hrozeb (A Secure Europe in a Better World 2003: 2-5). Terorismus jako rostoucí hrozba Evropě, jež podkopává otevřenost a toleranci evropských států, přičemž Evropa je nejen cíl, ale i zdrojem působení teroristických skupin. Zbraně hromadného ničení, jejichž šíření je omezeno, ale v rukou teroristů představují velké riziko. Regionální konflikty,

¹¹ Vydána v roce 2003 pod názvem *A secure Europe in a better world: European Security Strategy*.

kteře vedou k vytvářeni bezpečnostního vakua, což umožňuje růst organizovaného zločinu a radikalizaci vedoucí k terorismu. Zhroucení státu jako další hrozba, kdy státní struktury přestanou plnit svoji úlohu a organizovaný zločin, jehož působení oslabuje fungování států. Všechny tyto hrozby jsou navzájem propojeny, a proto je zapotřebí strategie řešící je komplexně.

Tři strategické cíle EU je nutné sledovat k udržení bezpečnosti členských zemí. Za prvé EU musí na hrozby reagovat a předcházet jim mnohem dříve, než se dostanou k hranicím členských zemí. Zatímco během Studené války zde byla jasná hrozba vojenské invaze a obrana proti ní byla vojenského charakteru na vlastním území, nové hrozby vyžadují specifický přístup a řešení mimo území EU. Druhým cílem je podpořit budování dobrého a efektivního vládnutí v zemích sousedících s EU tak, aby byla podporována spolupráce s těmito zeměmi a aby z nich nevycházela hrozba pro EU. Posledním hlavním cílem je budování mezinárodního řádu založeného na efektivním multilateralismu, aby mezinárodní bezpečnostní problémy nebyly hrozbou pro každou zemi zvlášť, ale aby mohly být efektivně řešeny na mezinárodní úrovni skřze nadnárodní organizace (A Secure Europe in a Better World 2003: 6-10).

K naplnění těchto cílů je zapotřebí úsilí, které je ve strategii popsáno ve čtyřech bodech. EU musí být více aktivní v naplňování svých strategických cílů a více využívat ty nástroje, které má nyní k dispozici. Je potřebné navýšit schopnosti působení EU a to nejen vojenské, ale i civilní. Problémem působení institucí Evropské Unie je roztržitost úsilí. Působení EU tedy musí být do budoucna více koherentní a to včetně lepší koordinace mezi činnostmi členských států a institucí EU. Posledním bodem je pak nutnost účinné spolupráce s partnery EU po celém světě. Evropská Unie má potenciál tyto body naplnit a s tím významně působit na mezinárodní scéně (A Secure Europe in a Better World 2003: 11-14).

Vznik této evropské strategie se setkal s pozitivními reakcemi a posílil další diskuzi ohledně směřování vývoje evropské bezpečnosti. Diskuze nad samotnou strategií rovněž vedly k některým otázkám a sporům, např. zvýšení aktivity na úrovni EU v bezpečnostním sektoru vyžaduje rozsáhlejší centralizaci a přebírání odpovědnosti z úrovně členských států, přičemž konkrétní aktivita bude vždy závislá na ochotě členských zemí v konkrétním případě jednat a nést náklady (Andersson 2003: 3-4). Čtyři roky po schválení evropské bezpečnostní strategie

byl vznesen požadavek na její úpravu¹² a zanesení nových hrozeb s větším důrazem na implementaci kroků k jejich odvracení (Smith 2009: 29). Tato volání vyústila v roce 2008 v přijetí Zprávy o implementaci Evropské bezpečnostní strategie – Zajištění bezpečnosti v měnícím se světě.

Cílem nového dokumentu není nahrazení předešlého, nýbrž doplnění a to s důrazem na implementaci a porozumění, jak byla strategická doporučení doposud naplňována. Mezi nové hrozby a výzvy byla zařazena kybernetická bezpečnost, energetická bezpečnost a environmentální problémy způsobené změnou klimatu. Jsou zde zmíněny některé probíhající zahraniční mise EU a vztahy se sousedními zeměmi v rámci snahy vytvořit bezpečný pás kolem EU. Jako vážný problém je nyní viděno rozmáhající se pirátství, které se snaží EU omezovat skrze svoji první námořní misi¹³ u Somálských břehů. Způsob dosahování stanovených cílů zůstává stejný jako v předešlém dokumentu, tedy požadující více efektivity a kapacit, větší zapojení v sousedních zemích a efektivní multilateralismus, avšak upravené na základě dosavadních zkušeností (Report on the Implementation of the European Security Strategy – Providing Security in a Changing World 2008). I nad tímto novým dokumentem se ale vznáší otazník ohledně jeho naplnění, přesto vytváří diskurs, který je zde již pevně přítomen (Biscop 2007: 1).

Samotná evropská bezpečnostní strategie není jediným strategickým dokumentem EU, který se snaží komplexně řešit bezpečnostní otázky dotýkajících se členských zemí. Protože je brána za významný fakt potřeba řešit bezpečnostní problémy již za hranicemi EU, je vedeno úsilí řešit hrozby uvedené v bezpečnostní strategii v jednotlivých oblastech světa. Příkladem je strategie EU pro Afriku – EU a Afrika: Směrem ke strategickému partnerství schválená v prosinci 2005. Cílem této evropské strategie pro Afriku je propagovat evropské hodnoty v této oblasti, podporovat udržení míru a zajištění bezpečnosti, prosazovat lidská práva a dobrý způsob vládnutí, poskytovat rozvojovou pomoc, pomáhat vytvářet udržitelný ekonomický růst, napomáhat regionální integraci rozvoji obchodu a investovat do lidského rozvoje. Pokrok v naplňování této

¹² Volání po úpravě vycházelo především od francouzského prezidenta N. Sarkozyho a švédského ministra zahraničí C. Bildta (Smith 2009: 29).

¹³ Jedná se o operaci Atalanta, která byla zahájena v roce 2008.

strategie by měl být hodnocen aspoň každé dva roky a strategie by měla být dále vyvíjena (Council of the European Union 2005: 1-7).

1.2.2 Politiky a agentury EU zabývající se bezpečností

Pole působnosti politik Evropské Unie je dáno smlouvou vytvářející EU a upravené doplňujícími smlouvami. Maastrichtská smlouva – Smlouva o Evropské Unii, která ustanovila EU a vešla v platnost v listopadu 1993 tak byla doplněna a upravena dalšími smlouvami: Amsterdamskou smlouvou (v platnosti od roku 1999), smlouvou z Nice (v platnosti od roku 2003) a Lisabonskou smlouvou (v platnosti od roku 2009). Snaha o zavedení evropské ústavy, jež by nahradila několikrát doplňovanou Maastrichtskou smlouvu, nebyla nakonec v roce 2004 úspěšná.¹⁴ K praktickému užití doplňované původní smlouvy se vychází z tzv. konsolidované verze Smlouvy o Evropské Unii, jejíž nynější znění zahrnuje poslední dodatky vycházející z Lisabonské smlouvy.

Konsolidovaná verze smlouvy určuje základní ustanovení týkající se vnější akce a veškeré záležitosti týkající se vnějších vztahů, bezpečnosti a obrany včleňuje do rámce společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Akce EU se řídí zásadami, jež vycházejí z hodnot a zájmů EU, ale také mají podporovat demokracii, vládu práva a lidská práva, zachovávat mír a předcházet konfliktům v zemích mimo EU a to v souladu s principy Charty OSN. Konzistence jednotlivých politik EU s těmito zásadami má být zajištěna skrze hlavní instituce EU.

Vedení společné zahraniční a bezpečnostní politiky vychází ze společných zájmů členských států a jejich loajalitě k této politice a je prováděno skrze obecné směrnice, přijatá rozhodnutí EU a systematickou spolupráci mezi členskými státy v rámci této politiky. Praktické provádění CFSP je zajišťováno vysokým představitelem Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku, dalšími představiteli a členskými státy s užitím zdrojů EU a členských států. Vytváření CFSP je prováděno skrze jednání a hlasování členských zemí a hlavních institucí EU.

¹⁴ Smlouva o Ústavě pro Evropu byla sice podepsána zástupci všech členských států, ale nebyla všemi členy ratifikována a později byla činnost Evropské Unie upravena Lisabonskou smlouvou, která však jako předchozí smlouvy pouze doplňuje původní Maastrichtskou smlouvu.

Součástí CFSP je společná bezpečnostní a obranná politika, jejímž cílem je zajišťovat operační kapacity civilními a vojenskými prostředky a užít jich k misím mimo území EU k udržení míru, předcházení konfliktům a posílení mezinárodní bezpečnosti v souladu s Chartou OSN, ke společným odzbrojovacím operacím, k humanitárním a záchranným akcím, k vojenským poradenským a asistenčním úkolům, k úkolům bojových sil v rámci krizového managementu – včetně prosazení míru a post-konfliktní stabilizace. Prostředky jsou poskytovány členskými státy a v rámci boje proti terorismu mohou být stanovené úkoly naplňovány těmito prostředky podporou nečlenských zemí. V rámci CSDP může být také vytvořena společná obranná politika Unie, pokud tak bude rozhodnuto (Úřední věstník Evropské unie 2010: 38-39).

Součástí podpory politik EU jsou specializované agentury, zaměřené na specifické úkoly a to především legální, technické či vědecké povahy (Gateway to the European Union: Agencies and decentralised bodies). Tyto agentury jsou rozděleny do pěti základních skupin: agentury společenství, agentury CSDP, agentury policejní a justiční spolupráce v kriminálních záležitostech, exekutivní agentury a agentury a tělesa Evropského společenství pro atomovou energii. V rámci CSDP působí tyto agentury: Evropská obranná agentura, Institut bezpečnostních studií Evropské Unie a Satelitní centrum Evropské Unie.

Úlohou Evropské obranné agentury založené v roce 2004 je podporovat členské státy ve vývoji obranných kapacit a pomáhat rozvoji CSDP. Hlavní funkce jsou tyto: rozvoj obranných kapacit, podpora obranného výzkumu a technologií, prosazování zbrojní spolupráce a vytváření soutěživého evropského trhu se zbraněmi a posilování evropské obranné, technologické a průmyslové základny (European Defence Agency: Mission and functions). Druhá agentura CSDP – Institut bezpečnostních studií se zabývá bezpečnostní kulturou EU a snaží se obohatit evropskou strategickou debatu. Tento institut působící v Paříži od roku 2001 zajišťuje výzkum, publikační činnost, semináře a konference týkající se evropské bezpečnosti a má důležitou roli ve vývoji CSDP (The European Union Institute for Security Studies: About us). Klíčovou institucí CSDP je její poslední agentura – Satelitní centrum EU zabývající se poskytováním a analýzou satelitního obrazu a souběžných dat. Důležitost této evropské agentury, jediné s působištěm ve vesmíru, spočívá v dodávání informací potřebných pro rozhodování v rámci CSDP (European Union Satellite Centre).

1.2.3 Bezpečnostní vztahy k jiným mezinárodním organizacím

V současné době není Evropská Unie přes svoji působnost na bezpečnostním poli obrannou organizací a většina členských států jsou členy Severoatlantické Aliance, která je pro ně stále hlavní zárukou vojenské bezpečnosti na principu kolektivní obrany. Současně jsou všechny tyto státy členy Organizace spojených národů, jež je institucí zajišťující kolektivní bezpečnost svých členů, a i když tento princip není vždy úspěšně naplňován, tak skrze tuto instituci jsou stanovena základní a všeobecně uznávaná pravidla týkající se naplňování bezpečnosti a obrany. Díky tomu, že EU vede vlastní zahraniční mise vojenského charakteru, dochází k určitému překrývání působení mezi těmito organizacemi. Proto je vhodné nastínit strukturu vztahů EU k OSN a NATO a také k Africké Unii, která jako organizace sdružující státy v zájmové sféře EU vede mise s podporou CSDP či na jejím teritoriu jsou vedeny mise EU.

Severoatlantická aliance vznikla jako reakce na Sovětskou hrozbu státům západní Evropy a potřeby zapojit do obrany těchto zemí Spojené Státy Americké. Až do konce Studené války byl úkol aliance jasný, ale zánik vojenské hrozby států Varšavské smlouvy vznesl otázky dalšího směřování aliance. Příkladem nového užití aliance bylo její zapojení do řešení konfliktů na území bývalé Jugoslávie, nejprve v Bosně a Hercegovině a později vlastní operace v Kosovu, která však byla vedena bez mandátu OSN a v jejím důsledku došlo v roce 2008 k vyhlášení nezávislosti této bývalé součásti Srbska, kterou však doposud neuznaly ani všechny státy této organizace.¹⁵ V souvislosti se teroristickými útoky na Spojené Státy v září 2001 došlo poprvé v historii této organizace k naplnění části smlouvy týkající se kolektivní obrany a k zahájení operací proti teroristické organizaci al-Káida a jejím spojencům.

Vznik CSFP a strategické cíle EU zahrnující vedení zahraničních misí vyvolaly určitý střet s novou působností NATO, které se po skončení Studené války rovněž přeorientovalo na řízení vojenských zahraničních misí. Tato konkurence má více důvodů, problémem je přidělování prostředků na obranu při vytváření vojenských kapacit, protože kapacitní cíle NATO a EU nejsou sladěny, přestože zájmy obou organizací se částečně překrývají (Valášek 2007: 1-2).

¹⁵ Z členských států EU Kosovo doposud neuznaly Kypr, Rumunsko, Řecko, Slovensko a Španělsko.

Rovněž snaha Francie vytvořit jednotnou a na USA nezávislou evropskou obrannou koncepci zpočátku komplikovala a vyvolávala odpor USA proti CSDP, ale dohoda se Spojeným Královstvím ohledně vytvoření CSDP a potřeba uvolnit síly z Balkánu přiměla USA vidět i pozitiva tohoto evropského vývoje. Hlavní překážkou spolupráce mezi NATO a EU však zůstává spor Kypru a Turecka jednak kvůli problému Severokyperské Republiky, ale také z toho důvodu, že Turecko nemá zájem na posílení organizace v bezpečnostním poli, jejíž není členem. Turecko tak blokuje vývoj spolupráce v NATO a Kypr v EU (Matlary 2009: 99).

Doposud jediná dohoda o spolupráci mezi EU a NATO ohledně zahraničních misí byla vyjednána v březnu 2003. Vzešlé ujednání známé jako Berlín plus¹⁶ řeší způsob spolupráce mezi těmito organizacemi a to přístup EU k plánovacím a velitelským kapacitám NATO, seznam prostředků NATO, které mohou být využity v operacích vedených EU a úprava obranného plánování NATO se zřetelem na tyto kapacity, dohoda o výměně utajovaných informací a ujednání o konzultacích týkajících se krizového managementu EU (Walter 2011: 19). I přes tuto dohodu je však problém sporu Kypru a Turecka nadále podstatnou překážkou při misích vyžadujících spolupráci EU a NATO a doposud tak byly vedeny pouze dvě mise na základě dohody Berlín plus: operace Concordia v Makedonii a EUFOR Althea v Bosně a Hercegovině.

Významnou mezinárodní institucí je Organizace Spojených Národů, která byla vytvořena v závěru druhé světové války jako nová mezinárodní struktura zajišťující kolektivní bezpečnost a nahrazující Společnost Národů, která nebyla schopna skrze své institucionální nedostatky zabránit vypuknutí světové války. Působnost OSN nezahrnuje pouze záležitosti bezpečnosti, ale také lidských práv, zdravotnictví, vzdělání, hospodářského vývoje a další. Zakládající smlouva této organizace – Charta OSN, jako závazný dokument pro své členy, stanovuje základní pravidla pro řešení konfliktů a předcházení vypuknutí mezistátní války mezi členskými státy a zakazuje vedení útočné války. Vzhledem k celosvětovému členství států v této organizaci tak představuje charta OSN významný hodnotový ukazatel, na který se mnohé státy či mezinárodní organizace odvolávají při svém jednání.

¹⁶ Samotné znění není veřejné a neprošlo procedurou schvalování parlamenty jednotlivých zemí (Walter 2011: 19).

Charta OSN a hodnoty jí stanovené jsou i základním hodnotovým měřítkem pro mise Evropské Unie, která se ve svých dokumentech odvolává na tuto chartu a multilateralismus. Spolupráce mezi těmito dvěma organizacemi je od roku 2003 upřesněna skrze společné prohlášení: Společná deklarace o spolupráce OSN a EU v krizovém managementu, zabývající se procesem vzájemných konzultací k rozšíření spolupráce týkající se zahraničních misí. Konkrétní spolupráce těchto organizací je však nadále závislá především na ochotě členských států EU delegovat pravomoci na instituce EU při spolupůsobení s orgány OSN. V rámci samotných zahraničních misí je vyzvedávána možnost takového působení EU, kdy mise vedená CSDP je schopna rychlé reakce, zatímco pomaleji se ustanovující mise OSN převezme mise působiště později. Ukázka takové spolupráce proběhla v Kongu, kdy v ohrožené oblasti nejprve působila po velmi krátkém čase příprav mise EU Artemis a později její úkoly převzala mise OSN (MONUC). Nedostatkem současné spolupráce však zůstává fakt, že ačkoli státy Evropské Unie přispívají finančně na různé projekty OSN, co se týče personálu, je jejich příspěvek minimální a vytvářené kapacity jsou určeny především pro EU a NATO (Wouters 2007: 17) i když nejsou vyloučeny mise vedené EU, ale pod mandátem OSN.

Africká Unie byla vytvořena v letech 1999 až 2002 na základě Organizace Africké Jednoty, jež zahrnovala státy na africkém kontinentě a která byla zaměřena na boj proti kolonialismu a tohoto cíle bylo dosaženo. OAU však nebyla schopna řešit vnitřní konflikty v rámci jednotlivých zemí a institucionální vývoj v 90. letech 20. století nakonec vedl k jejímu nahrazení Africkou Unií. Účelem nové organizace je kromě napomáhání rozvoje afrických zemí také rozšířené působení na bezpečnostním poli. Za tímto účelem jsou vedeny mise AU a to na území svých členských států, čímž se liší od misí EU a NATO, u kterých se předpokládá působiště mimo území členských států těchto organizací (především u misí s vojenským charakterem).

Vztah Evropské Unie a Africké Unie je především poznamenán skutečností, že EU podporuje působení AU a zahraniční mise EU jsou vedeny na území členských států AU. Samotná EU má vlastní strategii působení a spolupráce na Africkém kontinentě a dále byla uzavřena s mnoha africkými státy a EU dohoda z Cotonou v roce 2000, která obsahuje položky týkající se spolupráce v mnoha směrech a také řeší otázky předcházení a řešení konfliktů

(Assanvo a Pout 2007: 14). Podpora AU ze strany EU se tak neomezuje pouze na finanční záležitosti, ale obsahuje i jiné formy pomoci včetně misí CSDP týkající se reformy bezpečnostních sil v některých afrických státech.

1.3 Mise a operace v rámci CSDP

1.3.1 Typy zahraničních misí

Zahraniční mise CSDP jsou ve smlouvě o Evropské Unii definovány pouze úkoly, ke kterým se mohou užít civilní a vojenské prostředky při misích mimo území členských států: společná odzbrojovací operace, humanitární a záchranná akce, vojenská mise asistenční a poradenská, předcházení konfliktům, udržování míru, nasazení bojových sil v rámci krizového managementu včetně vynucení míru a post-konfliktní stabilizace. Další rozdělení dle druhu mise již není ve smlouvě stanoveno, ale je dále prováděno podle jejího charakteru a to na civilní mise a vojenské operace (Úřední věstník Evropské unie 2010: 39).

Na základě dosud probíhajících či již ukončených zahraničních misí CSDP lze vytvořit typové rozdělení těchto misí podle jejich hlavního záměru. Ať už vojenské či civilní, krátkodobé nebo dlouhodobé, mise jsou schvalovány s konkrétním záměrem, který je často i reflektován v názvu těchto misí. V některých misích může být rovněž sledováno více cílů. Do současné doby byly vedeny tyto základní typy civilních misí: pomoc při reformě bezpečnostního sektoru, mise na podporu právního státu, policejní mise, mise monitorující dodržení určité dohody či smlouvy a hraniční mise. Prováděné vojenské operace lze rozdělit na mise na udržení míru, humanitární operace s cílem zabránit násilí na civilistech, pomoc s výcvikem bezpečnostních sil a také námořní operace proti pirátskému působení. Kromě vlastních misí, které jsou vedeny pod hlavičkou Evropské Unie, byly již prostředky CSDP užity k misím jiných organizací. V těchto případech může jít o vojenské, civilní nebo smíšené mise, které jsou vedeny jako podpora EU misi jiné mezinárodní organizace jako je OSN či AU. Vznik dalších typů misí a operací není omezen.

Termín reforma bezpečnostního sektoru není doménou pouze CSDP, nýbrž se jedná o širší koncept, kterým prošly a procházejí mnohé státy po změně režimu, rozvojové země či státy v post-konfliktním období. Cílem reformy

bezpečnostního sektoru je vytvořit bezpečné prostředí, které podporuje hospodářský růst, redukci chudoby, dobré vládnutí a zlepšení fungování demokratických institucí (The Global Facilitation Network for Security Sector Reform 2007). Při tom je reforma klasických bezpečnostních složek, jako jsou ozbrojené síly a policie, pouze částí celého procesu, ve kterém je důležité také vytvoření civilního dohledu nad těmito složkami. Do tohoto konceptu spadají rovněž legislativní procesy týkající se např. vězeňského systému a do jisté míry také nestátní poskytovatelé bezpečnostních služeb.

Dalším typem civilních misí prováděných v rámci CSDP jsou mise na podporu právního státu. Tak jako mise zaměřené na reformu bezpečnostního sektoru přesahuje obvykle délka trvání těchto misí jeden rok. Cílem misí je pak institucionální reforma či dohled na reformu legislativních a exekutivních složek zabývajících se výkonem práva a spravedlnosti jako jsou soudnictví, policie, vězeňský systém, ale i oblast celní správy a další, které mají vliv na řádný výkon státní správy.

Policejní mise Evropské Unie vychází z konceptu reformy bezpečnostního sektoru, ale jsou specificky zaměřeny na jednotlivé prvky policejní práce. V těchto obvykle déle trvajících civilních misích může být plněna náplň standardní policejní práce a to např. při mimořádných událostech, ale obvyklou součástí je pomoc s rozvojem místního policejního systému. Tato činnost zahrnuje pomoc s výcvikem místního policejního sboru, monitorování jeho působení a součinnosti s dalšími složkami justičního aparátu a inspekce jeho jednotlivých částí. Cílem je pomoci vybudovat takový systém, který by ve své práci odpovídal evropským demokratickým standardům a byl do budoucna funkční bez další cizí pomoci.

Jiným typem zahraniční mise EU je monitorovací či dohlížecí, kde je úkolem dohled nad plněním nějaké dohody či smlouvy obvykle týkající se příměří znesvářených stran. Taková mise má tedy svým působením přispět ke stabilizaci oblasti po skončení násilného konfliktu. Součástí procesu naplňování cílů takovéto mise dále může být monitorování a analýza vývoje místní situace, sledování vývoje normalizace poměrů a návratu uprchlíků a skrze navázané styky s místními představiteli pomáhat navazovat kontakty mezi stranami a přispívat ke vzniku důvěry mezi nimi.

Posledním typem doposud vedených civilních misí je hraniční asistenční mise. Zahájení této zahraniční mise obvykle vychází ze žádosti dvou subjektů, které mají z různých důvodů problémy udržovat mezi sebou standardní hraniční režim. Působnost mise je dána konkrétní situací a může zahrnovat celou hranici nebo jen určitou část. Cílem hraniční asistenční mise je pomoc s vytvářením příhraničního systému mezi oběma subjekty a může zahrnovat konkrétní pomoc s potíráním pašeráctví a celních podvodů a přispívat k výcviku zodpovědného personálu.

Vojenské operace jsou obvykle vedeny na základě mandátu Rady Bezpečnosti OSN, přičemž nasazení vojenských sil vyžaduje silné opodstatnění. Za takové lze považovat takové ohrožení lidských životů skrze násilný konflikt, kde hrozí např. vypuknutí etnických čistek. Nasazení vojenských sil členských států EU v rámci CSDP by tedy mělo primárně ochránit ohrožené skupiny civilního obyvatelstva, dále umožňovat dodávky humanitární pomoci a v případě déletrvajících misí i dlouhodobě přispívat ke stabilitě a bezpečnosti oblasti operace. Tyto operace tedy mohou také naplňovat úkoly udržení míru či prosazení míru a to na základě mandátu OSN. Součástí operace může být také pomoc s výcvikem a výstavbou lokálních bezpečnostních sil, které by měly do budoucna převzít odpovědnost za bezpečnostní situaci.

Ve výčtu typů vojenských operací doposud vedených EU je rovněž námořní protipirátská operace. Tak jako při většině ostatních vojenských nasazení i takováto je vedena na základě mandátu OSN a v rámci širší koalice se zeměmi mimo EU. Úkolem v takovéto operaci je ochrana svobodné námořní plavby před pirátskými útoky a únosy a vytvoření odstrašujícího efektu, který by pomohl odradit takové jednání. Cílem mise však není odstraňování příčin pirátství a jedná se tudíž o represivní řešení vyžadující dlouhodobé trvání operace.

Kromě zahraničních misí schválených a vedených Evropskou Unií je možné rovněž vlastní akcí patřící do CSDP podporovat mise jiných mezinárodních organizací jako je OSN a AU. Svým charakterem může být takováto akce civilní i vojenská či smíšeného užití nástrojů. Úkolem je vhodná asistence a podpora cizí misí. Důvodem pro vedení takovéto akce, jež není samostatnou misí, může být snaha o jednotný přístup v konkrétním krizovém případě – tedy aby se zabránilo duplikacím a neshodám při vedení více oddělených misí několika mezinárodních organizací na jednom působišti, ale

jiným důvodem může být neochota členských států EU schválit vlastní misi a takováto akce je prostředek, jak se přesto zapojit.

1.3.2 Záležitosti řešené u misí

Součástí problematiky zahraničních misí EU je i otázka důvodů, kvůli kterým jsou tyto mise vedeny a to jak z hlediska Evropské Unie, tak z pozic jednotlivých členských států. To však není jedinou podstatnou záležitostí týkající se zahraničních misí a je potřebné zde dále uvést otázku legitimacy misí a také často řešenou problematiku civilních a vojenských kapacit, bez kterých by nebylo možné mise vůbec provádět a jejichž dostatek či nedostatek je předmětem mnoha diskuzí.

Jak už bylo uvedeno, konec studené války přinesl změnu v chápání způsobu obrany z teritoriální – čelící hrozbě invaze na expediční řešící konflikty dříve než dorazí k hranicím vlastní země. Je v zájmu jak Evropské Unie jako mezinárodní organizace tak jejích členů, aby hrozby jejich bezpečnosti byly snižovány již mimo vlastní území a zahraniční mise představují prostředek, jak některé tyto hrozby řešit. Zapojení jednotlivých zemí do těchto misí však není automatické a vychází z vnitřních a vnějších faktorů. Není cílem této práce zde rozebírat konkrétní zájmy jednotlivých zemí na zahraničních misích či vliv demokratického systému na schvalování misí, avšak jak konstatuje Matlary ve své práci, ty státy, které mají kapacity účastnit se misí či vůli tyto kapacity budovat, mají i vůli se těchto misí skutečně účastnit (Matlary 2009: 193).

Důvod k zapojení se do zahraniční mise však může vycházet i z úplně jiných příčin, než jsou praktické důvody ohrožení, a to ze strukturálních příčin působnosti v organizaci, jako je Evropská Unie. To se týká především menších zemí, pro které je EU možností jak zvýšit svůj vliv na mezinárodní scéně. Zatímco Francie, Spojené Království a Německo budou mít vždy podstatný vliv na vývoj evropské bezpečnostní politiky, malé země získávají vliv pouze skrze aktivní účast na této politice a participace na zahraniční misi je způsob jak se zapojit a získat určitý hlas. A tato účast malých států je i vítána těmi velkými, protože vyšší účast zvyšuje zdání multilaterality. Malý stát tak může nakonec získat větší vliv, než odpovídá jeho kapacitám (Matlary 2009: 88 a 170).

Ospravedlnění zahraničních misí z pohledu mezinárodního práva¹⁷ je problematické v takových případech, kdy je mise vedena bez souhlasu mezinárodně uznaných místních představitelů. Zatímco v případech mezistátních válek je možné vycházet z pravidel stanovených Chartou OSN, zásahy do vnitřních konfliktů jsou často v rozporu s uznávanou státní suverenitou. Na rozdíl od klasické války je pak mnohdy problém definovat, jaký stav se vlastně v místě mise nachází, zda je to válka či ne a tudíž je otázka, co je vlastně mise za typ intervence. V souvislosti s nárůstem teroristické hrozby a snahy zasahovat proti teroristickým základnám vznikl další právní problém, jak zasáhnout proti těmto základnám aniž by to znamenalo válku proti státu, na jehož území se nachází.

Obhájit legitimitu zahraniční mise potřebují účastníci se státy také před svojí vlastní veřejností, která ve volbách rozhoduje o existenci domácí vlády. K ospravedlnění může být v některých případech užít koncept humanitární intervence, kdy je vysvětleno, že užití síly je nezbytně nutné k zabránění většímu zlu. Tento koncept vychází z předpokladu, že suverenita státu pozbývá platnosti, pokud na jeho území dochází k masovému porušování lidských práv. V současné době však není univerzálně přijímán a často záleží spíše na tom, kdo intervenci provádí, aby byla většinou aktérů přijata či odmítnuta (Guraziu 2008: 15). Konečně určitou možností, jak ospravedlnit intervenci v případě zhrouceného státu, je vycházet z předpokladu, že státní struktura v daném místě neexistuje a tudíž zde není suverenity, která by mohla vznést svůj nesouhlas s misí.

Nedostatek vojenských kapacit evropských zemí potřebných pro vedení rozsáhlých vojenských zahraničních operací se naplno projevil během Kosovského konfliktu, kde zúčastněná evropská letectva pouze doplňovala působení letectva Spojených Států, které by se po vojenské stránce dokázalo bez Evropanů obejít. Tento problém vychází z historického vývoje evropských armád během Studené války. Teritoriální obrana předpokládá boj na vlastním území či v sousedících oblastech, tedy nebylo nutné budovat kapacity na zásah vzdálený tisíce kilometrů od vlastního území a s tím spojené logistické kapacity, obrana vlastního státu nepotřebuje řešit problém citlivosti veřejného mínění na vlastní ztráty a hrozba cizí okupace vlastní země vyžadovala povinné odvody do armády, aby se zajistily vysoké počty mírové armády schopné reagovat na invazi a zároveň

¹⁷ Pod pojmem mezinárodní právo je zde chápán souhrn mezistátních smluv a závazků vyplývajících z členství v OSN.

vytvořily zálohy se základním výcvikem, jež by mohly rychle naplnit mobilizované útvary. Takové ozbrojené síly se vyznačovaly velkým množstvím techniky a lidí v očekávání nemalých ztrát a důraz byl kladen na zbraně s co největší odolností a palebnou silou, které však zároveň nejsou snadno transportovatelné mimo oblasti, pro které jsou určeny.

Schopnost působit v zahraničních operacích tedy vyžaduje příslušné vojenské kapacity, které přináší ještě jeden pozitivní efekt a to určitou úroveň odstrašení, kdy jejich samotná existence již může mít vliv ve vyjednávání. Otázka budování příslušných kapacit pro zahraniční mise byla na úrovni Evropské Unie řešena v Helsinkách v roce 1999. Silně ovlivněn operací v Kosovu byl vytvořen cílový rámec, kterého mělo být dosaženo k roku 2003.¹⁸ Cílem bylo vytvoření ekvivalentu armádního sboru s 60 000 vojáky s příslušnými leteckými a námořními elementy, který by mohl působit po jeden rok (Mérand 2008: 122). Postavení takového sboru neznamenal vytvoření samostatné evropské armády, nýbrž jednotlivé členské země se zavázaly přihlásit některé své jednotky do tohoto projektu, aby v součtu bylo dosaženo plánovaného stavu. Případné nasazení tak stále záleží na ochotě členských států aktivovat svůj příspěvek.

Druhý cílový rámec požadovaných kapacit byl schválen v roce 2004 s termínem naplnění do roku 2010.¹⁹ Tentokrát však byl důraz položen na podstatně menší uskupení schopné okamžitého nasazení v případě krize. Tento směr byl inspirován operací Artemis v Kongu z předchozího roku (Lindstrom 2007: 7). Základem tohoto rámce bylo vybudování bojových skupin (EUBG),²⁰ schopných velmi rychlého přesunu a působení v místě krize, které by působily jako určitý předvoj případných dalších sil či jiné mise. Tyto skupiny jsou vytvářeny členskými státy a to buď celá skupina jedním státem, v takovém případě především mocnostmi, či skupina tvořená více státy, kde jeden z nich je považován za vedoucí. Některé státy se účastní na více těchto bojových skupinách. Samotnou bojovou skupinu tvoří přibližně 1500 příslušníků, přičemž není stanovena pevná organizační struktura a útvar obsahuje kromě bojových jednotek také vlastní týlové zabezpečení. Přehled doposud vytvořených bojových

¹⁸ Známe pod anglickým názvem „Headline Goal 2003“.

¹⁹ Známe pod anglickým názvem „Headline Goal 2010“.

²⁰ V angličtině tzv. „EU Battlegroups“, přičemž tento termín je chápán odlišně v námořnictvu a v pozemním vojsku. Koncept bojových skupin svým způsobem čerpá z obou, kdy z námořnictva přebírá schopnost dalekého působení a z armádních konceptů využívá svoji velikost a organizaci (Lindstrom 2007: 13).

skupin s termíny působnosti a na nich se podílejících států je v tabulce číslo 1.²¹ Tyto bojové skupiny EU jsou vytvářeny na omezené období a to konkrétně na půl roku, přičemž by měly v daném půlroce působit vždy dvě bojové skupiny. Cílový rámec 2010 rovněž zahrnoval podnět k vytvoření již zmíněné Evropské obranné agentury a stanovoval další kroky potřebné k navýšení schopností působit v zahraničních misích např. zřízení nové smíšené civilně-vojenské buňky v rámci vojenského štábu EU.

<i>období</i>	<i>státy účastníci se na bojové skupině v daném období</i>
2005-1	Spojené Království
2005-1	Francie
2005-2	Itálie
2006-1	Německo a Francie
2006-1	Španělsko, Itálie, Řecko a Portugalsko
2006-2	Francie, Německo a Belgie
2007-1	Německo, Nizozemí a Finsko
2007-1	Francie, Belgie a Lucembursko
2007-2	Itálie, Maďarsko a Slovinsko
2007-2	Řecko, Rumunsko, Bulharsko a Kypr
2008-1	Švédsko, Finsko, Estonsko, Norsko a Irsko
2008-1	Španělsko, Německo, Francie a Portugalsko
2008-2	Německo, Francie, Belgie, Lucembursko a Španělsko
2008-2	Spojené Království
2009-1	Itálie, Španělsko, Portugalsko a Řecko
2009-2	Česká Republika, Slovensko
2009-2	Francie, Belgie
2010-1	Polsko, Německo, Slovensko, Lotyšsko a Litva
2010-1	Spojené Království a Nizozemí
2010-2	Itálie, Rumunsko a Turecko
2011-1	Nizozemí, Německo a Finsko
2011-1	Švédsko, Finsko, Norsko, Estonsko a Irsko

Tabulka č. 1: Státy účastníci se na bojových skupinách Evropské Unie²² (viz Quille 2006: 8 a Kaitera a Ben-Ari 2008: 4).

²¹ V roce 2010 se podílelo na vytvoření bojové skupiny i nečlenské Turecko.

²² Každý řádek v tabulce představuje působnost jedné bojové skupiny a to buď v první či druhé polovině daného roku, ačkoli v některých obdobích působila pouze jedna skupina.

Vývoj řešení otázky dostatečných především vojenských kapacit doprovází diskuze, zabývající se různými aspekty tohoto problému. Už jen hrubý vhled do problematiky kapacit však ukazuje na podstatnou nerovnováhu mezi řešením dostatečných kapacit a vytvářením konkrétní obranné politiky Evropské Unie, jež by tyto kapacity využívala. Klauzule evropských smluv jsou ohledně praktické politiky značně vágní a hlavní slovo tak stále zůstává v rukou jednotlivých členských států, především hlavních evropských aktérů. Zatímco řešení vojenských kapacit má silnou podporu z pozic vojenského průmyslu členských zemí (Mérand 2008: 123), ustanovení konkrétní obranné politiky by nejen svazovalo a omezovalo působnost členských zemí, ale navíc není v Evropské Unii jednotný směr, jakým by se tato politika měla ubírat. V současné době tak stále platí diskurs, že obranu Evropy zajišťuje NATO a EU ve vojenské oblasti vede pouze zahraniční mise v souladu s Chartou OSN. Matlary to ve své práci *European Union Security Dynamics* popisuje jako kompromis, kdy je upřednostněno řešení evropských kapacit, kde lze najít všeobecnou shodu, oproti obranné politice, kde jsou rozdíly v zájmech příliš velké (Matlary 2009: 124-125).

Vznik a zavedení konceptu bojových skupin EU, do kterých přispívají členské státy svými vojenskými prostředky, vyvolal u členských států NATO otázku, zdali zdroje přidělené bojovým skupinám neuberou prostředky, které by jinak byly využity ve prospěch Severoatlantické aliance. Spor o prostředky a překrývání úkolů tak vznikl se silami rychlé reakce NATO (NRF)²³ a zvedla se kontroverze ohledně samotného smyslu konceptu bojových skupin v kontrastu s nyní již zaniklou brigádou vysoké připravenosti OSN (SHIRBRIG).²⁴

Síly rychlé reakce NATO vznikly jako vojenská síla aliance, které může být rychle nasazena a tudíž reagovat na vzniklé krizové situace. Zahrnuje námořní, letecké a pozemní jednotky s celkovým počtem kolem 25 000 příslušníků s dosažením částečné operační schopnosti v roce 2004. Tato skupina je sestavována z jednotek členských států aliance a působí v půlročním období, kdy je vystřídána další skupinou. Problémem je otázka jejího užití, kdy členské státy, které nasazují své vojáky v misích jako např. ISAF, spíše alokují zdroje do aktivní mise než na čekající skupinu. Konflikt o zdroje s bojovými skupinami EU vychází z členství mnoha států EU také v NATO. Přestože koncepty obou skupin

²³ V angličtině jmenované „NATO Response Force.“

²⁴ V angličtině jmenované „Standby High Readiness Brigade.“

jsou viděny nestejně, u států jako Francie, Spojené Království, Německo a další již došlo k situaci, kdy ve stejném období přispívali jak do NRF tak do EUBG. Přispívání do jedné skupiny tak může omezit či snížit příspěvek do druhé (viz Kaitera Ben-Ari 2008: 8).

Brigáda vysoké připravenosti OSN vznikla v roce 2000 pro potřeby rychle reagovat na humanitární krize a to především na Africkém kontinentě, avšak většina přispěvovatelů do této brigády byly evropské země. V Africe se brigáda účastnila několika misí, ale nakonec byl tento projekt v roce 2009 ukončen. Jedním z důvodů rozpuštění byla i otázka nedostatku zdrojů potřebných pro působení brigády (Mosgaard a kol. 2009: 8). Kritika bojových skupin EU z pozic SHIRBRIG vycházela z faktu, že EUBG jsou určeny pro podobné úkoly s podobnými prostředky a přitom z hlediska zdrojů SHIRBRIG nedoplňovaly, ale konkurovaly jí (Koops 2007: 5). K zániku brigády přispěl nedostatek finančních zdrojů, kdy původní účastníci buď redukovali svoje vojenské výdaje či je alokovali jinak, koncept EUBG dostal v tomto případě přednost.

Působení v civilních a smíšených misích vytváří potřebu řešit nejen vojenské kapacity, ale také civilní – tedy schopnost řešit v místě mise nevojenské záležitosti týkající se základního fungování lidské společnosti. Vedené zahraniční mise ukazují, že pouze vojenská přítomnost a vojenské úkoly nemohou stačit při řešení komplikovaných úkolů vyžadujících působení civilní správy, např. post-konfliktní rekonstrukce vyžaduje demilitarizaci a převedení každodenního fungování z vojenského systému na civilní. Pro naplnění pozic v misi se zavázaly členské státy v případě potřeby poskytnout policisty, důstojníky pro vedení krizových operací, správní úředníky bezpečnostní experty s týmy a monitorovací týmy (EU Council Secretariat 2009: 2). Předem připravená jednotka civilních pracovníků, tak jako existuje EUBG, však nebyla doposud vytvořena. Vytvoření takové stálé jednotky je však některými autory navrhováno (viz Korski 2008: 6) s tím, že schopnosti evropského krizového managementu v civilních záležitostech by se mohly stát doménou Evropské Unie.

1.3.3 Přehled misí a operací

Do dnešní doby bylo v rámci ESDP/CSDP zahájeno 24 misí a operací, které se počtem personálního obsazení pohybují od několika desítek příslušníků do několika tisíc. Současné a bývalé mise byly nejvíce uskutečňovány na Africkém kontinentě, dále v Evropě a také v Asii. V Africe se nemalé množství misí soustředilo do Konžské Demokratické Republiky, v Evropě jsou mise CSDP umístěny především na Balkáně. Z hlediska charakteru zahraničních misí jsou civilní mise častější než vojenské operace,²⁵ kterých bylo zatím uskutečněno pouze sedm.²⁶ Z civilních misí jsou nejčastějším typem policejní mise, avšak je třeba vzít v úvahu, že se často jedná součást reformy bezpečnostního sektoru zaměřenou na funkci policie.

Skončené i stále vedené zahraniční mise EU jsou uvedeny v tabulce č. 2, seřazené jsou podle data zahájení působnosti mise. U některých misí je možné nalézt jiná data zahájení, to je dáno tím, že často datum oficiálního zahájení mise se liší např. od započetí praktické působnosti mise v dané lokalitě či ceremonie otevření mise. Uvedená data se snaží korespondovat se zahájením skutečného působení mise, ale např. u některých vojenských operací, kde je rozlišováno dosažení počáteční a plné operační kapacity je dána přednost datu počátečních operačních kapacit. U misí zatím stále probíhajících je uvedeno do kdy mají tyto mise mandát, jako předpokládaný termín jejich ukončení, nicméně toto datum se ještě může změnit. Kromě názvu a termínu mise je v tabulce rovněž uvedeno působiště a jednoduchý popis úkolu mise.

Určitou komplikaci při analýze zahraničních misí CSDP představuje otázka, co vše je zde započítáno. V tabulce tak jsou uvedeny zahájené mise schválené v rámci CSDP a to včetně pomocné mise EU, která zajišťovala asistenci a podporu misi Africké Unie AMIS II. Naopak zde není uvedena Vojenská operace EU na podporu humanitárních asistenčních operací v Libyi (EUFOR Lybia), která byla schválena 1. dubna 2011, ale doposud nebyla zahájena. Rovněž nejsou v tabulce uvedeny mise vytvářené na základě Zvláštních představitelů EU

²⁵ Jak již bylo uvedeno, obvykle se zahraniční mise CSDP dělí na civilní mise a vojenské operace. Toto dělení však není pevně dané (např. vojenská mise – EUTM Somalia) a v této práci je obvykle užíváno termínu zahraniční mise EU pro celý souhrn misí a operací v rámci CSDP.

²⁶ Podpůrná mise EU misi Africké Unie AMIS II není do tohoto počtu vojenských misí zahrnuta, ačkoli je někdy označována jako mise smíšená.

(EU Special Representatives) jako např. EUSR BST v Gruzii,²⁷ ačkoli jsou některými autory mezi mise CSDP započítávány. Podobně není v přehledu monitorovací mise EUMM na Balkáně, která spadá pod CFSP, ale už ne pod CSDP.²⁸

od 1. 1. 2003 do 31. 12. 2011 (předpoklad)	Policejní mise EU v Bosně a Hercegovině (EUPM BiH)
Bosna a Hercegovina	- podpora policejní reformy a pomoc při konsolidaci místních kapacit v boji se zločinem - mise následovala po působení mezinárodní policejní skupiny OSN
od 31. 3. 2003 do 15. 12. 2003	Vojenská operace EU v bývalé Jugoslávské Republice Makedonie (Operation Concordia)
Makedonie	- stabilizace bezpečnostního prostředí
od 12. 6. 2003 do 1. 9. 2003	Vojenská operace EU v Konžské Demokratické Republice (Operation Artemis)
Konžská Dem. R.	- stabilizace bezpečnostních podmínek a zlepšení humanitární situace v oblasti kolem města Bunia
od 15. 12. 2003 do 14. 12. 2005	Policejní mise EU v bývalé Jugoslávské Republice Makedonie (EUPOL Proxima)
Makedonie	- monitorování, školení a poradenství Makedonské policii
od 2. 12. 2004 do listopadu 2011 (předpoklad)	Vojenská operace EU v Bosně a Hercegovině (Operation EUFOR Althea)
Bosna a Hercegovina	- navázala na působení SFOR - zajišťovat bezpečné prostředí a pomáhat s vytvářením kapacit bosenských ozbrojených sil
od 12. 4. 2005 do 30. 6. 2007	Policejní mise EU v Kinshase na podporu integrované policejní jednotky (EUPOL Kinshasa DRC)
Konžská Dem. R.	- podpora konžské národní policejní integrované jednotky během přechodu k demokracii
od 16. 7. 2004 do 14. 7. 2005	Mise EU na podporu právního státu v Gruzii (EUJUST Themis)
Gruzie	- podpora, školení a poradenství během reformního procesu justičního systému

²⁷ Jedná se o „Border Support Team“ – hraniční podpůrný tým.

²⁸ Její počátky spadají do roku 1991.

od 8. 6. 2005 do 30. 9. 2012 (předpoklad)	Poradenská a asistenční mise EU při reformě bezpečnostního sektoru v Konžské Demokratické Republice (EUSEC RD Congo)
Konžská Dem. R.	- poradenská a asistenční činnost Konžským úřadům odpovědným za bezpečnost
od 1. 7. 2005 do 30. 6. 2012 (předpoklad)	Integrovaná mise EU na podporu právního státu v Iráku (EUJUST LEX Iraq)
Irák	- příspěvek k budování profesionálního justičního systému
od 18. 7. 2005 do 31. 12. 2007	Podpora EU misi Africké Unie v Dárfúru
Súdán	- asistence a podpora misi Africké Unie (AMIS II)
od 15. 9. 2005 do 15. 12. 2006	Monitorovací mise EU v Aceh (AMM)
Indonésie	- monitorování implementace Memoranda o porozumění mezi rebely a indonéskou vládou
od 24. 11. 2005 (9. 6. 2007 bylo ukončeno operační působení)	Hraniční asistenční mise EU na přechodu v městě Rafáh (EUBAM Rafah)
Pásmo Gazy	- monitorování operací na hraničním přechodu - operační působení mise je ukončeno, ale mise je stále připravena na obnovení činnosti
od 30. 11. 2005 do 30. 11. 2015 (předpoklad)	Hraniční asistenční mise EU v Moldavské Republice a Ukrajině (EUBAM Moldova and Ukraine)
Moldávie a Ukrajina	- technická a poradenská mise pomáhající s příhraničním režimem na Moldavsko-Ukrajinské hranici
od 15. 12. 2005 do 6. 6. 2006	Policejní poradní tým EU v bývalé Jugoslávské Republice Makedonie (EUPAT FYROM)
Makedonie	- navázal na policejní misi EU Proxima - podpora vývoje profesionální policejní služby
od 1. 1. 2006 do 31. 12. 2011 (předpoklad)	Policejní mise EU na Palestinském teritoriu (EUPOL COPPS)
Palestinská teritoria	- poskytování podpory Palestinským úřadům při vytváření funkčního policejního systému
od 30. 7. 2006 do 30. 11. 2006	Vojenská operace EU na podporu mise OSN v Konžské Demokratické Republice (EUFOR RD Congo)
Konžská Dem. R.	- podpůrná bezpečnostní operace k misi OSN (MONUC) během konžských voleb

od 15. 6. 2007 do 31. 5. 2013 (předpoklad) Afghánistán	Policejní mise EU v Afghánistánu (EUPOL Afghanistan) - monitorování, poradenství, školení a výcvik Afghánské policie
od 1. 7. 2007 do 30. 9. 2011 (předpoklad) Konžská Dem. R.	Policejní mise EU v Konžské Demokratické Republice (EUPOL RD Congo) - reforma policejního systému a jeho interakce s justicí
od 28. 1. 2008 do 15. 3. 2009 Čad a Středoafriická Rep.	Vojenská Operace EU v Čadu a Středoafriické Republice (EUFOR Tchad-RCA) - ochrana civilistů, umožnění dodávek humanitární pomoci a zajištění bezpečnosti personálu OSN
od 1. 6. 2008 do 30. 9. 2010 Guinea-Bissau	Mise EU na podporu reformy bezpečnostního sektoru v Guinea-Bissau (EU SSR Guinea-Bissau) - poradenská a asistenční činnost při reformě bezpečnostního sektoru
od 1. 10. 2008 do 14. 9. 2011 (předpoklad) Gruzie	Monitorovací mise EU v Gruzii (EUMM Georgia) - příspěvek ke stabilizaci oblasti skrze monitorování a redukování napětí
od 9. 12. 2008 do 14. 6. 2012 (předpoklad) Kosovo	Mise EU na podporu právního státu v Kosovu (EULEX Kosovo) - podpora Kosovských úřadů v policejní, justiční a celní oblasti
od 13. 12. 2008 do 12. 12. 2012 (předpoklad) u Somálského pobřeží	Námořní operace EU proti pirátství – Operace Atalanta (EUNAVFOR Somalia) - ochrana mezinárodní plavby proti pirátství
od 7. 4. 2010 do 2011 (předpoklad) Uganda	Vojenská mise EU přispívající k výcviku Somálských bezpečnostních sil (EUTM Somalia) - poskytování a zajišťování vojenského výcviku Somálským rekrutům

Tabulka č. 2: Přehled zahraničních misí CSDP

2. Institucionální zázemí zahraničních misí EU

Vznik a vývoj Evropské Unie založený na dobrovolném předávání pravomocí suverénních států nadnárodní organizaci přináší snahu o vysvětlení tohoto procesu na základě existujících společenskovedních teorií. Skrze základní teorie mezinárodních vztahů, jako je realismus, liberalismus a konstruktivismus, byly vytvořeny pojednání vysvětlující tento vývoj. Působením institucí vzniklých z tohoto historického procesu se lze zabývat funkční analýzou institucí, ze které je vycházeno v této práci. V této kapitole je nejprve uvedeno teoretické východisko vývoje těchto institucí a institucionální teorie, na které je navázáno rozebráním struktury a vzniku jednotlivých řešených institucí.

2.1 Teoretické hledisko

2.1.1 Vývoj CSDP z teoretického pohledu

Na základě různých směrů v rámci teorií mezinárodních vztahů vznikají vysvětlení procesů a chování státních a nadnárodních aktérů a nejinak je tomu v případě Evropské Unie a konkrétně CSDP. V pracích, kdy autoři vycházeli ze zavedených teorií mezinárodních vztahů, je při zkoumání vzniku CSDP vycházeno hlavně z neorealismu a konstruktivismu, vysvětlení z pozic dalších teorií jako liberalismus a jiných je již méně a celkově není těchto teorií příliš užito.²⁹ Důvodem malého teoretického zájmu o vývoj CSDP je stále relativní mladost tohoto procesu a také počáteční nedůvěra v úspěch této politiky, což vedlo k nižší potřebě se touto problematikou zabývat z teoretického hlediska (Forsberg 2009: 3), ačkoli v posledních několika letech vzniklo na tomto poli několik nových teoretických prací.

V neorealistickém pojetí je vznik CSDP chápan v rámci snahy evropských mocností tedy Spojeného Království, Francie a Německa zvětšit svoji mocenskou pozici a vybalancovat tak možné hrozby, které je potřebné řešit i jinými než vojenskými prostředky (Siedschlag 2006: 3). V tomto konceptu CSDP umožňuje zvýšit tento vliv skrze společnou bezpečnostní politiku bez potřeby užití „tvrdé

²⁹ Ačkoli Evropská Unie jako celek se těší nemalému zájmu teorií založených na liberalismu.

moci,³⁰ která je jinak obvykle spojena s nežádoucí reakcí ostatních aktérů. Zároveň skrze nadnárodní instituci je možné svázat ostatní hráče dle nastavených pravidel. Moc, tedy svoji vůli, lze vnutit ostatním i skrze institucionální nastavení organizace zvýhodňující některé členy oproti ostatním (Matlary 2009: 90-92). Negativem neorealistickeho přístupu je pokládání jednotlivých států za monolitické entity a vysvětlování vývoje CSDP skrze koncept rovnováhy moci, kde CSDP mělo vzniknout jako reakce na obavu, že Spojené Státy nebudou dále chránit Evropu, a hrozbu sjednoceného Německa, jehož cílem by dle neorealistickeho pojetí mělo být zvětšovat svoji mocenskou sílu na úkor ostatních.

V konstruktivistickém pohledu na vývoj CSDP je zkoumán vliv idejí na formování mezinárodních struktur, které dále pomáhají utvářet identitu, zájmy a praktiky zúčastněných aktérů (Chebakova 2008: 4). Výsledkem tohoto zkoumání je tudíž vysvětlení jak evropské sjednocovací ideje v období po skončení druhé světové války umožnily vznik CFSP a jak se postupně tato politika konstituovala a stala se pevnou součástí mezinárodní sféry. Tento přístup je však také kritizován, protože dostatečně neřeší, že proces rozvoje evropské bezpečnostní spolupráce představuje také souhrn vyjednávání a smlouvání, které nemusí korelovat s problémy identity, diskursu či norem (Matlary 2009: 82).

Na rozvoj CSDP je nahlíženo také z pozic liberalismu a příbuzných teorií. Pro liberální teorii je důležitá vnitřní politika států, protože to má podstatný vliv na vystupování státu na mezinárodní scéně. Vznik CSDP může být tedy vysvětlen skrze zájmy různých skupin uvnitř členských zemí. Může se jednat buď o ekonomické zájmy, nebo ideové podněty, kde idea svobody jednotlivce je skrze CFSP prosazována i mimo členské státy. Neofunkcionalistické vysvětlení je založené na procesu stále se prohlubující integrace, kdy integrování jedné oblasti vztahů iniciuje sjednocovací proces v dalších oblastech. Tento přístup však nevysvětluje navázání vývoje CFSP na ukončení Studené války. Jiný příklad zkoumání CSDP je založený na neoinstitucionalismu, kdy je analyzován vliv vytvořených institucí na členské země, přičemž by mělo docházet k vytváření určitých vzorců jednání a norem posilujících další rozvoj bezpečnostní spolupráce (Bono 2002: 10).

³⁰ V angličtině tzv. „hard power“.

2.1.2 Funkční analýza institucí

Ve zkoumání působení institucí Evropské Unie v zahraničních misích je v této práci vycházeno z funkční analýzy institucí. Tato zvolená metoda řešení problému fungování institucionálního nastavení, vycházející z obecnější funkční analýzy, je často užívána právě při analýze státních a bezpečnostních institucí. Pro její vhodné užití je však žádoucí vyjasnit základy této metody a ujasnit, jak je tato metoda prakticky užitá v této práci. Zde je tudíž přiblížena samotná funkční analýza jako základ pro následující upřesnění konkrétnější funkční analýzy institucí s ukázkou hlavních prvků metody na jiné práci, kde je využito této analýzy ke zkoumání státních struktur.

Funkční analýza je velice rozšířená metoda, která je využívána k řešení různých problémů v mnoha vědních oborech. Tento termín vznikl v polovině 20. století ke zkoumání vztahů příčiny a efektu u prostředí a jeho vlivu na chování (Hanley, Iwata a McCord 2003: 148). Metoda se posléze rozšířila do mnoha vědních oborů jako je matematika, fyzika, biologie, ekonomie a do dalších odvětví sociálních věd, přičemž v těchto oborech nabyla standardizovaných postupů. Za příklad užití funkční analýzy v institucionální tématice lze uvést zkoumání nezamýšlených důsledků institucionálních změn. Cílem analýzy je v tomto případě identifikovat skupinu, která způsobila danou změnu, a dopad nejen na ni samotnou, ale také na další aktéry, kteří kvůli tomu buď získávají či ztrácejí. Kromě toho je však řešena i otázka rozpoznání nastalé změny, kdy skupina, která ji způsobila, nemusí pochopit následky, přestože další aktéři, kteří změnu nezpůsobili, její následky pochopili a můžou z nich profitovat (Héritier 2007: 38).

Samotná funkční analýza institucí je zaměřena na zkoumání struktur ve společnosti a způsobu fungování institucí. Dle Oty Weinbergera³¹ je tedy řešeno několik forem norem, jednak ty které určují strukturu instituce a stanovují základní formy působení instituce, a dále normy, co mají vliv na vytváření mezilidských vztahů na základě povinností a očekávání jednotlivců působících v instituci a nakonec normy určující institucionální reality³² (Weinberger 1991:

³¹ Toto určení norem jako objektu zkoumání funkční analýzy institucí vychází z anglického vydání Weinbergerovy knihy *Recht, Institution und Rechtspolitik* vydané ve Stuttgartu v roce 1987.

³² Více či méně zřejmé objekty a fakta uvozující existenci instituce.

233). V pracích zabývajících se analýzou státních a bezpečnostních institucí jsou obvykle řešeny otázky struktury a forem působení institucí, zatímco výzkum vlivu na mezilidské vztahy je součástí především sociologických textů.

Praktická ukázka užití funkční analýzy institucí a to jak vládních tak bezpečnostních je provedena v dokumentu *Kosovo Internal Security: Sector Review* vydané v roce 2006 v rámci projektu Internal Security Sector Review podporovaného Programem OSN pro rozvoj (UNDP). Kapitoly užívající danou metodu mají stanovenou základní strukturu, která je v případě vhodnosti doplňována a rozšiřována. Jednotlivé instituce jsou popsány z hlediska jejich právního ukotvení a historického postavení, načež následují konkrétní data o struktuře a činnosti instituce. Poté jsou uvedeny hlavní výzvy a problémy, jimž konkrétní instituce čelí. Zakončení je provedeno částí obsahující doporučení, která mají pomoci dosáhnout zlepšení v činnosti či řešit problémy v působení dané instituce. Problematika mezilidských vztahů vzešlých ze zaměstnání v institucích již není významně řešena a doporučení jsou zaměřena především na oblasti struktur a fungování institucí.

V této práci je vycházeno z Weinbergerova popisu funkční analýzy institucí, avšak podobně jako v uvedeném příkladu je zaměření kladeno na zkoumání struktury a působení institucí. Vzhledem k cílům této práce je stanoveno omezení výzkumu tím, že zde není vedeno šetření mezilidských vztahů a institucionálních realit, protože to není nutné k otestování hypotézy. Cílem analýzy fungování institucí je dále zaměření na jejich činnost související se zahraničními misemi, proto je zde odděleno řešení organizační struktury a postavení institucí od jejich působení. Struktura je tedy řešena ještě v této kapitole, avšak činnost je analyzována již v další části a to po jednotlivých misích, aby bylo možné sledovat vliv konání institucí na každou vybranou zahraniční misi při vzájemné interakci těchto institucí.

2.2 Instituce krizového řízení

Připravit a vést zahraniční mise ať už vojenské nebo civilní vyžaduje schopnost Evropské Unie odpovídajícím způsobem reagovat na krize. To však představovalo pro strukturu EU vytvořit nový systém institucionálního jednání,

který se odlišoval od dosavadního víceméně na legislativu orientovaného systému. Instrukce krizového řízení musí být schopné vydávat adekvátní rozhodnutí a to v omezeném čase. Tento problém je navíc zkomplikován institucionální strukturou EU, kde vedle sebe působí Rada EU a Evropská Komise, obě se svojí agendou krizového řízení.

2.2.1 Vývoj institucionální struktury zajišťující zahraniční mise EU

V červnu roku 1999, kdy bylo na jednání v Kolíně rozhodnuto o vytvoření CSDP potřebné k posílení společné evropské bezpečnosti, bylo již rozhodnuto o vytvoření několika nových institucí nezbytných k vedení této politiky.³³ Než však byly nové instituce vytvořeny, některé již existující instituce Evropské Unie byly svým postavením předurčeny ovlivňovat směřování CSDP a tudíž i zahraničních misí EU. V okamžiku zrodu CSDP tu tedy byly jednak hlavní instituce EU vycházející ze smlouvy o Evropské Unii a institucionální struktury vykonávající jednotlivé úkony každodenní práce.

Definování základních principů a určení základních směrů CFSP je úkolem Evropské Rady (European Council)³⁴ jako nejvyšší politické autority EU složené z hlav států jednotlivých členských států. Rozhodnutí o zahájení zahraniční mise a politickou odpovědnost za ni už však náleží Radě EU (Council, Council of Ministers). Tato instituce, skládající se ze zástupců členských zemí na ministerské úrovni, využívá přidružená generální ředitelství k vytváření kvalifikovaného rozhodnutí a zabezpečení konzistentního vývoje CFSP (Grevi, Helly a Keohane 2009: 25). Samotné fungování Rady EU je zajišťováno skrze Předsednictví Rady EU (Presidency of the Council of the European Union), které přináležejí na určitou dobu jedné členské zemi a jednání jsou vedena v určitých konfiguracích ministrů členských zemí, jako byla původně Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (General Affairs and External Relations Council, GAERC). Tato konfigurace však byla Lisabonskou smlouvou rozdělena na Radu všeobecných záležitostí (General Affairs Council) a Radu pro zahraniční záležitosti (Foreign Affairs Council).

³³ Jak bude rozebráno dále, jednalo se o PSC, EUMC, EUMS a také o Satelitní centrum a Institut Bezpečnostních studií.

³⁴ V rámci lepší orientaci jsou v závorkách uváděny často užívané anglické názvy.

K vytváření podkladů pro rozhodování a provádění dalších činností týkajících se CSDP měl od počátku této politiky určité kapacity Generální Sekretariát Rady EU (General Secretariat of the Council of the European Union, Council Secretariat), v jehož rámci působí různé pracovní skupiny a v roce 1999 byl jako součást Sekretariátu Rady vytvořen Útvar pro politické plánování a včasné varování (Policy Planning and Early Warning Unit, Policy Unit). Úkolem tohoto útvaru byla analýza důležitých událostí a bezpečnostního vývoje s navrhováním možných postupů v různých situacích (Dijkstra 2008: 8).

Součástí Sekretariátu Rady zabývající se na počátku CSDP formulováním politických priorit a korigováním vývoje konceptů krizového řízení je Generální ředitelství E pro vnější ekonomické vztahy a politicko-vojenské záležitosti (DG E External Economic Relations and Politico-Military Affairs, DG E). V rámci tohoto generálního ředitelství existoval původně pouze malý útvar zabývající se CFSP (Vanhoonacker, Dijkstra a Maurer 2010: 8), proto v době vzniku PSC došlo i ke změnám v této instituci, rozšířením o nová ředitelství zabývající se vojenskými a civilními aspekty misí.³⁵

Agenda Rady EU je připravována rovněž ve Výboru stálých zástupců (Committee of Permanent Representatives, COREPER³⁶) a také záležitosti CFSP a CSDP procházejí přes tento výbor. Složen je ze zástupců členských zemí a podstatnou část jeho práce zahrnuje dohlížení nad činností mnoha výborů nižší úrovně, přičemž pro více technické záležitosti funguje ve složení známém jako COREPER I a pro všeobecné a institucionální záležitosti ve složení COREPER II (Department of Chamber and Committee Services 2010: 6).

V roce 1999 byla na základě Amsterodamské smlouvy vytvořena funkce vysokého představitele pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, přičemž se od počátku počítalo, že osoba vykonávající tuto funkci bude zároveň zastávat pozici generálního tajemníka Rady (Secretary-General of the Council and High Representative of the Common Foreign and Security Policy, SG/HR) se zázemím v Sekretariátu Rady (ICG Issues Report N° 2 2001: 14 a Working Group VIII 2002: 3). Z tohoto postavení dlouhodobě zastávaného Javierem Solanou byl koordinován a usměrňován vývoj CFSP a CSDP a zároveň skrze tuto funkci byla CFSP zosobněna partnerům EU na bezpečnostním poli. Společně s ministrem

³⁵ Viz dále Ředitelství VIII a IX.

³⁶ Zkratka COREPER vychází z francouzského názvu *Comité des représentants permanents*.

zahraničních věcí státu, který zrovna zastával Předsednictví Rady EU a Komisařem pro vnější záležitosti vytvářeli neoficiální formaci označovanou jako Trojka CFSP (Grevi, Helly a Keohane 2009: 26). S uzavřením Lisabonské smlouvy došlo k oddělení postu generálního tajemníka Rady a pozměnění funkce na vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy).

Zpočátku slabší zapojení v CFSP měla Evropská Komise (European Commission) ačkoli se jako u Rady EU jedná o jednu z hlavních institucí EU (Petrov 2010: 12) a to exekutivní skládající se z komisařů odpovědných za jednotlivé oblasti zájmů Evropské Unie. Změna nastala až s rozšiřováním působnosti zahraničních misí, kdy byly zapojena generální ředitelství působící v rámci Evropské Komise a to především Generální ředitelství pro rozvoj (DG Development, DG DEV)³⁷ a Kancelář humanitární pomoci (Humanitarian Aid Office, ECHO).³⁸ Institucí Komise přímo se podílející na plánování misí je Generální ředitelství pro vnější vztahy (Directorate General for External Relations, DG RELEX) jehož Ředitelství A bylo určeno k činnosti týkající se CFSP.

Kontrolní činnost nad vývojem CSDP zastává Evropský Parlament (European Parliament), ačkoliv se v podstatě jedná pouze o možnost dotazovat ostatní instituce EU ohledně jejich rozhodování a působení v rámci CFSP a v případě civilních misí schvaluje Evropský Parlament jejich rozpočet (Đurašinović – Radojević 2008: 67).³⁹ Návrhy týkající se CFSP a CSDP jsou v rámci této instituce posuzovány ve Výboru zahraničních záležitostí (Foreign Affairs Committee), v rámci kterého byl v roce 2004 vytvořen Podvýbor pro bezpečnost a obranu (Subcommittee on Security and Defence). Jinou institucí Evropského Parlamentu také se zabývající CSDP je ještě Generální Ředitelství zahraniční politiky Unie (Directorate-General for External Policies of the Union). Evropský Parlament však postrádá pravomoci týkající se schvalování zahraničních misí.

Před vznikem Politického a bezpečnostního výboru existoval Politický výbor (Political Committee, PoCo), skrze nějž se scházeli zástupci členských zemí

³⁷ Později sloučené do nového Generálního Ředitelství pro rozvoj a spolupráci (Development and Cooperation – EuropeAid).

³⁸ Od roku 2004 rozšířeno na Generální ředitelství pro humanitární pomoc.

³⁹ Vojenských operací se toto schvalování netýká, pokud jsou hrazeny z národních rozpočtů.

působící v zahraničních vztazích.⁴⁰ Tato instituce umožňovala pravidelné konzultace v otázkách zahraničních záležitostí, avšak byla nevyhovující k vedení krizového řízení a zahraničních misí. Vznikem Politického a bezpečnostního výboru, který přejal její úkoly, tato instituce zanikla (Vanhoonacker, Dijkstra a Maurer 2010: 8-9). Institucionální struktura CSDP zahrnující ještě PoCo je na schématu č. 1, změněná struktura zahrnující nově vytvořené instituce před změnami vyplývajícími z Lisabonské smlouvy je znázorněna na schématu č. 2.

Novou institucí vytvořenou specificky kvůli krizovému řízení CSDP se stal Politický a bezpečnostní výbor (Political and Security Committee, PSC). Rozhodnutí o vzniku PSC bylo provedeno na summitech Evropské Rady v Kolíně v červnu 1999 a dále v Helsinkách v prosinci téhož roku, kde bylo upřesněno složení PSC a jeho funkce. Ve výboru jsou zastoupeny všechny členské země skrze své zástupce, přičemž PSC nese odpovědnost za všechny aktivity CFSP a pod autoritou Rady EU disponuje politickou kontrolou a strategickým vedením nad všemi operacemi krizového řízení (Working Group VIII 2002: 3). Vytvořen byl na provizorním základě v roce 2000, ale stálým tělesem se stal až v lednu následujícího roku. PSC se stal ústřední institucí krizového řízení Evropské Unie a může nabýt rozhodovací pravomoci na základě ujednání Rady EU (Working Group VIII 2002: 4).

Další institucí vytvořenou na základě rozhodnutí z Kolínského a Helsinského summitu je Vojenský výbor EU (EU Military Committee, EUMC), který vznikl nejprve provizorně v roce 2000 a nastalo v roce 2001. Úkolem Vojenského výboru složeného z náčelníků štábů členských zemí, kteří jsou zde však obvykle reprezentováni svými zástupci, je poskytovat PSC vojenské rady a doporučení. EUMC je nejvýše postaveným vojenským tělesem v hierarchii EU.

K podpoře Vojenského výboru EU byl vytvořen Vojenský štáb EU (EU Military Staff, EUMS) v rámci Sekretariátu Rady EU a to rovněž na základě rozhodnutí z Kolínského a Helsinského summitu a stejně jako PSC a EUMC byl nejprve vytvořen pouze na provizorním základě v roce 2000 a stálým tělesem se stal v roce 2001. Potřeba posílit plánovací schopnosti EU vedla v roce 2005 k vytvoření Civilně-vojenské buňky (Civil-Military Cell, Civ-Mil Cell). O dva roky později bylo dosaženo plné kapacity vytvářet Operační centrum (EU

⁴⁰ Někdy označovaní jako Političtí ředitelé (Political Directors) díky jejich postavení v domácích úřadech zabývajících se zahraničními vztahy (Christiansen a Kirchner 2000: 146).

Operations Centre, EUOC) jako plánovací a řídicí instituce vytvářené za účelem řízení konkrétní vojenské mise. Díky tomuto kroku získala EU třetí možnost, jak připravovat a vést zahraniční vojenské operace, tedy kromě národního velení jednoho členského státu či využití velitelských kapacit NATO, a to na úrovni Evropské Unie (Grevi, Helly a Keohane 2009: 41). V rámci změn daných Lisabonskou smlouvou se EUMS stal součástí Evropské služby pro vnější činnost (EEAS).

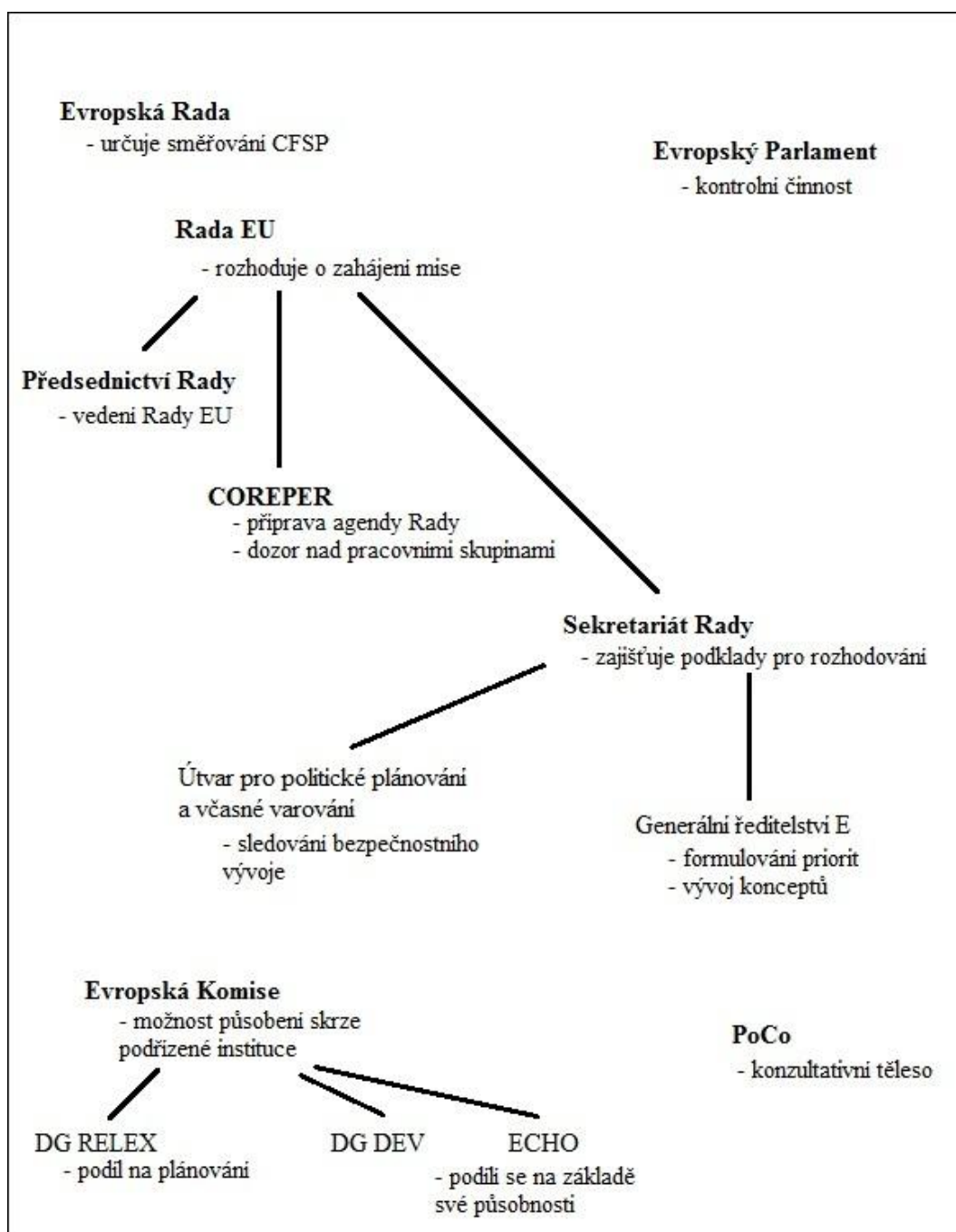

Schéma č. 1: Institucionální zázemí zahraničních misí EU v době vzniku CSDP.

Ke čtyřiaadvacetihodinovému monitorování bezpečnostního vývoje byl již v roce 1999 vytvořen základ Situačního centra Evropské Unie (EU Situation Centre, EU SITCEN)⁴¹. V roce 2003 převzal SITCEN rovněž funkci včasného varování a skrze vytvářené bezpečnostní analýzy vytváří zázemí pro plánování zahraničních misí (Grevi, Helly a Keohane 2009: 36-37). Podobně jako u EUMS vytvoření Evropské služby pro vnější činnost na základě Lisabonské smlouvy znamenalo podřízení Situačního centra této nové struktúře.

V době vzniku PSC přibyly dvě nová ředitelství podřízená Generálnímu ředitelství E a to Ředitelství VIII „Obranné aspekty“ (Directorate VIII „Defence Aspects“, D VIII nebo také DG E VIII) a Ředitelství IX „Civilní krizové řízení“ (Directorate IX „Civilian Crisis Management“, D IX nebo také DG E IX). Úkolem těchto ředitelství je na strategické úrovni připravovat koncept krizového řízení, který bude aplikován v již schválené či projednávané zahraniční misi a to buď vojenské (DG E VIII) či civilní (DG E IX). Obě tato ředitelství byla v roce 2009 sloučena do Ředitelství pro zvládání krizí a plánování (Crisis Management and Planning Directorate, CMPD), které se v rámci lisabonských změn stalo součástí EEAS (Vanhoonacker, Dijkstra a Maurer 2010: 10).

V květnu 2000 rozhodla Rada EU o zřízení Výboru pro civilní aspekty krizového řízení (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management, CIVCOM), který se původně zaměřoval na poskytování politických kapacit a podporu civilní správě (Working Group VIII 2002: 3). CIVCOM byl vytvořen ještě v roce 2000, avšak jeho počáteční role byla nejasná, protože v krizovém řízení duplikoval činnost DG RELEX a Evropské Komise, ale později se vyprofiloval na civilní ekvivalent EUMC (Vanhoonacker, Dijkstra a Maurer 2010: 10). Obdobně se nově vytvořený Útvar pro plánování a vedení civilních operací (Civilian Planning and Conduct Capability, CPCC) v Sekretariátu Rady EU stal civilní obdobou EUMS a vojenského Operačního velitelství (Vanhoonacker, Dijkstra a Maurer 2010: 10). CPCC vytvořený v roce 2007 se posléze stal součástí EEAS.

Vstup v platnost Lisabonské smlouvy v roce 2009, která modifikovala předchozí smlouvy o Evropské Unii, přinesl změny v institucionálním přístupu

⁴¹ Toto těleso je často jmenováno jako *Společné situační centrum* (Joint Situation Centre, JSC), nicméně v oficiálních odpovědích, týkajících se této instituce, je nazýváno *Situační centrum EU* (viz Parliamentary questions 2011).

k CFSP. Náhradou za vysokého představitele pro Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku byla vytvořena funkce vysokého představitele Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku (High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy), přičemž tato pozice již není spojena s funkcí generálního tajemníka Rady, avšak nynější vysoká představitelka Catherine Ashton je zároveň první místopředsedkyní Evropské Komise (First Vice President of the European Commission).

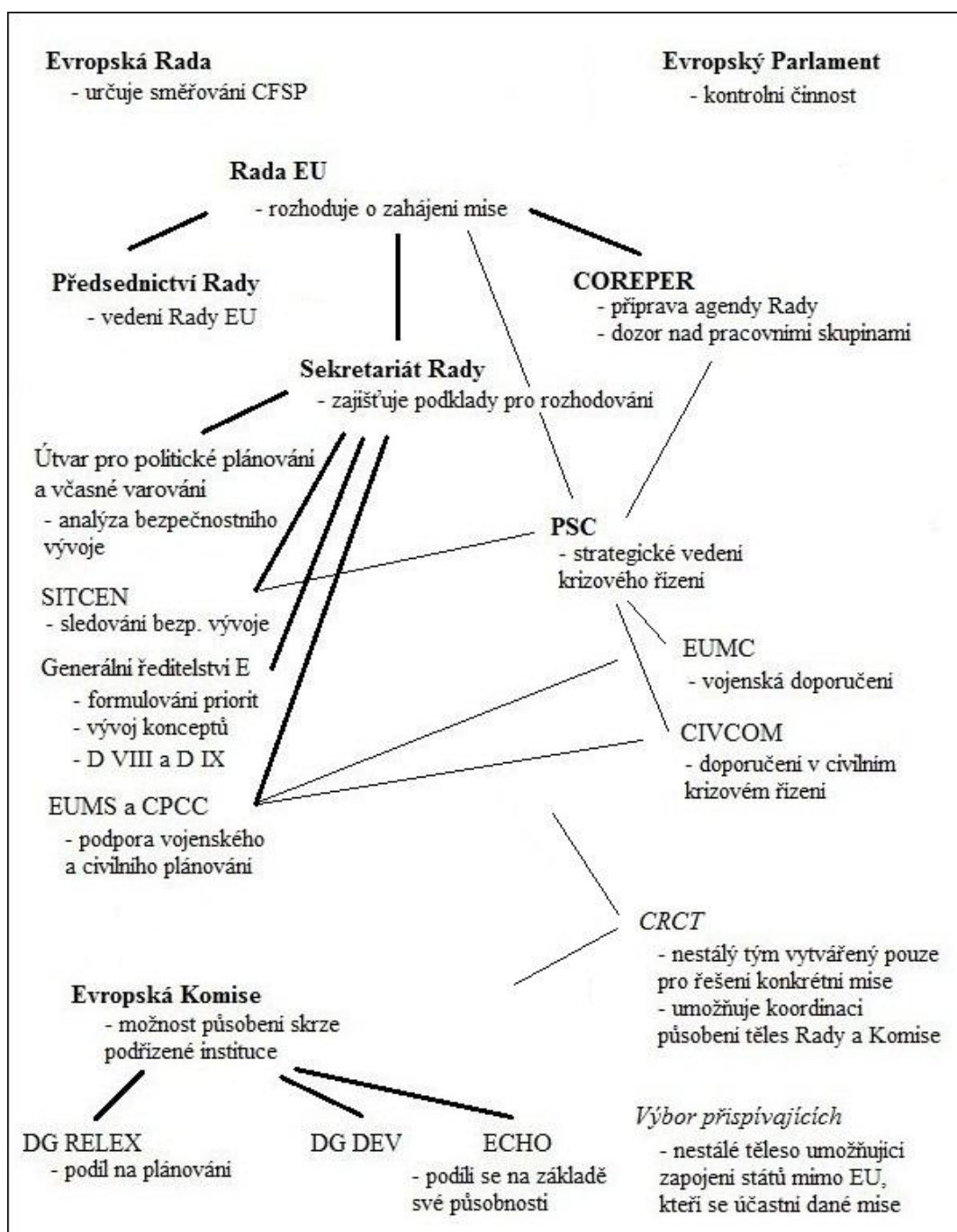

Schéma č. 2: Institucionální zázemí zahraničních misí EU před Lisabonskou smlouvou.

K podpoře činnosti zmíněného vysokého představitele Unie byla vytvořena nová instituce implementující Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Evropské Unie a k zajištění koherentní a více viditelné zahraniční politiky EU (Quille 2010: 55). Tato Evropská služba pro vnější činnost (European External Action Service, EEAS) vznikla v prosinci 2009 a převzala některá již existující tělesa (EUMS, CPCC a CMPD) působící na zahraničně bezpečnostním poli. Rovněž od roku 2010 předsedá PSC činitel EEAS.

Kromě stálých institucionálních struktur jsou v rámci naplňování cílů CFSP a CSDP vytvářeny také tělesa nestálá tedy taková, která jsou vytvářena pouze za určitým úkolem, po jehož naplnění jsou rozpuštěna. Tento přístup je obzvláště vhodný pro vedení zahraničních misí. Evropská Unie tak může vytvářet post zvláštního představitele EU (EU Special Representative, EUSR), jehož úkolem je podporovat zájmy EU v nepokojných regionech a napomáhat konsolidaci poměrů (Dijkstra 2008: 8). V místu působení zahraniční mise pak EUSR obvykle spolupracuje s vedením této mise k dosažení stanovených cílů.

Velení nad operací je prováděno skrze Operační velitelství (Operational Headquarters, OHQ), v jejímž čele stojí velitel operace (Operation Commander), který zajišťuje operační a taktické velení a to společně s velitelem uskupení (Force Commander) z Velitelství uskupení (Force Headquarters), velící jednotkám mise (Petrov 2010: 7). Zpočátku CSDP bylo možné vytvářet Operační velitelství buď s pomocí kapacit NATO na základě dohody Berlín Plus nebo toto velitelství vytvořil jeden z členských států ze svých zdrojů. Od roku 2007 je pro tento účel možné využít Operační centrum EU, které je stálou součástí Civilně-vojenské buňky v EUMS. Specifickou možností je rovněž vytváření Účelových uskupení (Task Force), kombinujících existujících struktur. Takový přístup byl zvolen v případě mise Artemis, kde bylo Účelové uskupení určené k urychlení plánování mise založeno na Ředitelství VIII a Vojenském štábu EU se zástupci Sekretariátu Rady a Evropské Komise (Petrov 2010: 10-11).

Další těleso vytvářené na pomoc při řešení konkrétní mise je Koordinační tým pro odezvu na krizi (Crisis Response Coordination Team, CRCT) složený ze zástupců ředitelství Rady EU a Evropské Komise. Úkolem této instituce je zabezpečit mezi-institucionální spolupráci a konzistenci vedené politiky Rady EU a Evropské Komise (Duke a Ojanen 2006: 490), přičemž samotný tým nemá žádné vlastní rozhodovací pravomoci (Petrov 2010: 14). Do plánování misí je

zapojen také Výbor přispívajících (Committee of Contributors). Tento výbor, jedná-li se o zahraniční mise EU, se skládá ze zástupců všech zemí, které se aktivně zapojily do dané mise. Schází se jednou měsíčně v Bruselu, diskutuje vývoj mise a dává doporučení PSC (Petrov 2010: 15). Skládat se může i z nečlenských zemí EU, které se mise účastní. Tento výbor je vytvářen při každé zahraniční misi (Petrov 2010: 15).

2.2.2 Současný stav institucí EU zabývajících se misemi

Uzavření Lisabonské smlouvy přineslo změny ve struktuře institucí zabývajících se zahraničními misemi skrze vytvoření Evropské služby pro vnější činnost. Určení základních úkolů hlavních institucí Evropské Unie na tomto poli však zůstalo bez podstatných změn. Strategické zájmy jakožto i obecné politické směry a priority včetně společné zahraniční a bezpečnostní politiky jsou vymezovány Evropskou Radou, která rovněž rozhoduje o trvání a prostředcích, které mají být poskytnuty Evropskou Unií a členskými státy (Úřední věstník Evropské unie 2010: 29-31). Vymezení zájmů a směrů politik Evropské Unie je v Evropské Radě dosahováno skrze vzájemné konzultace členských států. Členy této instituce jsou hlavy států nebo předsedové vlád členských států, společně s předsedou Evropské Rady⁴² a předsedou Evropské Komise. Jednání se může účastnit rovněž vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, jmenovaným touto institucí.

Úkoly samotné Rady EU se oproti stavu před Lisabonskou smlouvou také nezměnily tj. vymezování politik stanovených Evropskou Radou a v případě CFSP a CSDP přijímání nezbytných rozhodnutí pro jejich provádění, tedy včetně schvalování zahájení zahraničních misí. Návrh na operativní akci musí být v Radě EU přijat jednomyslně, přičemž v rozhodnutí jsou vymezeny „cíle, rozsah, prostředky, které budou Unii poskytnuty, podmínky jejich provádění, a je-li to nezbytné, doba trvání“ (Úřední věstník Evropské unie 2010: 32). Zasedání a složení Rady EU se mění v závislosti na stanovených konfiguracích určených k řešení tematických oblastí zájmů Evropské Unie. Smlouva o Evropské Unii

⁴² Předseda Evropské Rady zastupuje Evropskou Unii „v záležitostech týkajících se společné zahraniční a bezpečnostní politiky, aniž jsou dotčeny pravomoci vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku“ (Úřední věstník Evropské unie 2010: 23).

v nynějším konsolidovaném znění stanovuje dvě tyto konfigurace a to Radu pro obecné záležitosti (General Affairs Council) a Radu pro zahraniční věci (Foreign Affairs Council), v rámci které je řešena CFSP a CSDP. Jiné konfigurace mohou být určeny Evropskou Radou. Členem Rady EU je zástupce každého členského státu na ministerské úrovni.⁴³

Předsednictví nad těmito konfiguracemi Rady EU je zajišťováno střídajícími se členskými státy, kdy vedení předsednictví mezi nimi rotuje po šesti měsících. V zájmu zajištění kontinuity politiky jsou vytvářeny skupiny tří týmů, vytvářených po sobě jdoucími předsednickými státy, kde „ostatní členové skupiny jsou předsedajícímu členovi nápomocní ve všech jeho funkcích na základě společného programu“ (Úřední věstník Evropské unie 2010: 341). Výjimku představuje konfigurace Rady pro zahraniční věci, které předsedá vysoký představitel Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku. Úkolem státu, držícího toto předsednictví, je zajišťovat chod Rady EU s určitou možností více zviditelnit vlastní návrhy.

Administrativní podpora Rady EU je zajišťována Generálním sekretariátem Rady vedeným generálním tajemníkem Rady. Tento sekretariát poskytuje Radě EU organizační, poradenské, překladatelské a právní zázemí a je složen z osmi generálních ředitelství,⁴⁴ právní služby a úřadu generálního tajemníka. Změny vycházející z Lisabonské smlouvy snížily důležitost sekretariátu v otázkách krizového řízení ve prospěch Evropské služby pro vnější činnost, což se odrazilo ve zredukované struktuře, jmenovitě vyjmutí generálního ředitelství E. Počet zaměstnanců se mění dle vývoje organizační struktury, přičemž ke konci roku 2007 dosáhl čísla 3273 (General Secretariat of the Council 2008: 14).

Beze změn prošel Lisabonskou smlouvou Výbor stálých zástupců (COREPER), jehož úkolem je projednávání témat, která pokud přijata, postupují následně na úroveň Rady EU. Kromě toho COREPER dohlíží a úkoluje pracovní skupiny působící pod autoritou Rady EU. Jak již bylo uvedeno dříve, působí zde

⁴³ Tento zástupce členského státu se mění dle konfigurace Rady EU.

⁴⁴ Nynější generální ředitelství Sekretariátu Rady jsou tato: A – personál a administrativa; B – zemědělství a rybolov; C – konkurenceschopnost, inovace a výzkum, průmysl a informační společnost, vnitřní trh, konkurence a cla, doprava, energie; F – tisk, komunikace, transparentnost; G – hospodářské a sociální záležitosti; H – justice a vnitřní záležitosti; I – změna klimatu, životní prostředí, zdraví, spotřebitelé, potraviny, vzdělání, mladiství, kultura, audiovizuální a sport; K – Rada pro zahraniční věci, rozšíření, humanitární pomoc a civilní ochrana (Gateway to the European Union: Who is who).

vlastně dva výbory. COREPER II je složený z velvyslanců členských zemí a zabývá se ekonomickými a finančními záležitostmi, justicí a domácími a zahraničními vztahy. Na pomyslné nižší úrovni je poté COREPER I, ve kterém zasedají zástupci velvyslanců odpovědní za méně sporné oblasti zájmů Evropské Unie jako je životní prostředí, sociální záležitosti a další (A Brief Guide to the European Union and its Legislative Processes 2011: 16).

Rovněž úkoly samotného Politického a bezpečnostního výboru nebyly Lisabonskou smlouvou dotčeny, avšak změnila se institucionální struktura spolupracující s PSC díky vytvoření EEAS. Hlavním úkolem PSC je sledovat vývoj mezinárodní situace v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky a přispívat k vymezení politiky Rady EU. PSC zastává strategické vedení nad operacemi krizového řízení a Rada EU může zmocnit tento „výbor k přijímání vhodných rozhodnutí týkajících se politické kontroly a strategického řízení operace“ (Úřední věstník Evropské unie 2010: 36). Složen je ze zástupců členských zemí na principu jeden zástupce za každou zemi (Council Decision 2001a: 1). Předsedou výboru je stanoven zástupce vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Nejvýše postavené vojenské těleso v rámci autority Rady EU tedy Vojenský výbor EU (EUMC) složený z náčelníků štábů členských zemí obvykle reprezentovaných ve výboru svými zástupci také nedoznal signifikantních změn doprovázejících vznik EEAS. Předseda výboru je nadále jmenován Radou EU. Výbor tedy nadále určuje směřování všech vojenských aktivit v rámci Evropské Unie a poskytuje vojenské rady a doporučení PSC skrze rozvoj souhrnných konceptů vojenského krizového řízení, vyhodnocování potenciálních krizových situací, opatřování doporučení týkající se spolupráce s nečlenskými zeměmi a zhodnocování finančních odhadů nákladů operací. V konkrétním případě krizového řízení připravuje tento výbor počáteční směrnici ohledně strategických vojenských možností a na základě volby Rady EU schvaluje počáteční plánovací směrnici veliteli operace (Council Decision 2001b: 2). Vojenský výbor se zabývá také hodnocením průběhu vojenské operace.

Na plánování a vedení civilních misí dohlíží Výbor pro civilní aspekty krizového řízení (CIVCOM). Ačkoli množství civilních misí Evropské Unie převyšuje počet uskutečněných vojenských operací, stojí CIVCOM poněkud v pozadí EUMC, což se odráží i v jeho složení ze zástupců členských zemí nižší

diplomatické úrovni (Vanhoonacker, Dijkstra a Maurer 2010: 10). Přesto nyníjší úkoly toto výboru jsou neméně důležité a zahrnují přípravu dokumentů vztahujících se k misím civilního krizového řízení a poskytování podkladů k rozhodnutí PSC, podobně jako to dělá EUMC ve vojenských záležitostech (Grevi, Helly a Keohane 2009: 33).

Činnost Rady EU je kromě již uvedeného sekretariátu a výborů podporována více jak 150 pracovními skupinami a výbory zaměřenými na určitá témata z politik řešených Radou EU (Council of the European Union: Council Configurations). Skupinou podporující COREPER vytvářením institucionálních, finančních a legálních zhodnocení návrhů týkajících se CSDP tedy včetně zahraničních misí je Skupina poradců pro zahraniční vztahy (Foreign Relations Counsellors).⁴⁵ Tato skupina rovněž monitoruje fungování tzv. mechanismu ATHENA⁴⁶ (Rehrl a Weisserth 2010: 39).

Politicko-vojenská skupina složená z diplomatů členských zemí a bezpečnostních expertů přispívá Politickému a bezpečnostnímu výboru rozebíráním politických aspektů vojenských záležitostí. Příprava agendy PSC je vedena ve skupině Nicolaidis, pojmenované po jejím prvním vedoucím. Zde mohou zástupci členských zemí navrhnout nová témata vhodná k projednání (Grevi, Helly a Keohane 2009: 30-32). Zajímavostí je také existence pracovní skupiny EUMC určené k podpoře Vojenského výboru, zatímco CIVCOM působí bez obdobné struktury.

Působení Evropské Komise v krizovém řízení vychází z okruhů zapojení této instituce do záležitostí CFSP a ze zapojení vysokého představitele Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku jako jednoho z místopředsedů této instituce. V krizovém řízení participují zástupci Komise na rozhodování v Politickém a bezpečnostním výboru, avšak schází zde vliv především na vojenské operace. Plánování a průběh civilních misí financovaných Evropskou Unií ovlivňuje Komise skrze její roli utváření rozpočtu určeného na naplňování cílů CFSP (Rehrl a Weisserth 2010: 40). Hlavní role Komise v zahraničních

⁴⁵ Tako skupina je známa také jako *RELEX Group* či *RELEX Counsellors*. Přes podobný název s DG RELEX (který působil v rámci autority Evropské Komise) se jedná o jinou strukturu.

⁴⁶ Tento mechanismus je určený k zajištění financování společných nákladů Evropské Unie týkajících se vojenských operací, přičemž se nejedná o náklady na samotnou operaci, jež je hrazena účastníky této operace, ale o některé společné náklady jako např. vytvoření Operačního velitelství (EU Council Secretariat 2006: 2).

misích EU pak spočívá v dlouhodobém přispívání k řešení krizí skrze působnost struktur této instituce.

Vytvoření EEAS poněkud zredukovalo strukturu institucí Evropské Komise zabývajícími se zahraničními vztahy díky převzetí většiny bývalého Generálního ředitelství pro vnější vztahy (DG RELEX) a části bývalého Generálního ředitelství pro rozvoj (DG DEV). Jednou z hlavních struktur Evropské Komise, která může za určitých okolností spolupůsobit v krizovém řízení a při zahraničních misích, je nově vytvořené Generální ředitelství pro rozvoj a spolupráci (Development and Cooperation – EuropeAid, DEVCO). Tato instituce vytváří prostor pro dlouhodobou systematickou pomoc rozvojovým zemím a tím také napomáhá řešení některých úkolů krizového řízení. Jinou institucí z této skupiny také často působící v místě mise krizového řízení je Generální ředitelství pro humanitární pomoc a civilní ochranu (Humanitarian Aid & Civil Protection, ECHO) vzniklé v roce 2010 rozšířením původního DG ECHO o úkoly civilní ochrany (European Commission: About ECHO). Kromě poskytování humanitární pomoci tak nyní zajišťuje také organizování spolupráce při odstraňování následků přírodních i jiných katastrof v oboru civilní ochrany. Omezenou náhradou za DG RELEX se stala Služba pro zahraniční politiku (Foreign Policy Instruments Service), která zajišťuje ty funkce bývalého DG RELEX, které nebyly převzaty do EEAS.

Pravomoci Evropského Parlamentu v záležitostech CFSP byly upraveny vzhledem k změnám způsobených Lisabonskou smlouvou, ale v zásadě zůstaly stejného charakteru, jak to již bylo uvedeno v předcházející části. Před poslance Evropského Parlamentu mohou být předvoláni činitelé odpovědní za vedení CFSP včetně vysokého představitele Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku k podání referátu o jejich činnosti. Druhou podstatnou funkcí je určitá možnost působit na rozpočet zahraničních misí hrazených ze zdrojů Evropské Unie, především při navyšování rozpočtů civilních misí. Organizování činnosti a delegací působících v zahraničních záležitostech má na starosti Generální ředitelství pro zahraniční politiku unie, jenž má za úkol také plánování a organizování volebních pozorovacích misí Evropské Unie.⁴⁷

⁴⁷ Toto generální ředitelství je součástí Generálního Sekretariátu Evropského Parlamentu.

Ačkoli tedy Evropský Parlament nemůže vytvářet závazná rozhodnutí týkající se vývoje CSFP, má možnost schvalovat a vydávat nezávazné rezoluce a doporučení. Expertní zázemí týkající se této politiky má Evropský Parlament v podobě Výboru zahraničních záležitostí (AFET), v rámci něhož existují dva podvýbory. Již zmíněný Podvýbor pro bezpečnost a obranu (SEDE) specializující se na záležitosti CFSP a ESDP a Podvýbor pro lidská práva (DROI) zabývající se kromě lidských práv také ochranou minorit a prosazování demokratických hodnot ve třetích zemích (European Parliament: Parliamentary committees). V zájmové sféře krizového řízení může také působit za určitých okolností Výbor pro rozvoj (Development, DEVE).

Funkce koordinující společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Evropské Unie a institucionálně propojující působení Rady EU a Evropské Komise existuje v podobě vysokého představitele Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku a to skrze místopředsednictví v Komisi a předsednictví Radě pro zahraniční věci. Catherine Ashton, která v současnosti zastává tento úřad, má tedy za úkol koordinovat a reprezentovat činnost CFSP, předkládat vlastní návrhy týkající se této politiky a také působit v zahraničních záležitostech Evropské Unie vycházejících z jejích funkcí v Radě a Komisi.

K naplňování mandátu vysokého představitele byla zřízena Evropská služba pro vnější činnost (EEAS).⁴⁸ Tato instituce, funkčně nezávislá na jiných tělesech Evropské Unie, umožňuje dosahování konzistence mezi CFSP a jinými politikami EU, vytváří prostor pro spolupráci zástupců členských států ze zahraniční a bezpečnostní oblasti s politikou Unie a disponuje prostředky k institucionálnímu zajištění zahraničních misí EU. Ačkoli EEAS spadá pod autoritu vysokého představitele má rovněž za úkol asistovat předsedovi Evropské Rady, předsedovi Evropské Komise a Komisi samotné ve vykonávání jejich činnosti v oblasti zahraničních záležitostí (Council Decision 2010: 10).

Z organizačního hlediska se EEAS skládá z vedení, administrativních oddělení, struktur krizového řízení, ředitelství zabývajících se jednotlivými geografickými oblastmi a z delegací, které jsou přiděleny nečlenským státům spolupracujícím s Evropskou Unií a působícím u některých mezinárodních organizací. Instituce, které působí v procesu příprav a vedení zahraničních misí,

⁴⁸ Změny dané vznikem EEAS na strukturu krizového řízení jsou znázorněny na schématu č. 3.

jsou vedeny jako součásti struktur krizového řízení, podřízené autoritě vedení EEAS, přičemž se jedná převzaté instituce konkrétně o EUMS, CMPD, CPCC a SITCEN. Kromě těchto struktur bylo v rámci EEAS vytvořeno ředitelství krizové odpovědi a operační spolupráce (Crisis Response and Operational Coordination), které dle scénáře cvičení vedeného touto institucí, organizuje spolupráci mezi civilní misí a vojenskou operací Evropské Unie s relevantními strukturami Rady EU a Evropské Komise.

Vojenský štáb Evropské Unie se svými přibližně 200 zaměstnanci má za cíl poskytovat včasnou výstrahu, strategické plánování a zhodnocování situací v záležitostech krizového řízení. Jakož to struktura EEAS je expertíze EUMS poskytována vedení této organizace tedy vysokému představiteli Unie, avšak EUMS nadále pracuje také pro EUMC, pro jehož potřeby byl EUMS původně vytvořen (Rehrl a Weissert 2010: 48-49). Z organizačního pohledu se EUMS skládá z pěti ředitelství a to ředitelství A: Koncepty a kapacity, B: Zpravodajství, C: Operace, D: Logistika a E: Komunikační a informační systémy. V rámci vedení EUMS je zařazena buňka EU působící při SHAPE u NATO. Ředitelství C se účastní plánování vojenských operací EU a všechny tyto operace také monitoruje skrze svá oddělení Vojenského zhodnocování a plánování (EUMS C 1) a Krizové odpovědi a současné operační plánování (EUMS C 2). Třetí oddělení – Operační centrum a pozorování umožňuje Evropské Unii připravovat a vést vojenskou operaci na úrovni Unie v případě shody členských států, tedy bez potřeby operačních kapacit NATO nebo vedoucího členského státu.

Na obdobnou podporu civilních misí působí v rámci EEAS Útvar pro plánování a vedení civilních operací (CPCC). Tato instituce se přímo podílí na plánování civilních misí a dohledu nad jejich průběhem. Je zde zaměstnáno přibližně 60 lidí a skládá se ze třech oddělení, vedení operací, koordinačního a podpory misí. Ředitel CPCC působí jako operační velitel nad všemi probíhajícími civilními misemi v rámci strategického vymezení Politického a bezpečnostního výboru a pod celkovou autoritou vysokého představitele Unie (European Union External Action: Civilian Planning and Conduct Capability).

Vývojem konceptů krizového řízení a to jak vojenských tak civilních je pověřeno Ředitelství pro zvládání krizí a plánování (CMPD). Tato instituce, která se skládá ze čtyř oddělení, přistupuje ke krizovému řízení komplexním způsobem zahrnujícím civilní i vojenské přístupy a to za účelem vývoje konceptů

zahraničních misí a napomáhání politicko-strategickému plánování. CMPD rovněž dohlíží na probíhající zahraniční mise ze strategického úhlu pohledu (Rehrl a Weisserth 2010: 46-47).

Zajištění toku informací má na starosti Situační centrum EU (EU SITCEN). V tomto ředitelství je zajišťováno vyhodnocování vývoje záležitostí a hrozeb v oblasti zájmu CFSP a vytvářené zpravodajské analýzy jsou poskytovány rozhodovacím a plánovacím orgánům EU a také vedením probíhajících zahraničních misí. Samotný SITCEN je tvořen třemi odděleními a to Komunikační centrum a konzulární záležitosti (A 1), Operace (A 2) a Analýzy (A 3). Poskytované zpravodajské služby jsou využívány ve vojenském i civilním krizovém řízení.

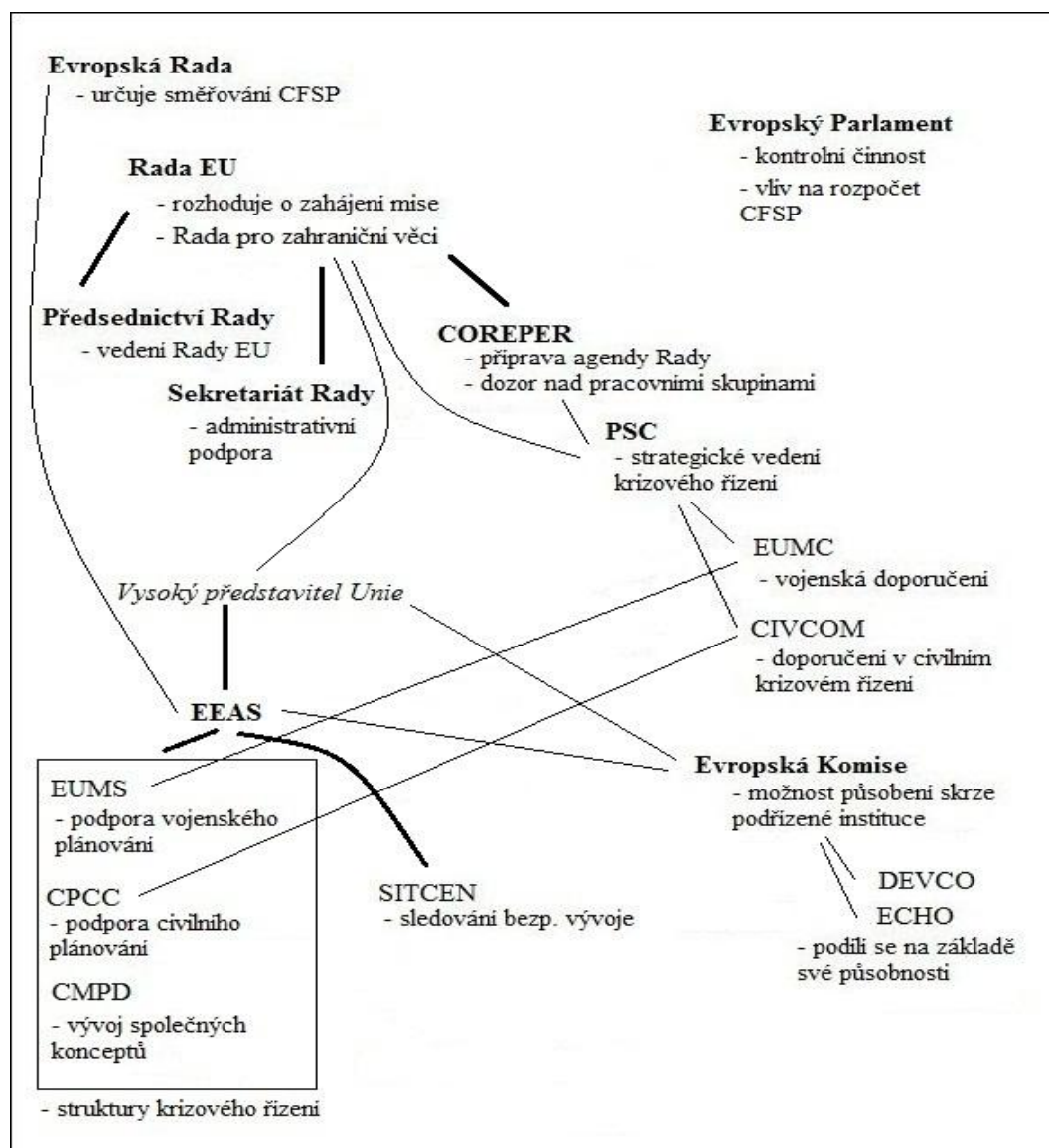

Schéma č. 1: Stálé instituce EU působící v krizovém řízení po vzniku EEAS.

2.2.3 Procesy krizového řízení

Tak jako se vyvíjí institucionální struktury CSDP, probíhá rozvoj procesů, které jsou danými institucemi prováděny v zájmu úspěšného vedení zahraničních misí Evropské Unie. Tyto procesy mohou být v samotném základě rozděleny na části přípravné a vedoucí. Součástí první části jsou procesy zahájení jednání o misi, tedy že příslušné instituce na základě určitých podnětů a rozhodnutí odpovědných představitelů, zahájí činnost ve smyslu plánování a schvalování možnosti uskutečnění zahraniční mise. Konkrétního plánování mise se účastní kromě příslušných institucí EU také příslušné struktury účastnících se členských států či mezinárodních organizací dle charakteru mise a velikosti mezinárodního zapojení. Za dobu existence CSDP došlo k vývoji institucionalizovaných procesů této přípravné části zahraničních misí, přičemž tento rozvoj byl ovlivněn jak kapacitními požadavky dohodnutých cílů a schopností krizového řízení EU tak zkušenostmi z uskutečněných misí.

Druhou částí zahraničních misí pak představuje jejich samotný průběh, tedy schopnost struktur zahraniční mise splnit zadané úkoly. Tento proces není uniformní a základní rozdělení je mezi vojenskými operacemi kopírujícími vojenskou hierarchii a civilními misemi, jež se dále liší dle svého zaměření. Konečně specifickou a dosud nezmíněnou částí představuje období po skončení zahraniční mise. V tomto ohledu se již většinou nejedná o zapojení krizového řízení, přesto mnohdy různé instituce Evropské Unie působí dále a to obvykle s cílem udržet stabilitu a podporovat rozvoj oblasti.

Postupy krizového řízení Evropské Unie (Crisis Management Procedures) nabyly počáteční institucionalizované podoby v letech 2000 a 2001, přičemž od počátku došlo k vytváření dvou větví – vojenské a civilní. Koncept plánování, tak jak je definován Evropskou Unií, znamená „předvídání budoucích událostí a problémů, zkoumání jejich pravděpodobných dopadů a rozpracování politik, cílů, objektů a strategií k vyřešení problému. To obvykle zahrnuje přípravu variant, zhodnocování alternativ, což může vést k finálním plánům“ (European Union Military Staff 2008: 6).

U vojenského plánování je rozlišováno za prvé přípravné plánování (advance planning), které se dále dělí na všeobecné plánování (generic planning) a kontingenční plánování (contingency planning) a za druhé reakční krizové

plánování (crisis response planning). Přípravné plánování se zabývá situacemi, které doposud nenastaly, ale jsou považovány za možné, přičemž všeobecné plánování připravuje pouze základní dokumenty pro dosud ne zcela ujasněné rysy možné krize, zatímco u kontingenčního plánování jsou již identifikovány základní faktory předpokládané krize a tudíž vzniklé dokumenty jsou podrobnější. Reakční krizové plánování, jak název napovídá, se zabývá krizemi, které již propukly a pokud je to možné čerpá z přípravného plánování (European Union Military Staff 2008: 8).

V dokumentu EUMS *EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic level*, kde je popsán již vyvinutý stav vojenského plánování Evropské Unie, je toto plánování rozděleno na čtyři úrovně: 1) politicko-strategická, zajišťovaná stálými institucemi EU; 2) vojensko-strategická, prováděná vytvořeným Operačním velitelstvím; 3) operační, spadající pod velitelství uskupení (Force Headquarters) a 4) taktická, vedená nižšími komponenty. Tyto čtyři úrovně tedy mají přidělené své příslušné instituce s tím, že jak se vytvářejí nestálé struktury určené pro daný úkol (OHQ a FHQ) přepírají v tomto procesu některé úkoly stálých institucí. Proces vojenského plánování je v těchto strukturách vzájemně závislý, přičemž každá úroveň má své výrazné nezaměnitelné prvky (European Union Military Staff 2008: 6).

V případě skutečné krize vyžadující reakci Evropské Unie je na prvním místě potřebné identifikovat tuto krizi, přičemž to je úkol Situačního Centra EU. Po schválení Radou EU zabývat se jí, může být vyslána mise na zjištění skutečností⁴⁹ s cílem zajistit další podklady pro rozhodování a plánování. První vytvořený dokument tzv. *Koncept krizového řízení* (Crisis Management Concept, CMC) zahrnuje základní definice cílů operace, požadovaného stavu, strategie ukončení, omezení, rizik, odhadu trvání a potřebných kapacit (Simón 2010: 12). Základní koncept CMC vytvářel DG E VIII (nyní CMPD) a EUMS, dokument je dále upřesněn v EUMC a následně postupně schválen v PSC a Radě EU.

EUMS je následně pověřen vypracováním vojensko-strategických možností (military strategic options, MSO).⁵⁰ Vytvořené varianty MSO obsahují

⁴⁹ Jedná se buď o *information-gathering mission* nebo *fact-finding mission*. Druhá jmenovaná je často užívaná i k jiným záležitostem netýkajících se pouze krizového řízení.

⁵⁰ Toto pověření vychází z rozhodnutí Rady EU, kdy PSC skrze tzv. MSOD (Military Strategic Option Directive) požádá EUMC o stanovení úkolu pro EUMS na vytvoření MSO (European Union Military Staff 2008: 10).

rozpracované postupy vojenské akce, požadované zdroje a omezení, zhodnocení rizik a náčrt velení a řízení⁵¹ a upřesněné definice cílů a ukončení operace, úroveň nasazení sil aj. Po vytvoření MSO v EUMS, provede EUMC zhodnocení a společně s dalšími doporučeními jsou MSO předloženy PSC, kde je vybrána preferovaná varianta, posléze čekající na schválení Radou EU.

Zvolená a schválená varianta MSO je následně v EUMS rozpracována v *úvodní vojenskou směrnicí* (Initiating Military Directive, IMD). Tato směrnice obsahuje jasný popis politicko-vojenských cílů a podoby operace (European Union Military Staff 2008: 10) a po schválení v PSC, určení velitele operace (OpCdr) a vytvoření Operačního velitelství (OHQ), představuje pro OpCdr základní vstup při tvorbě *Konceptu operací* (Concept of Operations, CONOPS), předběžné zprávy o požadavcích mise (Provisional Statement of Requirements, PSOR), operačního plánu (OPLAN), žádosti o pravidlech boje (Rules of Engagement Request, ROEREQ) a pojednání o ukončení operace.

Operační velitelství vytvořené buď z kapacit členského států či Severoatlantické aliance na základě dohody Berlín plus nebo nyní také na základě Operačního centra EU, zajišťuje tedy již zmíněné dokumenty vojensko-strategického plánování, přičemž v případě potřeby i na tomto stupni může spolupracovat s EUMS, aby byl garantován hladký přechod plánování mezi těmito úrovněmi (European Union Military Staff 2008: 11). Přímé velení jednotkám operace a tedy operační plánování je zajišťováno velitelstvím uskupení (Force Headquarters, FHQ) a taktické velení pak podřízenými velitelskými strukturami. Na této úrovni vychází plánování z principů užívaných v nasazených jednotkách.

Plánování na úrovni institucí EU probíhá u civilních zahraničních misí podobně jako u vojenských s tím, že jsou do tohoto procesu zapojeny struktury civilního krizového řízení. Koncept krizového řízení (CMC) je vytvářen v CMPD, přičemž původně to bylo v samostatném DG E IX. V této fázi má u civilních misí oproti vojenským operacím obvykle důležitější roli Koordinační tým pro odezvu na krizi (CRCT), protože zlepšuje společné plánování se strukturami Evropské Komise (Nowak 2006: 129-130), které obzvláště u misí spojených s humanitární pomocí také působí v dané oblasti. Roli EUMC u vojenského plánování má

⁵¹ Zde se jedná o tzv. *command and control* – C2.

v civilním případě CIVCOM, z kterého jdou doporučení týkající se CMC do PSC, načež zde odsouhlasený koncept je nutno schválit v COREPER a v Radě EU.

Po schválení CMC v Radě EU začne Útvar pro plánování a vedení civilních operací (CPCC) připravovat buď politicko-strategické možnosti (Police Strategic Options, PSO) nebo civilní strategické možnosti (Civilian Strategic Options, CSO) ve spolupráci s příslušnými institucemi Evropské Komise (Mattelaer 2010: 5). Po zhodnocení v CIVCOM, volbě nejvhodnějšího návrhu v PSC a posouzení v COREPER, dojde ke schválení PSO či CSO v Radě EU. Následuje tvorba operačních dokumentů, kdy CPCC vytváří CONOPS obsahující také vyjasnění finančních nákladů, což ještě vyžaduje schválení v Radě EU, protože jsou hrazeny ze zdrojů Evropské Unie a ne jednotlivých členských států jako u vojenských operací. Určené vedení mise má poté na starosti vytvoření operačního plánu, který také vyžaduje autorizaci Rady EU. Během zahraniční mise pak pokračují stálé instituce EU v podpoře vedení této mise a také dozorují nad naplňováním stanovených cílů.

Zahraniční mise EU nejsou pouze čistě vojenské nebo civilní, ale často se jedná o zahrnutí obou těchto přístupů. Typologicky jsou tyto mise rozlišovány na vojenské, civilní a smíšené, avšak zatímco civilní mise mohou působit zcela bez vojenských prvků, tak naproti tomu vojenské mise často vyžadují určitou spolupráci s civilními složkami. Smíšené mise, jak již název sám napovídá, pak představují skutečné komplexní zahrnutí obou přístupů v jedné operaci. Toto propojení vyžaduje koordinaci vojenských a civilních přístupů, které se však obvykle značně liší v procedurálních záležitostech a tudíž efektivní řešení vojensko-civilní koordinace představuje důležitou záležitost, které je na úrovni institucí Evropské Unie věnována patřičná pozornost.

V rámci plánování a vedení zahraničních misí jsou rozlišovány dva koncepty a to civilně-vojenská spolupráce (Civil-Military Co-operation, CIMIC) a civilně-vojenská koordinace (Civil-Military Co-ordination, CMCO), přičemž první jmenovaný se týká spolupráce během mise na operačně-taktické úrovni, zatímco CMCO je záležitostí na strategické úrovni týkající se institucionálního nastavení a to nejen během mise, ale také v době jejího plánování (Nowak 2006: 123). Koncepty CIMIC jsou součástí všech nynějších vojenských operací Evropské Unie, kde jsou chápány ve smyslu podpory těchto operací. Ve smíšených misích má však CIMIC výraznější význam, protože se jedná o

vzájemnou spolupráci dvou rovnocenných složek jedné mise. Vývoj konceptů CMCO má v rámci struktur Evropské Unie dvě úrovně, koordinaci institucí krizového řízení vytvářejících CMC, MSO, PSO a CSO a koordinace vojenského a civilního plánování těchto institucí se strukturami Evropské Komise, které spolupůsobí v místě operace. Roli koordinačního tělesa zastává Civilně-vojenská buňka v EUMS, která sice nemůže sama o sobě přimět jiné instituce k určitému konání, ale napomáhá k posilování vazeb mezi jednotlivými institucemi během společného plánování (Nowak 2006: 132).

Kromě uvedených institucionálních procesů se krizové řízení Evropské Unie potýká s problémem přípravy jednotlivců a jednotek k plnění úkolů v rámci zahraničních misí. Zatímco vojenské operace využívající národní formace zúčastněných států těží ze zavedeného bojového výcviku a jejím hlavním problémem je koordinace mezi jednotkami z různých států a kvalita domácího výcviku, civilní mise jsou díky svému rozsáhlému zaměření v obtížnější pozici získat připravený personál na úkoly, jejichž specifické podmínky vyžadují takové zaměření přípravy, která není obvyklá v mírové průpravě v účastnících se státech. K zajištění potřebného výcviku adoptovala Evropská Unie tzv. výcvikovou politiku (EU Training Policy) a výcvikový koncept (EU Training Concept), což zahrnuje analýzu potřeb, rozvržení výcvikových programů a jejich provedení a evaluaci (Rehrl a Weisserth 2010: 82).

Skutečné užití stanovených postupů krizového řízení před a během zahraničních misí prošlo určitým vývojem, i když základ se především u vojenských operací příliš nezměnil, protože při zavádění těchto procedur bylo čerpáno ze zkušeností a postupů Severoatlantické aliance. Procedury plánování, tak jak zde jsou popsány, také nebyly vždy dodrženy, přičemž na počátku CSDP byly původní postupy brány spíše jen jako doporučení než povinné kroky. Důvody nedodržení či přesněji přeskokování některých fází v plánovacím procesu byly založeny na charakteru výchozího stavu plánování u konkrétních misí. Například vojenské operace Artemis a Concordia přeskočily fáze vypracovávání vojensko-strategických možností (MSO), protože plánování u Artemis vycházelo z kontingenčních plánů Francie a Concordia těžila z předchozí mise NATO v Makedonii.⁵² Plánování mise Concordia tak trvalo přibližně tři měsíce a u

⁵² Jednalo se o operaci *Allied Harmony*, která měla svoji působnost v Makedonii v letech 2002 a 2003.

Artemis, kde byla přeskočena i fáze zavádění úvodní vojenské směrnice (IMD) pouhé tři týdny. Naproti tomu stojí příklad operace Althea, kde plánování prošlo všemi předepsanými fázemi, což zabralo 10 měsíců (Rehrl a Weisserth 2010: 61).

Evoluce institucí krizového řízení vychází také z procesu učení, tedy reagování na problémy, které se vyskytly během plánování a vedení zahraničních misí. Podstatným počátečním problémem byly nevyjasněné kompetence, přičemž k překonání nejasností z toho vznikajících, byly vytvářeny neoficiální pracovní skupiny. Taková skupina byla vytvořena i v počátcích společného plánování EU a NATO v rámci tzv. dohody Berlín plus, kdy nejprve ad hoc vytvořená informační skupina zajišťovala nezbytné propojení SHAPE se zúčastněnými institucemi EU. Tato zkušenost z plánování operace Concordia vedla při plánování mise Althea k formalizování štábní skupiny EU, vytvářené za účelem přípravy misí dle dohody Berlín plus (Petrov 2010: 9). U vojenských operací je však přetrvávající potíží pozdní vytváření operačního velitelství v plánovacím procesu. Vzhledem k tomu, že OHQ je obvykle buď vytvářeno na základě kapacit NATO či vedoucího členského státu, tak personál tohoto velitelství potřebuje určitý čas k obeznámení s procedurami EU a to přitom v přechodu z politicko-strategické fáze plánování do vojensko-strategické. V praxi to může vést k nižšímu pochopení činitelů OHQ pro zájmy stanovené PSC, protože vyjasnění těchto zájmů nemusí dosáhnout potřebné úrovně.

Důležitou roli při překonávání organizačních problémů představují osobní vztahy zúčastněných. Tento prvek pomáhal aspoň do jisté míry redukovat spory mezi institucemi Rady EU a Evropské Komise vznikající na základě působení těles obou institucí v určité zájmové oblasti EU. Přestože zástupci Komise v určitých případech participují na jednání PSC a skrze CRCT a také výbor přispívajících, zahrnující na misi se účastníci nečlenské země, by měly být činnosti zainteresovaných struktur koordinovány, ne vždy je tato spoluúčast bezproblémová. Ačkoli je koordinace postupů často zmiňována jako důležitá součást rozhodovacích procesů Evropské Unie, v praxi málokteré organizační celky chtějí být ty, které jsou někým navíc koordinovány a tudíž omezovány. Výsledkem rozporů bylo vytvoření vlastních plánovacích týmů ve strukturách

Evropské Komise,⁵³ které podporují civilní krizové řízení v případech participace generálních ředitelství Komise jako je DEVCO a ECHO. Špatné vztahy vedoucích pracovníků již komplikovaně spolupracujících struktur mohou naopak koordinační úsilí ještě výrazně zhoršit.

Zlepšení koordinace všech složek krizového řízení Evropské Unie má nyní na starosti vysoký představitel unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku podporovaný EEAS a zároveň došlo k reorganizacím příslušných generálních ředitelství Evropské Komise. Takto upravený systém by měl koordinaci krizového řízení EU zlepšit, avšak velmi záleží právě na efektivitě funkce vysokého představitel Unie, která je v těchto záležitostech v podstatě jediným vysoce postaveným spojovatelem struktur Rady EU, Evropské Komise a složek EEAS.

⁵³ V rámci Evropské Komise byly vytvořeny tzv. civilní ochranné struktury (civil protection structures) a pohotové plánovací týmy (advanced planning teams), které tak původně představovaly jakési vlastní kapacity *prvního pilíře* EU v krizovém řízení (Nowak 2006: 119).

3. Struktury EU v zahraničních misích

3.1 Institucionální působení v zahraničních misích

Z množství vedených zahraničních misí Evropské Unie spadajících do rámce CSDP byl v této práci vybrán vzorek jak z vojenských operací, tak z civilních misí, který je rozebrán s cílem vysledovat praktické fungování a působení institucí EU při těchto misích. Tento vzorek obsahuje dvě vojenské operace a dvě civilní mise, zahájené v různých časových obdobích, což umožňuje analyzovat, zda byly podstatné institucionální problémy v pozdější době řešeny a také lze porovnat hlavní problémy těchto dvou základních skupin zahraničních misí.

První řešenou misí je vojenská operace Concordia uskutečněná v roce 2003 v Makedonii. Concordia byla vůbec první provedenou vojenskou operací spadající do rámce CSDP a zároveň byl otestován model spolupráce s NATO známý jako Berlín plus. Naproti tomu vojenská operace v Čadu a Středoafričské Republice z let 2008 a 2009 představuje koncept založený na vedoucím státu, jehož plánovací a velitelské kapacity jsou užity. Tato zahraniční mise je i díky svému časovému odstupu od té první zvolena k posouzení. Z civilních misí byla vybrána policejní mise v Bosně a Hercegovině, protože vzhledem ke své dlouhé době působnosti představuje ukázkou vývoje tohoto typu mise od počátku zahraničního působení CSDP až po dnešek. Poslední zvoleným příkladem je hraniční asistenční mise v Moldávii a Ukrajině, která je specifická dominující účastí Evropské Komise na jejím plánování a vedení.

3.1.1 Operace Concordia

Rozpad Jugoslávie v 90. letech 20. století a s tím spojené krize inspirovaly vznik Evropské bezpečnostní a obranné politiky. Nasazení první vojenské operace CSDP na bývalém jugoslávském teritoriu tedy představuje určité zadostiučinění vzniku společné bezpečnostní politiky. Cílem operace Concordia bylo přispět k bezpečnostní stabilizaci Makedonie, na jejímž území byla mise vedena, a

podpořit naplňování Ohridské rámcové dohody.⁵⁴ Samotná mise EU nemusela řešit otázku okamžité stabilizace po uzavření dohody, protože to bylo zajišťováno operací Severoatlantické aliance *Essential Harvest*, následovaná již menšími misemi *Amber Fox* a *Allied Harmony* rovněž uvedené mezinárodní organizace.

Zahájení práce na operaci Concordia a to na základě dohody Berlín plus s využitím plánovacích a velitelských kapacit NATO provázely neshody způsobené Tureckou opozicí vůči takovéto spolupráci. Dohoda o spuštění operace tak byla uzavřena až v prosinci 2002 přes deklarovaný zájem EU z června téhož roku (Grevi, Helly a Keohane 2009: 175). Následné plánování mise trvalo tři měsíce, přičemž proběhly fáze vytváření krizového konceptu (CMC), úvodní vojenské směrnice (IMD) a operačního plánu (OPLAN). Takto zjednodušené plánování bylo možné díky zdejší předchozím operacím NATO, na které Concordia navazovala a využívala tak jejich zkušenosti z oblasti. Avšak vynechání fáze analýzy vojensko-strategických možností (MSO) znemožnilo vytvoření kvalitní analýzy dopadů operace (Grevi, Helly a Keohane 2009: 178-9).

V době zahájení plánování operace působily v Makedonii již další struktury Evropské Unie a to Delegation Evropské Komise, Evropská agentura pro obnovu, monitorovací mise EU a Zvláštní představitel EU.⁵⁵ Plánování na úrovni EU zahrnovalo koordinaci složek Rady EU a Evropské Komise skrze CRCT a participaci zástupců Komise na jednáních PSC. Přestože byl CRCT složen ze zástupců DGE VIII, EUMS, poradců tehdejšího vysokého představitele Javiera Solany, Útvaru pro politické plánování, referentů pro západní Balkán, SITCEN a DG RELEX, neměl žádné rozhodovací pravomoci a jeho úloha spočívala pouze ve zlepšování koordinace skrze osobní kontakty (Petrov 2010: 14). Výsledná spolupráce během plánování byla navíc omezena ještě přístupem zúčastněných institucí, které neměly zájem, aby bylo zasahováno do jejich oblasti činností někým jiným. Reflexe již působících struktur EU v místě operace tak byla v plánu mise minimální.⁵⁶

Spolupráce se Severoatlantickou aliancí při plánování mise byla vedena na úrovni PSC, jehož protějškem během jednání s NATO byla Severoatlantická rada

⁵⁴ Tato dohoda z roku 2001 ukončovala násilný konflikt mezi Makedonskou vládou a albánskou menšinou v zemi.

⁵⁵ Tuto funkci zde zastával Alexis Brouhns.

⁵⁶ Na tom mnoho nezměnil ani Výbor přispívajících zahrnující také nečlenské země, které se účastnily této operace.

(North Atlantic Council, NAC), protože mise Concordia závisela na logistických a plánovacích kapacitách NATO. Spolupráce v SHAPE však byla menší, než se původně očekávalo a to kvůli rozdílným procesním postupům a také faktu, že mnozí zástupci EUMS neměli potřebné bezpečnostní prověrky, aby mohli působit v SHAPE. Nakonec byl vytvořen pouze omezený tým zástupců EUMS u NATO,⁵⁷ jako původně neplánovaná struktura, která vznikla na základě potřeby řešit konkrétní problém s operačním plánováním mise. Tato skupina také zajišťovala kontakt s dalšími příslušnými institucemi EU. Samotné OHQ bylo vytvořené u SHAPE v Belgii se třemi regionálními pracovišti na Balkáně a jeho velitelem byl jmenován zástupce vrchního velitele spojeneckých sil v Evropě (Rainer Feist). Velitelem FHQ byl jmenován francouzský generál Pierre Marral.

Operace Concordia zahájená k 31. 3. 2003 se svými přibližně 350 členy působila jako odstrašující prostředek proti etnicky motivovanému násilí, propagace stability, podpora mezinárodních pozorovatelů a zajišťovala sledování bezpečnostního vývoje v původních krizových oblastech Makedonie. Příslušníci operace rovněž poskytovali poradenskou činnost Makedonským úřadům v bezpečnostních záležitostech. Mise se účastnilo 27 států, z toho 13 členských zemí EU⁵⁸ a v terénu působilo 22 lehkých polních týmů zajišťujících patrolování, průzkum a kontakt s prostředím, 8 těžkých týmů s obrněnými vozidly a z příslušné podpory včetně transportních helikoptér (Grevi, Helly a Keohane 2009: 176).

Koordinace činnosti operace s ostatními zde působícími institucemi EU s vlastními agendami zajišťoval zvláštní představitel EU (EUSR) skrze pravidelná jednání, ale kromě určité spolupráce s Evropskou agenturou pro obnovu působily jednotlivé instituce odděleně a bez vyšší harmonizace cílů a počínání. EUSR rovněž usměrňoval jednání představitelů operace s Makedonskými úřady. Důvodem této neefektivní spolupráce byl systém velení operace Concordia, kde OHQ postavené na bázi NATO nemělo velké porozumění pro zájmy EU reprezentované v PSC. Tento problém byl navíc zkomplikován problematickým

⁵⁷ Oproti původnímu návrhu nasadit celý štáb EUMS, byl při SHAPE vytvořen jen tým patnácti zástupců (Petrov 2010: 9).

⁵⁸ Operace Concordia se zúčastnily tyto členské země EU: Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Spojené Království, Španělsko, Švédsko a tyto nečlenské země: Bulharsko, Česká Republika, Estonsko, Island, Kanada, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Norsko, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Turecko (Grevi, Helly a Keohane 2009: 173 a Soder 2010: 5).

vztahem velitele OHQ s prvním velitelem FHQ a z toho vyplývající nedostatečná komunikace mezi těmito stupni velení dále zhoršovala již tak problematickou koordinaci s ostatními partnery včetně Makedonských úřadů (Petrov 2010: 16-17). Situace se zlepšila po změně na postu velitele FHQ v září 2003.⁵⁹

Vojenská operace EU v bývalé Jugoslávské Republice Makedonie byla ukončena k 15. 12. 2003, přičemž zde okamžitě následovala policejní mise EU Proxima trvající další dva roky. Concordia je hodnocena jako úspěšná mise potvrzující funkčnost systému nastaveného dohodou Berlín plus a na základě zkušeností z plánování byla později formalizována existence buňky EUMS při SHAPE u NATO. Tento úspěch pozitivně podpořil rozhodování odpovědných činitelů EU o vedení dalších zahraničních misí, ale také plánování a průběh operace poukázaly na nedostatky především v koordinaci s dalšími strukturami EU. Podstatný koordinační problém představovala nízká spolupráce mezi institucemi Rady EU a Evropské Komise.

3.1.2 EUFOR Tchad-RCA

Vojenská Operace EU v Čadu a Středoafričké Republice byla reakcí na zhoršení bezpečnostní a humanitární situace v Súdánském regionu Dárfúr, kdy vedení mise přímo v Súdánu nebylo z různých důvodů proveditelné. Současně se zhoršovala situace přímo v Čadu, jehož politické vedení nevedlo přátelské vztahy se Súdánskou vládou a oba státy podporovaly povstalecké skupiny v tom druhém (Seibert 2008: 2). Kromě uprchlíků z Dárfúru tak docházelo k nechtěnému pohybu obyvatelstva i uvnitř Čadu, jehož bezpečnostní síly nadále nebyly schopny zajistit bezpečí v celé zemi. Operace, která by měla za cíl stabilizaci přímo v Súdánu, narážela na neochotu místního politického vedení akceptovat účast některých zemí v takové misi. Rovněž Francie vzhledem k svým zájmům a působení v Čadu měla zájem zabránit přelévání konfliktu z Dárfúru do Čadu a v květnu 2007 navrhla zorganizování příslušné operace pod autoritou Evropské Unie (Grevi, Helly a Keohane 2009: 340).

Zájem zlepšit bezpečnostní situaci v oblasti byl vyjádřen také v OSN a v Africké Unii. Operace Evropské Unie, jejíž CMC začal být vytvářen na konci

⁵⁹ Francouzského činitele vystřídal Luis Nelson Ferreira dos Santos z Portugalska.

července 2007, získala odsouhlasení v Radě bezpečnosti OSN č. 1778 v říjnu 2007. Působišťem nadcházející zahraniční mise se stal Čad a Středoafriická Republika, přičemž s většinou sil nasazenou v prvé jmenované. Operace měla za úkol chránit uprchlíky a civilisty před hrozbou, kterou představovaly především různé povstalecké a kriminální skupiny, podporovat humanitární pracovníky v jejich činnosti a chránit personál OSN. V rámci komplexního přístupu k regionální krizi představovala tato mise EU jednu z částí systému stabilizující kritickou situaci, během níž měla zároveň probíhat policejní mise OSN⁶⁰ s úkolem zlepšit stav čadské policie a v sousedním Dárfúru měla situaci stabilizovat společná mise OSN a Africké Unie UNAMID, která však měla také potíže se svým zahájením způsobené počátečním nedostatkem personálu (Seibert 2008: 1). Koncept operace EU spočíval v okamžitém zabrání zhoršování krize a v základní stabilizaci bezpečnostní situace s tím, že po roce působení bude tato mise nahrazena jednotkami OSN, v tomto případě rozšířenou misí MINURCAT. EUFOR Tchad-RCA tak představoval rychlou reakci v krizovém řízení, následovanou dlouhodobější stabilizační misí.

Kromě samotné operace EU působili v regionu také zvláštní představitelé a to Torben Brylle zabývající se situací v Súdánu a ve východních oblastech Čadu a Georg Lennkh podporující vnitřní dialog v Čadu (Grevi, Helly a Keohane 2009: 347). Činnost Evropské Komise spočívala v podstatné finanční podpoře zpočátku omezené misí MINURCAT a v rozvojových programech zaměřených na pomoc uprchlíkům a zlepšování infrastruktury. Koordinace s Komisí byla zahrnuta do plánování operace, což mělo pozitivní efekt na následnou vzájemnou spolupráci (Dijkstra 2010), ačkoli určitý nesoulad vyvolal odlišný pohled na koncepci operace, kdy Komise odmítla přístup ke své činnosti viděný jako pouze doplňkový (Mattelaer 2010: 7).

Po schválení CMC Radou EU v září 2007 byly vypracovány čtyři varianty MSO, z nichž byla jedna vybrána a schválena v následujícím měsíci. Již v době vytváření CMC se podílela na plánování francouzská skupina, což dokreslovalo typ zahraniční vojenské operace EU založené na vedoucím státě, jehož plánovací a velitelské kapacity jsou upotřebeny ke spuštění a vedení mise. OHQ bylo

⁶⁰ Jednalo se o policejní misi OSN MINURCAT, schválená rovněž v rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1778. Nicméně zahájení mise zkomplikovaly spory o její vojenskou část, proti které se stavěla čadské vedení prezidenta Débyho (Dijkstra 2010).

vystavěno na francouzském základě a sídlilo v Mont Valérien ve Francii, avšak problémem se stalo pozdní jmenování velitele OHQ, irského generála Patricka Nashe, protože plánovací skupina nemohla uskutečnit některá rozhodnutí před jeho jmenováním, ačkoli se jimi zabývala (Simón 2010: 37). V rámci IMD a CONOPS byla řešena otázka potřebných sil a logistického zabezpečení. Náročnost operace spočívala nejen v nasazení tří pozemních praporů,⁶¹ ale také v obtížné dopravní situaci v Čadu, kde zásobování po zemi bylo závislé na počasí, protože v období dešťů byly místní nezpevněné komunikace nepoužitelné (Seibert 2008: 1).

Při naplňování požadavků operace nastala situace, kdy nabízené kapacity účastníků se států nebyly dostatečné dle stanovených požadavků. Tento problém byl překonán Francií s tím, že její příspěvek k operaci byl nakonec poněkud vyšší, než bylo původně očekáváno (Dijkstra 2010), což ale zvyšovalo negativní percepci mise jako francouzské operace hájící francouzské zájmy v Čadu. Francie se pokoušela ostatní členské státy přesvědčit o neutralitě této operace, co se týče konfliktu čadské vlády s rebely, ale Německo a Spojené Království odmítly poskytnout své vojenské kapacity pro přímou účast v místě mise. Velitelem FHQ byl určen francouzský generál Jean-Philippe Ganascia a stanoviště FHQ bylo umístěno v čadském Abéché.⁶²

Operace byla zahájena 28. ledna 2008 po schválení operačního plánu. Vzhledem k potřebě vybudovat od základů zabezpečovací a ubytovací prostory pro působící jednotky, trvalo až do 15. března než bylo vyhlášeno dosažení počáteční operační kapacity (EU Council Secretariat 2009), od které se počítal jeden rok působení operace. Plné operační kapacity však bylo dosaženo až v září téhož roku. Za dvanáct měsíců působení mise bylo provedeno přibližně 2500 krátkých a 260 dlouhých patrol (Grevi, Helly a Keohane 2009: 345). Vedení mise se tak snažilo zajistit bezpečnost na rozsáhlém území, avšak problematickou se ukázala přeprava na taktické úrovni, což vedlo k potřebě navýšit počet transportních vrtulníků v průběhu operace (Dijkstra 2010). Počty příslušníků byly postupně navyšovány a v době nejvyššího nasazení dosahovaly čísla 3700 a to

⁶¹ Tyto prapory byly umístěny ve východní části Čadu při hranici se Súdánem. Ve Středoafričké Republice se nacházel pouze menší kontingent.

⁶² Týlové velitelství bylo umístěno v N'Djaměně.

z většiny zemí Evropské Unie a z několika nečlenských zemí.⁶³ Avšak pouze u některých států se jednalo o příspěvek k jednotkám nasazeným na Africkém kontinentu. Největší kontingenty pocházely z Francie, Irska a Polska.

Z politického hlediska se operace po celou dobu nasazení potýkala s problémem nestrannosti, tedy jak příslušníky této mise chápali ostatní aktéři. Obzvláště případ Francie byl problematický, protože kromě zásadní účasti na evropské operaci působila v Čadu také vlastní francouzská mise podporující čadskou vládu. Tento rozpor navíc nabyl problematičnosti po neúspěšném útoku povstaleckých sil na čadské hlavní město v lednu a únoru 2008. Operace EUFOR Tchad-RCA však nakonec byla schopna působit nestranným dojmem. Jiné komplikace nastaly při velení jednotkám, kdy v některých případech měly participující státy námitky proti úkolům stanovených v FHQ jejich jednotkám. Tyto spory vycházely z počátečního nedostatečného ujasnění činnosti nasazených jednotek a měly negativní vliv na plnění úkolů operace (Grevi, Helly a Keohane 2009: 349).

Celkově je operace v Čadu a Středoafriické Republice hodnocena pozitivně. Vedení mise na základě velitelských a plánovacích kapacit jednoho členského státu se znovu ukázalo jako funkční.⁶⁴ Přesto průběh této mise ukázal na některé problémy hodnocení efektivity mise. Zatímco při klasické válečné operaci je obvykle jasné, jakých cílů má být dosaženo a jak hodnotit úspěšnost, protože vojenské štáby se na takový typ konfliktu připravují během své vojenské kariéry, humanitární mise jsou problematické tím, že zde obvykle není definován protivník, naopak takovéto mise se snaží být často zcela nestranné. Zároveň poměřovat úspěšnost dle množství navrácených uprchlíků nemusí být vhodné, jelikož to nemusí brát ohled na bezpečí těchto lidí. V tomto směru došlo ke zlepšení spolupráce mezi vedením evropské operace a humanitárními organizacemi v průběhu mise (Grevi, Helly a Keohane 2009: 346).

Vážnou otázku však představoval celý koncept operace jako předvojové mise dlouhodobějšího působení OSN a to proto, že dlouho nebylo jasné, zda a jak vůbec bude mise OSN MINURCAT působit po ukončení EUFOR Tchad-RCA.

⁶³ Operace se zúčastnily tyto země EU: Belgie, Bulharsko, Česká Republika, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené Království, Španělsko, Švédsko a tři nečlenské země: Albánie, Chorvatsko a Rusko (Grevi, Helly a Keohane 2009: 340).

⁶⁴ Tento rámec již byl užit dříve a to např. v operaci Artemis v roce 2003.

V tomto směru se nakonec podařilo přesvědčit čadské vedení a to tedy udělilo nezbytný souhlas o rozšíření MINURCAT o vojenskou složku, ale další problém představovalo naplnění jednotkami. Tento problém byl nakonec vyřešen tak, že nemalá část jednotek podílejících se na operaci EUFOR Tchad-RCA zůstala na místě a působila dále v rámci mise OSN MINURCAT.

3.1.3 EUPM BiH

Rozvrat způsobený občanskou válkou v Bosně a Hercegovině, jež se sama odtrhla od rozpadající se Jugoslávie, postavil před Evropskou Unii ukázkový bezpečnostní problém, který v sousedství EU nemohl být ignorován. Ačkoli občanskou válku ukončila Daytonská dohoda z roku 1995, zůstávala Bosna a Hercegovina značně nestabilním státem. Na základě uvedené dohody se Bosna a Hercegovina skládá ze dvou hlavních entit, centralistické Republiky Srbské a Federace Bosny a Hercegoviny. V první entitě jsou dominantní Srbové, zatímco druhá část představuje společný útvar Bosňáků⁶⁵ a Chorvatů vytvořený na základě Washingtonské dohody z roku 1994 ukončující jejich vzájemný konflikt. Federace je složena z deseti do jisté míry autonomních kantonů⁶⁶ s různou mírou zastoupení bosenských Chorvatů a Bosňáků. Posledním politickým útvarem celého státu Bosna a Hercegovina je samosprávný distrikt Brčko, který získal své výjimečné postavení kvůli své strategické poloze. Tento komplikovaný systém politické organizace státu uvozuje složitost vládnutí a tedy i komplikace při jakékoli snaze o reformu bezpečnostního aparátu.

V období následujícím po uzavření Daytonské dohody působily v Bosně a Hercegovině vojenské jednotky mezinárodního společenství pod vedením Severoatlantické aliance v misi IFOR (Implementation Force), které od prosince 1995 do prosince následujícího roku dohlížely a podporovaly dodržování uzavřené dohody. Okamžitým následníkem této mise byla tzv. SFOR (Stabilisation Force), rovněž vedená NATO, pokračující v dohlížení nad dodržováním dohody až do roku 2004, kdy byla vystřídána vojenskou operací

⁶⁵ Tento termín je nyní užíván k popisu jedné z hlavních skupin obyvatel Bosny a Hercegoviny, která svoji identitu vystavěla na příslušnosti k Islámu. Dřívějším užívaným termínem pro tuto skupinu byl název *Muslimové*.

⁶⁶ Jiným rovněž užívaným termínem je župa.

Evropské Unie Althea. Tato operace fungující na základě dohody Berlín plus působí nadále i v roce 2011.

Reforma policejních sil, jejíž jednotky se v průběhu konfliktu nevyhnuly zapojení do občanské války dle příslušnosti personálu k jednotlivým znepráteným stranám, nebyla mezinárodním společenstvím představovaným Organizací spojených národů ignorována a v rámci mise UNMIBH zahájilo činnost Mezinárodní policejní účelové uskupení (International Police Task Force, IPTF). Působení IPTF, která disponovala exekutivními pravomocemi (Penksa 2006: 5) představovalo první krok vytváření policejní struktury odpovědné demokratickým principům. Mise se soustředila na vytvoření samostatného policejního sboru a postupů, které by nebyly nástrojem etnických sporů, přičemž hlavní zaměření bylo na nižší management nových policejních jednotek. V tomto směru dosáhla mise svých cílů, avšak vytvořený policejní systém byl rozdroben dle politického dělení Bosny a Hercegoviny a postrádal tak vyšší jednotící prvky.

Pokračovatelem IPTF ukončené v prosinci 2002 se stala vůbec první mise konaná v rámci CSDP – Policejní mise EU v Bosně a Hercegovině (EUPM BiH). Tato mise byla schválena rozhodnutím Rady EU z 11. března 2002 s činností plánovanou do konce roku 2005.⁶⁷ Na rozdíl od IPTF však nová mise již neměla exekutivní pravomoci a její mandát se zaměřoval na zkvalitňování středních a vyšších manažerských pozic v bezpečnostním aparátu Bosny a Hercegoviny a vytváření vyšších institucionálních policejních struktur s pravomocí na celém území státu. Očekávaná činnost EUPM byla vyjádřena slovy monitorování, mentorování a kontrolování se čtyřmi primárními cíli mise: rozvoj nezávislosti policie a její odpovědnosti, boj proti organizovanému zločinu a korupci, finanční životaschopnost místní policie a vytváření institucionálních kapacit (Penksa 2006: 3-4).

Plánování mise zahrnovalo činnost DG E IX, přičemž vytváření CONOPS a OPLAN bylo odpovědností Sekretariátu Rady s častými konzultacemi s PSC a CIVCOM. Problematickým faktorem však bylo zaměření na spíše obecné zásady, z čehož vyplývalo nedostatečné vyjasnění procedur a postupů mise (Grevi, Helly a Keohane 2009: 164). EUPM mělo sledovat sedm hlavních programů: kriminální policie, trestní soudnictví, vnitřní záležitosti, policejní administrativa, státní

⁶⁷ EUPM BiH pokračovala i po tomto datu a byla celkem třikrát prodloužena až do konce roku 2011, přičemž docházelo k úpravám cílů mise na základě získaných zkušeností.

pohraniční služba a státní informační a ochranná agentura (Penksa 2006: 4). Prvním vedoucím mise byl jmenován Sven Frederiksen, který předtím vedl IPTF, což mělo zajišťovat určitý kontinuální přechod mezi oběma misemi, který se i tak neobešel bez komplikací.

Otázka spolupráce s dalšími institucemi EU působícími v Bosně a Hercegovině nebyla během přípravy mise dostatečně řešena, přičemž struktury Komise a vedení EUFOR Althea⁶⁸ si zde vedly vlastní agendy zpočátku bez systematického ohledu na působení EUPM. Přesto právě spolupráce s Evropskou Komisí brzy nabyla pozitivního hodnocení a z rozpočtu Komise byly hrazeny některé projekty vedené EUPM (Grevi, Helly a Keohane 2009: 166-167). Problematičtější byl vztah vedení EUPM ke kanceláři vysokého představitele (Office of the High Representative) vedené lordem Ashdownem jako EUSR v Bosně a Hercegovině. EUSR zde měl působit jako koordinátor politiky Evropské Unie, avšak postrádal jasné vymezení autority vůči EUPM a agendě Evropské Komise, což jednak vedlo ke sporům s vedením EUPM a vůči představitelům Bosny a Hercegoviny a jejich entit uvozovalo politickou nejednotnost Evropské Unie, čehož se některé zúčastněné strany pokoušely využít ve svůj prospěch (Orsini 2006: 3).

Po svém spuštění nabyla mise přibližně 500 policejních příslušníků z mnoha členských i nečlenských zemí,⁶⁹ kteří se podíleli především na vytváření vyšších institucionálních policejních struktur v Bosně a Hercegovině, ale během prvního mandátu mise nebylo na tomto poli dosaženo význačného zlepšení (Vainio 2008: 4), což bylo dáno také problematičností složitého politického uspořádání Bosny a Hercegoviny, kde každá autonomní jednotka vytvářela vlastní na ostatních nezávislý policejní sbor. Komplikace představoval pomalý přechod od metod IPTF k změněné roli a mandátu EUPM, což především v prvním roce působení mise nemálo snižovalo její efektivitu (Penksa 2006: 4-5). Po zahájení operace Althea vyvstal nový spor, protože vedení vojenské operace mělo mandát k potírání organizovaného zločinu a také vlastní prostředky k naplňování tohoto úkolu, avšak chyběla jakákoli koordinace s činností EUPM a navíc mnohdy nedocházelo ani k předáváním informací o této činnosti, což vyústovalo

⁶⁸ Operace Althea v Bosně a Hercegovině byla zahájena v roce 2004.

⁶⁹ Za celou dobu působení mise se na ní podílelo více jak 30 států.

v komplikace nejen mezi činnostmi EUPM a EUFOR, ale také v jejich přístupu k Bosenským autoritám (Grevi, Helly a Keohane 2009: 164).

Působení mise v prvních třech letech poskytlo zkušenosti, které se zúročily při přípravě na prodlužování mise. Důležitou záležitostí, která se dostala do popředí zájmu, byl problém přípravy personálu na působení v misi, protože doposud zde chyběl jakýkoli jednotný přípravný systém na úrovni Evropské Unie. V rámci samotné mise byl tento problém částečně vyřešen redukcí personálu na 200 příslušníků v roce 2006 během přípravy na druhé prodloužení mise do roku 2007 (Vainio 2008: 4) a zároveň vytvořením základního systému výběru personálu na úrovni EU. První prodloužení mise na léta 2006 až 2007 zahrnovalo přepracování operačního plánu, do nějž byly zahrnuty také vztahy s ostatními strukturami Evropské Unie působícími v Bosně a Hercegovině a cíle mise byly nyní orientovány na tři základní programy: podpora místní policie a boj proti organizovanému zločinu, provádění inspekcí a monitorování policejních operací a podpora restrukturalizace policie (Penksa 2006: 15).

Pokračování mise po roce 2007 již nepřineslo výrazné změny v orientaci mise, ale vzhledem k výraznému posunu ve vytváření celostátních policejních institucí v Bosně a Hercegovině v roce 2008 mohla EUPM efektivněji sledovat a kontrolovat činnost nyní již existujících bosenských struktur, na jejichž vzniku se mise podílela (Grevi, Helly a Keohane 2009: 165). Přes tyto pokroky však Rada EU rozhodla o prodloužení působení mise až do konce roku 2011, přičemž úkoly mise byly rozšířeny o snahu zlepšit vztahy mezi bosenskou policií a justicí, která byla v prvních letech mise opomíjena.

Dlouhodobé působení EUPM BiH je hodnoceno pozitivně a to jednak z hlediska dosažených výsledků, mezi které se řadí transformace bosenské státní vyšetřovací a ochranné agentury ve funkční policejní agenturu s exekutivními pravomocemi v boji proti organizovanému zločinu a korupci, celistvý vývoj bezpečnostních institucí včetně pohraniční policie a struktur na ministerstvu vnitra, reforma lokální policie a založení koordinačního tělesa na státní úrovni a podstatné navýšení operací bosenské policie zaměřených proti organizovanému zločinu (European Union External Action 2011), tak z pohledu na samotnou misi, která prošla signifikantním vývojem a prokázala životaschopnost konceptu zahraničních misí CSDP.

Přesto tato mise poukázala také na některé vážné problémy, které byly během plánování ignorovány a jejich pozdější řešení bylo problematické. Přes otázku koordinace s dalšími aktéry v Bosně a Hercegovině, která byla obstojně vyřešena v průběhu prodlužování mise, zůstával po dlouho dobu netknutý problém samotného základního konceptu mise, který se zaměřoval na reformu policie, ale již neřešil stav bosenské justice, což snižovalo efektivitu při boji proti organizovanému zločinu a korupci. Z tohoto vyplývající zkušenost ukazuje, že skutečně efektivní reforma bezpečnostního sektoru nemůže ignorovat související institucionální struktury jako je právě soudní a vězeňský systém. Za zmínku stojí také problematika ukončování mise samotné a v případě EUPM BiH počáteční nevyjasněnost strategie zakončení mise, kdy v plánovacím procesu nevznikla jasná koncepce konečného stavu mise a způsob jejího zakončení.

3.1.4 EUBAM – Moldávie a Ukrajina

Rozšiřování Evropské Unie východním směrem zvýšilo pro tuto organizaci důležitost urovnání hraničního problému, který panuje na hranici mezi Moldávií a Ukrajinou. Moldavská Republika, která nabyla samostatnosti během rozpadu Sovětského Svazu, formálně zahrnuje nejen značnou část bývalé rumunské provincie Besarábie obývanou převážně Moldavany, ale také teritorium východně od Dněpru, na kterém byla ve 20. letech 20. století vytvořena Moldavská autonomní sovětská socialistická republika, s nemalou populací ukrajinského a ruského původu. Nové politické vedení Moldávie dominované Moldavany se již v procesu rozpadu SSSR dostalo do sporu s rusky mluvící elitou dominující na podněsterském teritoriu (Isachenko 2010: 5), což vedlo k otevřenému konfliktu mezi Moldávií a od ní se odtrhnuvší Podněsterské republiky v první polovině 90. let. Uzavření příměří z roku 1992 nebylo následováno vyřešením konfliktu a Moldávie nemá kontrolu nad odtrženým územím, které však nezískalo významnějšího mezinárodního uznání své suverenity.

V následujících letech byla hranice mezi Ukrajinou a Podněsterskou republikou popisována jako místo, kde ve velkém dochází k nelegálnímu obchodu se zbraněmi, drogami a s dalšími artikly, čehož využívají různé kriminální nebo teroristické skupiny (Isachenko 2010: 1). Vedoucí představitelé Moldávie se

pokoušeli získat určitou kontrolu nad touto hranicí, avšak to nebylo možné bez spolupráce s Ukrajinou. Protože umístění moldavských pohraničních úředníků na ukrajinské hranici s Podněsterskou republikou nepřicházelo v úvahu, obrátilo se moldavské vedení na mezinárodní organizace s myšlenkou mezinárodní monitorovací mise.⁷⁰ Po změně politického vedení na přelomu let 2004 a 2005 na Ukrajině souhlasili noví představitelé tohoto státu s ideou zahraniční mise a Moldávie společně s Ukrajinou požádali v červnu 2005 Evropskou Unii o podporu budování efektivního hraničního režimu po celé délce společných hranic včetně sporného území (European Union 2007).

Následujícím krokem Evropské Unie bylo vyslání mise na zjištění skutečností, provedené ve druhé polovině roku 2005, jejíž závěry doporučily uskutečnění hraniční asistenční mise. Příprava samotné mise byla provedena v režii Evropské Komise se schválením provedeném Radou EU jako další zahraniční mise CSDP (Grevi, Helly a Keohane 2009: 275 a 277-278). V témže roce zahájil činnost EUSR pro Moldávii⁷¹ a také zde otevřela svoji kancelář Evropská Komise. Působení EUBAM v Moldávii bylo připravováno také v koordinaci se zdejší aktivitou Rozvojového programu OSN, který zastřešuje mezinárodní podporu rozvojových projektů v Moldávii.

Za úkoly hraniční asistenční mise spuštěné 30. listopadu 2005 bylo stanoveno podpořit Moldávii a Ukrajinu při vytváření standardů vedení hraničního režimu a s tím spojených procedur, pomoci při rozvíjení profesionálních kapacit celních a pohraničních úřadů na operační úrovni, zlepšit koordinaci mezi těmito a jinými zainteresovanými bezpečnostními agenturami a přispět k mírovému řešení podněsterského konfliktu (EUBAM PR Unit 2011: 1). Příslušníci samotné mise nenabýli exekutivních pravomocí s tím, že působí především jako poradenské a kontrolní orgány.

Vedoucím mise byl nejprve jmenován Ferenc Bánfi z Maďarska a v roce 2010 Udo Burkholder z Německa (EUBAM PR Unit 2011: 4), přičemž oba vyšli z policejních řad svých zemí. Velitelství EUBAM bylo vytvořeno v Oděse na Ukrajině a dalších šest operativních kanceláří bylo otevřeno na Moldavsko-Ukrajinské hranici a v Oděském přístavu (European Union 2007). Personál mise

⁷⁰ Jednání moldavských úřadů a Evropské Komise o zapojení EU probíhalo již v roce 2003 (Grevi, Helly a Keohane 2009: 277).

⁷¹ Původně tento post zastával Adriaan Jacobovits de Szeged, v roce 2007 jej převzal Kálmán Mizsei.

v souhrnu dosáhl čísla přes 200 příslušníků, z toho přibližně polovina zahrnovala místní osazenstvo z Moldávie a Ukrajiny (Grevi, Helly a Keohane 2009: 276). Do mise se zapojili příslušníci z většiny členských států EU a několika nečlenských zemí. Praktická činnost EUBAM spočívá ve výcviku Moldavského a Ukrajinského personálu a to jak pracovníků na nižších pozicích tak na vedoucí úrovni pohraniční a celní služby. Druhou částí úkolů mise jsou nečekané návštěvy a kontroly jednotlivých hraničních zařízení za účelem pozorovat jednání pohraničních úředníků v praxi (Isachenko 2010: 12).

Hraniční asistenční mise v Moldávii a Ukrajině měla původně pouze dvouletý mandát, který však již byl třikrát prodloužen⁷² s nynějším předpokládaným termínem ukončení v roce 2015. Působení mise z hlediska napomáhání zvýšení efektivity příslušných Moldavských a Ukrajinských úřadů je hodnoceno pozitivně. Spolupráce mezi zainteresovanými strukturami Rady EU a Evropské Komise, včetně kanceláře EUSR byla od počátku na vysoké úrovni a nedošlo k žádným závažným sporům.

Přesto zde zůstává jedna problematická otázka týkající se jednoho z cílů mise a to přispívání k mírovému řešení konfliktu mezi Moldávií a Podněsterskou Republikou. Jak by však mělo řešení tohoto konfliktu vypadat, zůstává nevyjasněné a působení mise je v tomto směru pouze nepřímé a nejasné. Jedním z kroků mise na omezení nelegálního pašování bylo prosazení na ukrajinských úřadech, že nevpustí do země zboží, které nemá příslušné moldavské dokumenty, což zkomplikovalo vývoz z Podněsterské republiky. Reakce podněsterského politického vedení byla dosti agresivní, samo navíc omezilo i dovoz na vlastní území za účelem vytvoření dojmu nepřátelské blokády⁷³ a tak dosáhlo politické mobilizace obyvatel s cílem podporovat myšlenku nezávislosti (Isachenko 2010: 20-21). Tento politický pohled podpořilo rovněž Rusko. Krok mise Evropské Unie tedy naopak vyhrotil konflikt. Ať už by bylo cílem řešení konfliktu znovusjednocení Moldávie nebo definitivní odtržení Podněsterské republiky, což však nikdy nebylo specifikováno, dosažení jedné či druhé varianty bylo zkomplikováno. Politická mobilizace obyvatelstva zhoršila možnost politického sjednocení a zároveň nový hraniční režim snížil ekonomickou nezávislost Podněsterské republiky potřebnou v případě volby druhé varianty řešení konfliktu.

⁷² Mise byla prodloužena v letech 2007, 2009 a 2011.

⁷³ Omezení dovozu však netrvalo dlouho.

3.2 Zhodnocení působení zkoumaných institucí

Při zkoumání institucí Evropské Unie zabývajících se zahraničními misemi vedenými v rámci CSDP je při vycházení z metody práce založené na funkční analýze institucí dosaženo popisu norem struktur institucí a norem působení institucí. Srovnání s praktickou činností v zahraničních misích vede k uvedení systémových problémů, tedy takových, které vznikají kvůli nedostatkům v normách řešených institucí a které jsou dále prohlubovány náročností konkrétní zahraniční mise. Tyto problémy vedou k reflexi a změnám v institucionálních normách a toto změněné nastavení je následně otestováno v následně probíhajících misích.

Za dobu existence CSDP a množství vedených zahraničních misí se u některých problémů dá klasifikovat jejich charakter jako institucionální, tedy vycházející z nedostatků norem ať už primárně strukturních nebo vycházejících z nedostatků norem o působení daných struktur. Tyto zjištěné problémy lze dále orientačně roztřídit podle svého charakteru na plánovací, koordinační a specificky politické, přičemž se nejedná o rigidní rozdělení, ale pouze o převažující charakteristický typ.

Z hlediska plánování vojenských operací vyvstal problém pozdního vytváření operačního velitelství v plánovacím procesu.⁷⁴ Což má za následek komplikace jednak z hlediska prodloužení celého plánovacího procesu, protože operační velitel a jeho štáb potřebují určitý čas na seznámení s připravovanou misí a jednak z hlediska kvality samotného plánování, protože počáteční fáze v plánovacím procesu je prováděna bez velitele, který bude později uplatňovat výsledné plány. Druhá komplikace je na operační úrovni překonávána vytvářením operačního plánu, ale přesto, jak argumentuje Luis Simón, přítomnost funkčního operačního velení už na politicko-strategické úrovni plánování by zlepšila přechod do vojensko-strategické úrovně plánování (Simón 2010: 41).

U civilních misí se během obdobných fází plánování dostatečně neřeší způsob ukončení mise. Tento nedostatek je utlumován častou možností prodloužit mandát mise, což však není adekvátní, protože při eventuelním spojení s neúspěšným působením to může způsobit různé komplikace během vyvozování

⁷⁴ Operační velitel je obvykle jmenován až po fázi vytváření vojensko-strategických možností (MSO).

Evropské Unie z případné problematické situace. Zpočátku byl u civilních misí problematický rovněž způsob stanovení cílů mise, které byly příliš obsáhlé a nedostatečně vyjasněné, což snižovalo efektivitu působení dané zahraniční mise. Otázce ukončování operací vojenského charakteru je oproti civilním misím věnována větší pozornost, ale komplikace mohou nastat v případě, že operace EU působí jako rychlá reakce s tím, že po určité době bude vystřídána misí OSN. Evropská akce je totiž závislá na fungování jiné mezinárodní organizace, v tomto případě na OSN, což nemusí být vždy bezproblémové. V době přípravy operace EU je tedy již potřebné mít zajištěnou pokračovací misi OSN, pokud chce EU po skončení vlastního mandátu své vojenské působení bezproblémově ukončit.

Nynější rozfázování plánovacího procesu a to se týká především vojenských operací, může vést ke komplikacím z hlediska naplnění kapacit nutných k uskutečnění misí. A to z toho důvodu, že oficiální přiřazení a schválení příslušných kapacit je prováděno v pozdní fázi plánování, což může vést k situaci, že naplánované potřeby nebudou odsouhlaseny dávno poté, co již byly ukončeny analýzy možných variant řešení mise a tedy bylo vyplýtváno mnoho času na přípravu něčeho, co bylo nereálné od samého počátku. V tomto směru by bylo vhodné, pokud by již počáteční fázi plánování, byl znám rámec dostupných prostředků. Vzhledem k potřebě reagovat na určité krize dostatečně rychle, dochází rovněž k přeskokování některých fází plánovacího procesu, což vyvolává otázku, zdali by nebylo lepší vytvořit zkrácený plánovací proces pro specifické krizové situace, aby se předešlo vytváření ad hoc řešení v případech časové tísně.

Problematika koordinace činnosti institucí během zahraničních misí je často uváděná v dokumentech Evropské Unie jako jedna z podstatných složek, které je věnován patřičný prostor. Nejde však pouze o koordinaci složek Evropské Unie, ač ta sama o sobě je podstatného charakteru, ale také o úroveň spolupráce s ostatními aktéry v místě působení včetně lokálních představitelů. Bez ohledu na typ mise⁷⁵ dochází k zapojení Rady EU, jakožto instituce, která schvaluje samotnou misi⁷⁶ a Evropské Komise, v rámci jejíž autority působí struktury, které skrze své oblasti činností jsou obvykle rovněž zainteresovány v místě konání mise. Z toho vyplývá potřeba sladit jejich konání již během přípravy mise, což však především v počátcích CSDP nebylo patřičně prováděno. Obvyklým

⁷⁵ Ačkoli úroveň zapojení institucí EU se liší dle typu zahraniční mise.

⁷⁶ Vytvoření EEAS tuto základní funkci Rady EU nezměnilo.

koordinacním činitelem zde je EUSR, který však nemá obvykle pravomoci nad ostatními aktéry EU a tedy pouze umožňuje vedení koordinacních schůzek, jejichž efektivita se odvíjí od zájmu zúčastněných.

Pokud nefunguje koordinace mezi vedením mise a působícími strukturami Evropské Komise, komplikuje se přístup Evropské Unie k místním představitelům, protože ti nyní nejednají s EU jako celkem, ale s jednotlivými částmi a mohou se toho pokusit využít ve svůj prospěch, což nemusí být v souladu se zájmy EU. Nejednotnost v přístupu k aktérům mimo EU může vzniknout také v rámci mise samotné a to v případě vojenských operací vedených na základě dohody Berlín plus, tedy užívajících operačního velitelství postaveného na základě kapacit NATO. V tomto případě OHQ, jehož personál je získán ze struktur NATO, nemusí mít dostatečné pochopení pro politické zájmy vytyčené v PSC a navíc z tohoto důvodu se může dostat do sporu s podřízeným FHQ, pro které jsou stanovené politické cíle důležitější, protože FHQ již není stavěno čistě na bázi NATO. Konečně jednání s místní autoritou může být zkomplikováno i v případě, že nějaký členský stát EU zde má vlastní podstatné zastoupení a jehož činnost není zkoordinována s přístupem mise.

Specifický koordinací problém představuje působení dvou zároveň probíhajících misí EU v jedné lokalitě. Za takové situace, obzvláště jedná-li se o vojenskou operaci a civilní misi, je potřebné vyjasnit jejich mandáty tak, aby se jejich činnost nepřekrývala a také je potřeba ujasnit, kdo a jakým způsobem je bude zastupovat při jednání s místními představiteli. Potenciální komplikace je potřebné zohlednit už při plánování, což nemusí být tak snadné, pokud mise začínají s výrazným časovým odstupem. V tomto ohledu je nutné vyjasnění zájmů Evropské Unie v dané lokalitě již před zahájením první mise. Koordinace v tomto případě neznamená pouze sladění během průběhu misí, ale celkové a včasné vyjasnění dlouhodobějších záměrů EU.

Pod pojmem politické problémy jsou zde chápány problematické záležitosti, které vycházejí z politického rozhodování hlavních institucí EU a zároveň nejsou součástí řešení samotných misí nebo přítomný prvek má politický charakter. Za takový problém lze označit stav, kdy je mandát mise natolik omezen, že neumožňuje řešit krizovou situaci, kvůli které byla mise vlastně zahájena. Typickým příkladem je mise napomáhající reformě bezpečnostního sektoru, ale zaměřená pouze na policejní složky a tudíž ignorující fungování

justice, což ve výsledku signifikantně podkopává snahu o vyřešení krizové situace – tedy samotný důvod existence mise.

S tím souvisí problematika strategie Evropské Unie vůči eventuelní krizové situaci, kde samotná mise nesmí být chápána jako hlavní či jediný nástroj k řešení, ale pouze jako jeden z prvků dlouhodobě působícího a koherentního systému. S touto otázkou souvisí příprava personálu na působení především v civilních zahraničních misích a také problematika hodnocení úspěšnosti misí. V současné době jsou mise hodnoceny především na základě vlastního působení ve srovnání se základními cíli mise, ale bez podstatnější reflexe, zda pouhé naplnění určených cílů přináší podstatné zlepšení krizové situace. Zároveň však dochází ke zvláštnímu stavu, kdy na jedné straně jsou pro misi stanoveny konkrétní omezení, ale i praktické cíle a na druhé straně jsou k tomu přidány neurčité politické směry, ke kterým má působení mise přispět, aniž by bylo jasné, jak a zda je něco takového vůbec možné.

Pokud se máme podívat na to, kde EU dosáhla oproti původnímu stavu výraznějšího zlepšení, lze uvést koordinaci činností institucí Evropské Komise a složek prováděné zahraniční mise. Viditelné zlepšení je však také dáno špatným stavem zpočátku CSDP, což znamená, že úroveň zlepšování měla od počátku nemalý potenciál. Instituce Evropské Unie v tomto směru prokázaly schopnost poučit se z nedostatků a také došlo k evolučním změnám v institucionální struktuře představované např. vznikem CMPD a vytvářením CRCT. U vojenských operací bylo především zlepšeno vymezení rolí samotné operace a působících struktur Evropské Komise, jejíž plánovací kapacity mohou nyní obohacovat přípravu civilních misí.

Vytvoření EEAS, jak argumentuje Radek Khol, umožňuje dále zlepšit konzistentnost vnějších vztahů Evropské Unie včetně užití instrumentů krizového řízení. Vysoký představitel Unie pro zahraniční záležitosti a bezpečnostní politiku skrze svoji funkci místopředsedy Evropské Komise získal možnost ovlivňovat a využívat struktury Komise v otázkách strategického plánování a také zužitkování existujících delegací Komise může zvýšit efektivní působení CSDP (Khol 2010: 7). Tyto pravomoci však navyšují důležitost této funkce pro zajištění koordinace mezi strukturami EU, což v případě obsazení této pozice nevhodnou osobou může vést k nižší než očekávané úrovni spolupráce.

V úvodu této práce byla uvedena hypotéza, dle které je přes větší počet uskutečněných civilních misí tvrzeno, že vojenské operace CSDP mohou dosahovat celkově pozitivnějšího hodnocení než mise civilní. Na základě doposud vedených zahraničních misí lze vyvodit, že Evropská Unie se více zdráhá zahájit vojenskou operaci než civilní misi a zároveň vzhledem k riziku a také nákladům vojenského působení je u nich v plánování přiřazena větší důležitost způsobu ukončení operace. Faktorem, který může působit ve prospěch hypotézy, je způsob zainteresování účastníků se aktérů, kdy operaci může prosazovat význačný členský stát, který pak jako vedoucí v misi poskytne dostatek prostředků ke splnění mise nebo operace na základě dohody Berlín plus, kdy spolupráce s NATO snižuje riziko neúspěchu skrze navýšení možností řešení kritických situací o kapacity uvedené aliance.

Přestože zde tedy působí faktory ve prospěch tvrzení hypotézy, není tím míněno zpochybnění konceptu civilních misí, které i tak mohou na mezinárodním poli představovat důležitý prvek evropské zahraniční a bezpečnostní politiky. Samotné porovnávání úspěšnosti koncepcí vojenských operací oproti civilním misím je navíc zkomplikováno různorodostí civilních misí a problémem otázky, jak vhodně posuzovat výsledky misí. Pokud má hypotéza platit i do budoucna, je závislá na takovém rozhodování Evropské Unie, dle kterého se bude vyhýbat vojenským operacím, kde nebude mít předem jistotu dosažení určitého úspěchu.

ZÁVĚR

Za dobu existence CSDP prošly instituce, které tuto politiku aplikují, vývojem, který reflektoval jak požadavky stanovené v rozhodnutích vyšších institucí, tak z praktických zkušeností získaných z vedení vojenských a civilních misí. Na základě příkladů jednání institucí CSDP byly popsány strukturální problémy vycházející z nedostatků dřívějších a nynějších institucionálních norem. Tyto problémy rozdělené na plánovací, koordinační a politické, dle převažujících charakteristických rysů, nejsou neznámé odpovědným činitelům ani kruhům, které se zahraničními misemi EU zabývají, přesto některé z těchto problémů stále přetrvávají. Lze zmínit pozdní vytváření OHQ při plánování vojenských operací, včasné schválení dostatečných kapacit, problémy stanovení mandátu mise a v neposlední řadě také otázku hodnocení úspěšnosti. Tato práce přispívá k diskuzi ohledně institucí krizového řízení tím, že uvádí souhrn strukturálních problémů a přístupy řešení, které byly doposud učiněny. Nebyly zde však řešeny otázky financování bezpečnostní a obranné politiky, což by především u vojenských operací, které jsou z většiny hrazeny z rozpočtů členských států, vyžadovalo podrobný náhled na jednání účastnících se států.

Instituce Evropské Unie za dobu svého působení jednoznačně prokázaly schopnost zorganizovat různé typy zahraničních misí ať už vojenských či civilních. Vedení těchto misí se však neobešlo bez různých problémů, které inspirovaly různé strukturální změny. Signifikantní změny byly zaměřeny na zajištění efektivní koordinace různých struktur EU, avšak efektivita nynějšího nastavení je závislá na schopnostech vysokého představitele Unie. Základním problémem institucí Evropské Unie je způsob, jakým jsou mezi nimi rozděleny pravomoci, kdy v místě mise obvykle působí více struktur bez jednotného vedení, ale pouze s koordinačními prvky bez podstatných pravomocí. Problém koordinace působících struktur vychází z nemožnosti vytvořit pro řešenou krizovou situaci jedno velitelské centrum, jemuž by byly podřízeny všechny zúčastněné entity. Nemožnost vytvořit takové centrum přitom vychází ze samotných institucionálních základů EU, kde není vysloveně dominantní struktury mezi hlavními institucemi.

SUMMARY

This work deal with institutions of the European Union which deals with CSDP foreign missions of this international organization. The first chapter is about European security perspective and brings basic framework in which mission exist. There is also list of all till this time conducted foreign missions which belongs to CSDP. Next Chapter at first tackles theoretical and methodological approaches to institutional development of CSDP and than describes relevant institutional framework at first its evolution and then present condition. Last part of this chapter deals with standardized processes used by described institutions.

Search for institutional problems in four chosen foreign missions – two military and two civilian – is done in the last chapter. Review of missions is followed by evaluation of detected problems and it is analyzed how were these problems solved during evolution of EU's institutions and which problems persists. Conclusion from this work assesses positively the ability of European Union to wage different sort of foreign missions.

Seznam použitých zdrojů

Dokumenty

Council Decision (2001a) of 22 January 2001 setting up the Political and Security Committee. *Official Journal of the European Communities* (2001/78/CFSP)

Council Decision (2001b) of 22 January 2001 setting up the Military Committee of the European Union. *Official Journal of the European Communities* (2001/79/CFSP)

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie, Úřední věstník Evropské unie 2010, http://europa.eu/documentation/official-docs/index_cs.htm

A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy (2003), Dostupný z WWW < <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>>

Literatura

Alesina, Alberto a Perotti, Roberto (2004) The European Union: A Politically Incorrect View. *Journal of Economic Perspectives*. 17(4): 27-48

Andersson, Jan Joel (2003) The European Union Security Strategy: Coherence and Capabilities. *The Swedish Institute of International Affairs* (Stockholm: van der Nootska Palatset)

Assanvo, William a Pout, Christian E. B. (2007) The European Union (EU): African Peace and Security Environment's Champion? *Fondation pour la Recherche Stratégique*. Dostupný z WWW <http://www.frstrategie.org/barreFRS/publications/pv/stabilisation/pv_20071127_eng.pdf>

Biscop, Sven (2004) The European Security Strategy: Implementing a Distinctive Approach to Security. *Sécurité & Stratégie*. 82. Dostupný z WWW <<http://ebookbrowse.com/6biscop-pdf-d65093294>>

Bono, Giovanna (2002) European Security and Defence Policy: theoretical approaches, the Nice summit and hot issues. Dostupný z WWW <<http://www.bits.de/CESD-PA/esdp02.pdf>>

Dib, Laura (2010) The evolution of European security identity in EC: EU institutions in the (post-)Cold War period. *Paper prepared for the 7th Pan-European International Relations Conference: September 9-11, 2010, Stockholm*. Dostupný z WWW <<http://ebookbrowse.com/sgir-paper-2010-pdf-d73793116>>

Dietl, Ralph (2003) Towards a European Security and Defence Policy. *Cold War History*. 3(3): 144-166

Forsberg, Tuomas (2009) Explaining the Emergence of the ESDP: Setting the Research Agenda. *University of Tampere*. Dostupný z WWW <<http://turin.sgir.eu/uploads/Forsberg-torino-forsberg-esdp.pdf>>

Dijkstra, Hylke (2008) The Council Secretariat's Role in the Common Foreign and Security Policy. *European Foreign Affairs Review*. 13(2): 149-166

Dijkstra, Hylke (2010) The Military Operation of the EU in Chad and the Central African Republic: Good Policy, Bad Politics. *International Peacekeeping*. 17(3): 395-407

Duke, Simon a Ojanen, Hanna (2006) Bridging Internal and External Security: Lessons from the European Security and Defence Policy. *European Integration*. 28(5): 477-494.

Đurašinović – Radojević, Dragana (2008) Parliamentary Control of the European Security and DefenSe Policy. *Western Balkan Security Observer*. 11: 64-75

Guraziu, Rudi (2008) Is humanitarian military intervention in the affairs of another state ever justified? *Middlesex University*. Dostupný z WWW <<http://www.atlantic-community.org/app/webroot/files/articlepdf/Is%20humanitarian%20military%20intervention%20ever%20justified.pdf>>

Grevi, Giovanni, Helly, Damien a Keohane, Daniel (2009) *European Security and Defence Policy: the first ten years 1999-2009* (Condé-sur-Noireau: EU Institute for Security Studies)

Hanley, Gregory P., Iwata, Brian A. a McCord, Brandon E. (2003) Functional Analysis of Problem Behavior: A Review. *Journal of applied behavior analysis*. 2: 147-185.

Héritier, Adrienne (2007) *Explaining Institutional Change in Europe* (Oxford: University Press)

Chebakova, Anastasia (2008) Theorizing the EU as a global actor: a constructivist approach. *ECSCA-Canada Biennial Conference*. Dostupný z WWW <http://web.uvic.ca/ecsac/biennial2008/Conference%20Program_files/Chebakova.pdf>

Christiansen, Thomas a Kirchner, Emil (2009) *Committee governance in the European Union* (Manchester University Press)

Isachenko, Daria (2010) The EU border mission at work around Transdnistria: a win-win case? *Societes Politiques Comparees*: 21. Dostupný z WWW <http://www.fasopo.org/reasopo/n21/art_di.pdf>

Kaitera, Juha a Ben-Ari, Guy (2008) EU Battlegroups and the NATO Response Force: A Marriage of Convenience? *Centre for Strategic and International Studies* <http://www.csis.org>

Khol, Radek (2010) EU Civilian Crisis Management in Early 2010. *International Policy Analysis – Friedrich-Ebert-Stiftung*. Dostupný z WWW
<<http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07484.pdf>>

Koops, Joachim (2007) UN SHIRBRIG and EU Battlegroups. *Security Recommendation*. 6. Dostupný z WWW
<http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/32371/ipublicationdocument_singledocument/8af40395-084b-4786-a0a8-48265459f72c/en/June+EU+Battlegroup.pdf>

Korski, Daniel (2008) Time for a European Civilian Reserve. *Institute for Public Policy Research*. Dostupný z WWW
<<http://www.ippr.org/publications/55/1663/time-for-a-european-civilian-reserve>>

Lindstrom, Gustav (2007) Enter the EU Battlegroups. *Chaillot Paper*. 97 (EUISS)

Matlary, Janne Haaland (2009) European Union Security Dynamics: In the New National Interest (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan)

Mattelaer, Alexnader (2010) The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls. *Understanding the Role of Bureaucracy in the European Security and Defence Policy*. 1(14)

Mérand, Frédéric (2008) European Defence Policy: Beyond the Nation State (Oxford: University Press)

Mosgaard, Kurt a kol. (2009) SHIRBRIG Lessons Learned Report. Dostupný z WWW <http://www.shirbrig.org/SHIRBRIG_lessons_learned.pdf>

Nowak, Agnieszka (2006) Civilian Crisis Management: the EU way. *Chaillot Paper*. 90. www.iss-eu.org

Penksa, Susan E. (2006) Policing Bosnia and Herzegovina 2003-05. *CEPS Working Document*. 255. <http://www.ceps.be>

Petrov, Petar (2010) Early Institutionalisation of the ESDP Governance Arrangements: Insights From the Operations Concordia and Artemis *Understanding the Role of Bureaucracy in the European Security and Defence Policy*, European Integration online Papers (EIoP), 1(14)

Orsini, Dominique (2006) Future of ESDP: Lessons from Bosnia. *European Security Review*. 29. Dostupný z WWW <http://www.eulex-kosovo.eu/training/material/docs/esdp/ARTICLE_4_LESSONS_FROM_BOSNIA.pdf>

Quille Gerrard (2006) The EU Battlegroups. *Directorate-General for External Policies of the Union, Directorate B*. Dostupný z WWW <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/091006eubatlegroups_/091006eubattlegroups_en.pdf>

Quille, Gerrard (2010) The European External Action Service and the Common Security and Defence Policy. *EU Crisis Management: Institutions and Capabilities in the Making*. 19: 55-78

Regelsberger, Elfriede a Wessels, Wolfgang (2004) The evolution of the Common Foreign and Security Policy: A case of an imperfect ratchet fusion. In: Verdun, Amy a Croci, Osvaldo (2004): *Institutional and Policy-making Challenges to the EU in Wake of Enlargement* (Erscheinen: Manchester University Press)

Rehrl, Jochen a Weisserth, Hans-Bernhard (2010) *Handbook on CSDP* (Vienna: Directorate for Security Policy of the Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria)

Seibert, Bjoern H. (2008) EUFOR Tchad/RCA – A Cautionary Note. *European Security Review*. 37:1-4

Siedschlag, Alexander (2006) Neorealist contributions to a theory of ESDP. *Presentation at the II. European Security Conference Innsbruck*. Dostupný z WWW <<http://www.esci.at/papers/NR-ESDP.pdf>>

Simón, Luis (2010) Command and control? Planning for EU military operations. *Occasional Paper*. 81. www.iss.europa.eu

Smith, Karen E. (2009) EU Foreign Policy. *CIDOB International Yearbook 2009*, <http://www.cidob.org>

Soder, Kirsten (2010) EU military crisis management: an assessment of member states' contributions and positions. *Draft for the COST Action meeting on 10 June 2010*. Dostupný z WWW <<http://www.peacekeeping-cost-is0805.eu/siteweb/images/ACTIVITIES/Publications/100331%20-%20Article+Soder.pdf>>

Tocci, Nathalie (2008) The European Union as a Normative Foreign Policy Actor. *CEPS Working Document*. 281. <http://www.ceps.eu>

Valášek, Tomáš (2007) The Roadmap to better EU-NATO Relations. *Centre for European Reform*. Dostupný z WWW <<http://mail.gees.org/documentos/Documen-02734.pdf>>

Vainio, Liisa (2008) Policing missions: the case of EUPM. *European Security Review*. 41. Dostupný z WWW <http://www.isis-europe.eu/sites/default/files/programmes-downloads/2008_artrel_206_esr41-eupm.pdf>

Vanhoonacker, Sophie a Dijkstra, Hylke a Maurer, Heidi (2010) Understanding the Role of Bureaucracy in the European Security and Defence Policy: The State of the Art. *Understanding the Role of Bureaucracy in the European Security and Defence Policy*, European Integration online Papers (EIoP), 1(14)

Walter, Robert (2011) What future for the EU-NATO Berlin Plus agreements?
The European Files. 21: 19-20

Weinberger, Ota (1991) *Law, Institution and Legal Politics* (Dordrecht: Kluwer Academic Publishers)

Wouters, Jan (2007) *The United Nations & the European Union: Partners in Multilateralism. EU Diplomacy Papers*. www.coleurope.eu

Ostatní zdroje

A Brief Guide to the European Union and its Legislative Processes (2011)
Dostupný z WWW <http://www.fsa.gov.uk/pubs/other/guide_to_eu.pdf>

Council Decision (2010) establishing the organisation and functioning of the European External Action Service. *Council of the European Union*. (11665/1/10)

Council of the European Union: Council Configurations.
<http://www.consilium.europa.eu/council/council-configurations?lang=en> staženo 1.1.2012

Council of the European Union (2005) *The EU and Africa: Towards a Strategic Partnership*. Dostupný z WWW < <http://www.mae.lu/images/biblio/biblio-227-1150.pdf>>

Department of Chamber and Committee Services (2010) *European Union Institutions and Legislation*. Dostupný z WWW <<http://www.parliament.uk/documents/upload/euinstitutionslegislation.pdf>>

European Commission: About ECHO.
http://ec.europa.eu/echo/about/index_en.htm staženo 1.1.2012

European Defence Agency: Mission and functions. *European Defence Agency*.
<http://eda.eu.int/Aboutus/Whatwedo/Missionandfunctions> staženo 1.1.2012

European Parliament: Parliamentary committees.
<http://www.europarl.europa.eu/committees/en/DROI/home.html> staženo 1.1.2012

EUBAM PR Unit (2011) European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine. Dostupný z WWW
<http://www.eubam.org/files/PressPack_ENGL_EUBAM.pdf>

European Union (2007) EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine. Dostupný z WWW
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/071205_Factsheet_BM_Moldova_Ukraine-update.pdf>

EU Council Secretariat (2006) Financing of ESDP operations. Dostupný z WWW
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Factsheet_Financing2.pdf>

EU Council Secretariat (2009) European security and defence policy: the civilian aspects of crisis management. Dostupný z WWW
<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090702%20Civilian%20aspects%20of%20crisis%20management%20-%20version%203_EN.pdf>

EU Council Secretariat (2009) EU Military Operation in Eastern Chad and North Eastern Central African Republic. Dostupný z WWW
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Final_FACTSHEET_EUFOR_TCHAD-RCA-version9_EN.pdf>

European Union External Action: Civilian Planning and Conduct Capability.
<http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/csdp-structures-and-instruments/cpcc?lang=en> staženo 1.1.2012

European Union External Action (2011) European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina. Dostupný z WWW
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/110410%20FACTSHEET%20EUPM%20-%20version%2013_EN.pdf>

The European Union Institute for Security Studies: About us. *EU Institute for Security Studies*. <http://www.iss.europa.eu/about-us/> staženo 1.1.2012

European Union Military Staff (2008) EU Concept for Military Planning at the Political and Strategic level. (Brussels: 10687/08)

European Union Satellite Centre. <http://www.eusc.europa.eu/> staženo 1.1.2012

Gateway to the European Union: Agencies and decentralised bodies. *European Union*. http://europa.eu/agencies/index_en.htm staženo 1.1.2012

Gateway to the European Union: Who is who. *The official directory of the European Union*.
<http://europa.eu/whoiswho/public/index.cfm?fuseaction=idea.hierarchy&nodeid=4553> staženo 1.1.2012

General Secretariat of the Council (2008) An introduction to the Council of the European Union. <http://www.europa.eu>

The Global Facilitation Network for Security Sector Reform (2007) A Beginner's Guide to Security Sector Reform (SSR) <http://www.ssrnetwork.net>

ICG Issues Report N° 2 (2001) EU Crisis Response Capability: Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management. Dostupný z WWW
<[http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/EU%20Crisis%20Response.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/europe/EU%20Crisis%20Response.pdf)>

Parliamentary questions (2011) *European Parliament*.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2009-4121&language=EN> staženo 1.1.2012

Working Group VIII (2002) Introductory Note by the Secretariat on Crisis Management (Brussels)

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Připravenost institucí EU na zahraniční mise

Projekt diplomové práce

Pavel Novák

Vedoucí práce: PhDr. Vít Střítecký M.Phil.

9. 2010

Téma:

Idea zahraničních misí na udržení míru, ale také humanitární mise a krizová pomoc, se staly součástí Petersberských úkolů Západoevropské Unie v roce 1992 i jako reakce na konflikt v Jugoslávii. Avšak teprve o pět let později byly tyto úkoly převzaty a zařazeny do smlouvy o Evropské Unii, jež na rozdíl od ZEU není ve své funkci i v působení zastíněna Severoatlantickou Aliancí. Díky této Amsterdamské smlouvě, jež vešla v platnost v roce 1999, získala EU nástroj pro provádění zahraničních misí s užitím vojenských sil svých členů. V tomtéž roce v Helsinkách byly v rámci Evropské bezpečnostní a obranné politiky stanoveny vojenské kapacity, jichž je potřebné dosáhnout k efektivnímu vedení zahraničních misí. Možnost uskutečňovat mise na udržení míru, prevenci konfliktů a posílení mezinárodní bezpečnosti z prostředků členů EU je rovněž uvedena v Lisabonské smlouvě z roku 2009.

Na tomto základě bylo již vedeno přes 20 misí různého typu, jež jsou primárně děleny na vojenské, civilní a smíšené, přičemž vedení v některých těchto misích EU přebírala od jiné nadnárodní organizace (např. EUPM v Bosně a Hercegovině navazující na činnost IPTF OSN), jiné byly zahájeny a vedeny přímo EU. Spektrum samotných misí je široké a kromě čistě vojenských misí k udržení míru lze jmenovat monitorovací, policejní a asistenční mise např. při pomoci reformě bezpečnostního sektoru určité země. Za příklady uskutečněných či stále běžících misí lze uvést např.: EUFOR Concordia v Makedonii, Operace Artemis v Demokratické Republice Kongo, EULEX v Kosovu, EUMM v Gruzii a další, přičemž působnost misí EU je dosud v Evropě, Asii a Africe.

Pro zabezpečení zahájení a fungování těchto misí pod hlavičkou nynější Společné bezpečnostní a obranné politiky byly vytvořeny nové instituce původně v rámci druhého pilíře EU tedy Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Vrcholnými institucemi jsou Evropská Rada, která definuje základní principy CFSP a Rada EU, která je hlavní rozhodovací institucí EU. K prosazování ESDP (nyní CSDP) byly vytvořeny nové instituce jmenovitě Politický a bezpečnostní výbor (PSC), Vojenský výbor EU (EUMC) a Vojenský štáb EU (EUMS). Kromě

těchto základních institucí působí ve prospěch CSDP rovněž další institucionální jednotky a to nejen v rámci EU, ale také dochází k využívání kapacit organizace Severoatlantické aliance a samozřejmě jednotlivých členů EU.

Cíl práce:

Cílem práce je na základě zkoumání vybraných zahraničních misí EU analyzovat institucionální působení CSDP při zajišťování těchto misí. V práci budou analyzovány problémy, se kterými se instituce ESDP (CSDP) potýkaly a potýkají na příkladech vybraných zahraničních misí a na tomto základě budou zhodnoceny současné institucionální struktury CSDP z hlediska jejich schopností řešit různé typy misí a s tím spojených problémů. Vzhledem k desetiletému vývoji ESDP (CSDP) bude součástí této práce i podchycení vývoje těchto institucí v tomto období avšak důraz při analýze působení institucí je kladen na nejnovější uspořádání.

Dosavadní zpracování tématu:

Historií a působením EU se již mnoho let zabývalo a zabývá mnoho autorů, ale zkoumáním institucionálního uspořádání CSDP však ve většině prací není prioritou a teprve v posledních letech vznikají práce zaměřující se především na tuto oblast. Z prací, které se soustředily na evropskou bezpečnostní politiku lze jmenovat např. *European Defence Policy: Beyond the Nation State* od Frédérica Mérande, kde je rozebrán vývoj evropské bezpečnosti rovněž s přihlédnutím k teoretickým pohledům neorealismu, liberalismu a konstruktivismu. Další komplexní prací je dílo norské političky a profesorky Janne Haaland Matlary *European Union Security Dynamics: In the New National Interest*, jejíž součástí je vysvětlení dynamiky vlivů při utváření CFSP. Autorka zde popisuje utváření institucí ESDP ale i jiných institucionálních struktur jako alternativ k přímému vnucení vůle silou, kde působení a procesy institucí vytváří určitý rámec, ve kterém se musí zúčastnění pohybovat a protože na tvorbu těchto institucí mají větší vliv silnější země, tak mohou vytvořit takové prostředí, skrze které prosazují své zájmy a to bez užití viditelných silových prostředků a s tím spojených negativ.

Různé aspekty evropské bezpečnosti a jejího institucionálního uspořádání jsou předmětem v mnoha článcích v odborných periodikách. Příkladem zkoumání krizového managementu ESDP je článek autorů C. Gourlay, D. Helly, I. Ioannides, R. Khol, A. Nowak a P. Serrano *Civilian crisis management: the EU way* řešící institucionální a praktické působení krizového managementu v některých civilních misích EU. Jinou ukázkou zkoumání institucionálního působení CFSP je *The European Union: A Politically Incorrect View* od autorů Alberto Alesina a Roberto Perotti, kde popisují vznik institucí EU na základě institucionální rovnováhy, tedy aby žádná instituce nenabyla příliš velké síly vůči ostatním. Kritika samotného zaměření ESDP (CSDP) se objevuje v článku Susanne Gentz *EU influence in conflict: power to mitigate or to mediate?*, kde je současný přístup popsán tak, že se příliš soustředí na prevenci konfliktu, ale již mu chybí schopnosti řešit existující konflikty.

Zkoumání a kritické hodnocení zahraničních misí EU se soustředí jednak na vedení a průběh některých samotných misí a to např. s ohledem na nedosahování výsledků, kdy pozitivní výsledky řešených problémů jsou podkopávány problémy, jež nejsou misemi řešeny, avšak mají svůj vliv. Dále zde jsou problémy institucionálního charakteru, přičemž často je kritizována koordinace mezi jednotlivými institucemi napříč EU, ale také koordinace institucí EU se zahraniční politikou členských států EU, kdy některé státy zasahují do prostoru působení mise vlastními prostředky a bez širší koordinace. V práci autorů J. Lindley-Frenche a F. Algieri *A European Defence Strategy* je k řešení těchto a dalších problémů navržen vznik nové instituce – Bezpečnostní rady EU. Jiná kritika uvádí názor, že současná CSDP je soustředěna na prevenci konfliktů, ale nemá dostatečné nástroje k mediaci a řešení existujících dlouhodobých konfliktů. Otázky ohledně působení CFSP rovněž zahrnují diskuzi o potřebných kapacitách pro vedení misí, jež zahrnují spory ohledně užití konceptu evropských Battlegroups. Na závěr tohoto přehledu lze také zmínit *The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls* od Alexandera Mattelaera, kde je řešen plánovací proces zahraničních misí EU.

Hypotéza a vymezení práce:

Mnoho autorů zastává názor, že schopnosti EU při vedení zahraničních misí spočívají v civilním krizovém managementu, zatímco kapacity řešit vojenské mise jsou posuzovány nepříliš pozitivně. EU rovněž vedlo a vede více civilních než vojenských misí. Omezené kapacity ve vojenské oblasti vedou totiž k omezení volby vojenských misí oproti civilním. Přestože jsou viděny civilní mise jako podstatnější příspěvek CSDP ke světové bezpečnosti než její vojenské mise, hypotéza této práce předpokládá, že vojenské mise CSDP mohou být vlastně podstatně úspěšnější při dosahování svých cílů než mise civilní. Důvod k této hypotéze spočívá právě v nákladnosti takovýchto operací a tudíž jejich omezenému počtu a pečlivému plánování z hlediska proveditelnosti a pravděpodobné úspěšnosti mise.

V této práci budou zkoumány institucionální struktury, které vznikly v souvislosti ESDP (CSDP) a jsou určeny pro prosazování evropské bezpečnostní politiky. To zahrnuje nejen instituce vytvořené přímo v souvislosti s ESDP, ale také vztahy s jinými strukturami např. se strukturami Spravedlnosti a vnitřních věcí (Justice and Home Affairs), protože tyto v některých případech rovněž působí v místě mise a tomuto vícenásobnému působení institucí EU, jež jsou součástí jiných organizačních celků v rámci EU, je často vyčítána nedostatečná koordinace. Důraz bude kladen na uvedení současného stavu s přiblížením institucionálního vývoje od vzniku ESDP v roce 1999. Působení institucí bude zkoumáno na vybraném vzorku zahraničních misí. Charakteristika výběru zkoumaných misí je, že jsou vedeny pod hlavičkou ESDP (CSDP) a představují reprezentativní vzorek typů misí, která jsou vedena EU. Volební pozorovatelské mise EU a pomocné mise ESDP (CSDP) určené na podporu misí jiných organizací zkoumány nebudou. Jako příklady jednotlivých typů misí lze uvést policejní misi v Bosně a Hercegovině, vojenskou operaci v Makedonii (Concordia), asistenční hraniční misi v Moldávii a Ukrajině, misi pro reformu bezpečnostního sektoru v Guinea-Bissau a námořní operaci u Somálska (Atalanta).

Zvolený přístup ke zkoumání institucionálních struktur CSDP v této práci je funkční analýza institucí. V knize *Law, Institution and Legal Politics* od Oty

Weinbergera je tato funkční analýza popsána jako metoda zkoumání struktur ve společnosti a způsobu fungování institucí. Tento výzkum řeší normy, které determinují strukturu a organizaci institucí, základní formy působení institucí, mezilidských vztahů, které vznikají z povinností a očekávání a normy jako objekty institucionálních realit. Dle Weinbergera se tedy funkční přístup současně zaměřuje na normy, sociální fakta a možnosti působení. Na tomto základě je určeno i omezení výzkumu této práce, kdy soustředění je kladeno na určení struktury institucí a jejich působení a to konkrétně v zahraničních misích. Naproti tomu výzkum mezilidských vztahů vznikajících na základě určitého institucionálního prostředí zde nebude veden.

Struktura práce

Úvod

1. Bezpečnost EU a zahraniční mise
2. Institucionální zázemí misí CSDP
3. Působení institucí v jednotlivých misích
4. Zhodnocení působení zkoumaných institucí

Závěr

V první kapitole budou připomenuty důvody pro konání zahraničních misí v rámci CSDP a jak tyto mise zapadají do konceptu bezpečnosti EU. Pro vytvoření přehledu zde budou rovněž uvedeny i jiné aktivity EU v bezpečnostní oblasti jako jsou např. volební pozorovací mise. Institucionálním nastavením struktury CSDP se bude zabývat druhá kapitola. Zde budou popsány jednotlivé instituce, jejich vztahy a také jejich historie. Následující kapitola se bude zabývat analýzou působení institucí CSDP na zvoleném vzorku zahraničních misí. V rámci jednotlivých misí budou rovněž řešeny otázky koordinace institucí CSDP s jinými strukturami EU nebo s jinými organizacemi pokud to má podstatný vliv na působení dané mise. Souhrnné vyhodnocení jednotlivých poznatků z předchozích částí výzkumu bude poté obsahovat zbývající kapitola.

Výběr z literatury:

- Alesina, Alberto a Perotti, Roberto. 2004. *The European Union: A Politically Incorrect View*. Journal of Economic Perspectives, vol. 18., No. 4, str. 27-48.
- Cameron, Fraser. 2003. *The Future of the Common Foreign and Security Policy*. The Brown Journal of World Affairs. In: www.watsoninstitute.org/bjwa/archive/9.2/EU/Cameron.pdf (21. 1. 2010)
- Derblom, Markus a kol. 2008. *UN-EU-AU Coordination in Peace Operations in Africa*. Swedish Defence Research Agency. In: www2.foi.se/rapp/foir2602.pdf (21. 1. 2010)
- Džihic, Vedran a Kramer, Helmut. 2009. *Kosovo After Independence: Is the EU's EULEX Mission Delivering on its Promises?* International Policy Analysis. In: library.fes.de/pdf-files/id/ipa/06571.pdf (21. 1. 2010)
- Gentz, Susanne. 2007. *EU influence in conflict: power to mitigate or to mediate?* In: <http://www.hdcentre.org/files/EUinfluenceinconflict.pdf> (21. 1. 2010)
- Grevi, Giovanni, Helly, Damien, Keohane, Daniel a kol. 2009. *European Security and Defence Policy: The First 10 Years (1999-2009)*. EU Institute for Security Studies. In: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/ESDP_10-web.pdf (28. 9. 2010)
- Keohane, Daniel a Valášek, Tomáš. 2008. *Willing and able? EU defence in 2020*. Centre for European Reform. In: www.cer.org.uk/pdf/e_2020_844.pdf (21. 1. 2010)
- Korski, Daniel. 2008. *Time for a European Civilian Reserve*. Institute for Public Policy Research. In: www.humansecuritygateway.com/documents/IPPR_TimeForEuropeanCivilianReserve.pdf (21. 1. 2010)
- Ladzik, Jeannette. 2009. *EU military and civilian crisis management operations: the first six years*. The Federal Trust. In: www.fedtrust.co.uk/admin/uploads/Crisis_Management_Policy_Brief.pdf (21. 1. 2010)
- Lindley-French, Julian a Algeri, Franco. 2004. *A European Defence Strategy*. Gütersloh: Bertelsmann Foundation.

- Martin, Mary. 2008. *Human Security in the Democratic Republic of Congo: The European Union as a Force for Good?* In: library.fes.de/pdf-files/ipg/ipg-2008-1/07_a_martin.pdf (21. 1. 2010)
- Matlary, Janne Haaland. 2009. *European Union Security Dynamics: In the New National Interest*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Mattelaer, Alexander. 2010. *The CSDP Mission Planning Process of the European Union: Innovations and Shortfalls*. European Integration online Papers. In: http://eiop.or.at/eiop/index.php/eiop/article/viewFile/2010_009a/178 (28. 9. 2010)
- Mérand, Frédéric. 2008. *European Defence Policy: Beyond the Nation State*. Oxford: University Press.
- Mounier, Gregory. 2007. *European Police Missions: From Security Sector Reform to Externalization of Internal Security Beyond the Borders*. In: HUMSEC Journal, Issue 1. In: www.etc-graz.at/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Journal/HUMSEC_Journal_Issue_1_2007.pdf (21. 1. 2010)
- Nowak, Agnieszka a kol. 2006. *Civilian crisis management: the EU way*. Institute for Security Studies. Chaillot Paper June 2006, n° 90. Paris.
- Osland, Kari M. 2004. *The EU Police Mission in Bosnia and Herzegovina*. International Peacekeeping, Vol.11, No.3, Autumn 2004, pp.544–560.
- Pacek, Bogusław. 2010. *The European Union Military Operation in Chad and Central African Republic*. Military Review. In: www.humansecuritygateway.com/documents/MILREVIEW_EU_MilitaryOperationInChadAndCAR.pdf (21. 1. 2010)
- Pirozzi, Nicoletta a Sandawi, Sammi. 2009. *Military and Civilian ESDP Missions: Ever Growing and Effective?* Documenti IAI – Istituto Affari Internazionali No 0929. In: www.iai.it/pdf/DocIAI/iai0929.pdf (21. 1. 2010)
- Weinberger, Ota. 1991. *Law, Institution and Legal Politics*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Wouters, Jan. 2007. *The United Nations and the European Union: Partners in Multilateralism*. EU Diplomacy Papers. In: www.coleurop.be/file/content/studyprogrammes/ird/research/pdf/EDP%204-2007%20Wouters.pdf (21. 1. 2010)